

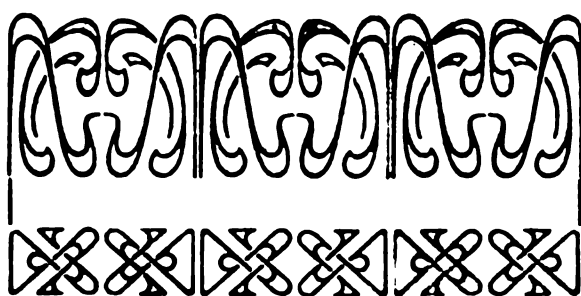
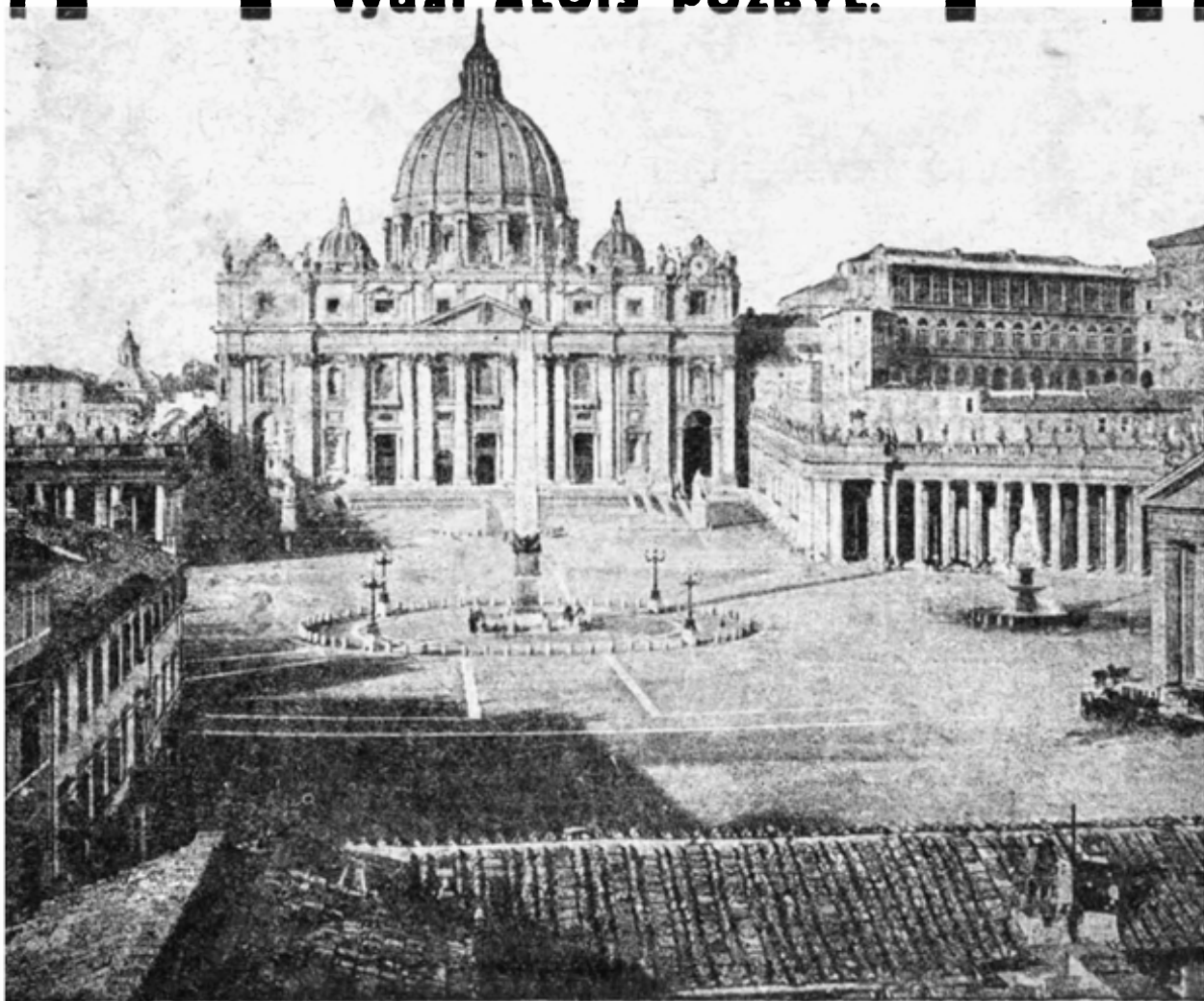
CÍRKEV KRISTOVA

ve svém rozšíření, pronásledování a vítězství.

D II
III.

Vzdělal, obrazy opatřil a
ve prospěch Misijního
Ústavu na Velehradě
vydal ALOIS POZBYL.

Sv.
II.

Ve Vidči u Rožnova, 1921.

Vlastním nákladem ve Vidči.

Tiskem Valašské knih- a kamenotiskárny ve Valaš. Meziříčí.

**JEŽÍŠ KRISTUS,
jeho apoštolové a jeho církev ve svém životě,
utrpení a vítězství.**

Díl III.

Svazek II.

CÍRKEV KRISTOVA

ve svém rozšíření, pronásledování a vítězství.

**Vzdělal. obrazy opatřil a ve prospěch Misijního Ústavu
na Velehradě vydal Alois Pozbyl.**

Cirkevní schválení:

Imprimatur. Nrus 3327.

Olomucii, die 12. Februarii 1921.

**Vicarius capitularis
Dr. Antonius Stojan,
Dr. Leopoldus Prečan,
Cancellarius.**

Ve Vidči u Rožnova, 1921.

Vlastním nákladem.

Tiskem Valašské knih- a kamenotiskárny ve Val. Meziříčí.

Předmluva.

Veškerá nynější osvěta se svými četnými neduhy a nádhernými paláci připomíná nám onoho chromého žebráka, kterého sv. Petr a Jan uzdravili před bránou chrámu židovského, zvanou Krásnou. (Sk. ap. 3, 1—8.)

Uprostřed velkolepé stavby prosil ubohý žebrák o almužnu, aby mohl živ býti. Sv. Petr, náměstek Kristův, řekl jemu: „Patři na nás!“ jako by chtěl říci: Viz v nás moc, sílu a lásku. A když ubožák v naději na větší almužnu upřel na něho zrak svůj, řekl sv. Petr: „Zlato a stříbro nemám, ale co mám, to ti dám. Ve jménu Ježíše Nazaretského vstaň a choď!“ A podav mu ruku zdvihl ho, a hned byly nohy jeho pevné, chromý vyskočil a chodil.

Tak jedině může býti dnešní rozvaděná a různými neduhy stížená společnost uzdravena a zachována.

Bude-li si církev vážiti, bude-li chtíti chopiti se její vlídné a silné ruky, která pro ni vždy je otevřena, vrátiti se opět k zásadám křesťanským, pak bude šťastněji a klidněji dále žiti, přestane se zmítati vnitřními i vnějšími bouřemi. Jinak rozklad její se bude rozmáhati a přivedena bude ke konci nejhoršímu.

Církev od Krista založená, sprostředkuje radostné evangelium Kristovo všem lidem a národům. Učením božským zakládá a rozšiřuje pravou osvětu, která se zakládá na pravdě věčné, přináší trpícím a nešťastným útěchu klidu a radosti. Jak církev po celém světě se rozšířila a úkol Bohem svěřený přes všechny překážky plnila a přes všechny boje trvá a pracuje vítězně dále, o tom může mnohé, dosud církve málo znající, poučiti i toto kratičké pojednání o životě církve.

R. 1921.

Al. Pozbyl.

A)

Rozšíření církve od dob apoštolských.

a) **V Evropě.**

Dle podobenství Kristova rozšířil se strom církve ze zrna hořčičného. Z počátků nepatrných církev Kristova se rychle rozšířila ve všech dílech světa, známého ještě v době apoštolské. Ač mocné a četné překážky v cestu se stavěly apoštolům, přece učení Kristovo rozšířilo se ve všech zemích přední Asie, severní Afriky a jižní Evropy. Vedle moci zázraků, jíž Kristus své apoštoly obdařil, přispěla k rychlému rozšíření církve i skutečnost, že krajiny jmenovaných třech dílů světa náležely skoro výhradně k říši jediné, římské; tak hlasatelé učení Kristova měli snadný přechod ze země do země, z krajiny do krajiny. Křesťané, často za povoláním svým do rozličných krajů říše za obchodem neb řemeslem přicházejíce, símě rozsávali. Ještě více než tyto zevnější příčiny přispěly k rychlému rozšíření církve příčiny vnitřní: svatost a vznešenost učení Kristova, jeho milost a zaslíbení, svatý život a ctnosti prvních křesťanů jejich péče o chudé, sirotky a vdovy byly přemnohým pobídkou, že si učení křesťanské oblíbili a do církve ochotně vstupovali, takže již počátkem III. století zvolal Tertulián: „Od včerejška jsme a vše jsme naplnili“. Pohan Plinius se táže císaře Trujana: Co si má počítati s množstvím křesťanů? Žaláře všech by je nepojaly; stěžuje si, jak oltáře jejich se šíří a chrámy pohanské se opouštějí. Vzdor tomu, že téměř po 300 roků křesťané od císařů římských ve všech krajích světovládné říše byli pronásledováni a jímání, žalárování a hrozně mučení, církve dále se šířila a upevňovala.

Miliony křesťanů prolili krev mučednickou za Krista, a jejich krev se stávala semenem nových křesťanů. Až do 4. století v podzemních chodbách v Itálii bylo křesťanům celý svůj pozemský život ve tmách trávit, ale vše to je nemohlo udusiti a zničiti.

Po dlouhém utrpení nadešla doba vítězství a svobody křesťanům, již jim daroval a zaručil císař Konstantin Veliký ediktem milánským r. 313. Církve vystoupila z temnot podzemních a začala novým životem žiti. Z Říma rozšířila se po všech krajinách říše.

Byli to zvláště světcí, kteří si získali nesmrtelných zásluh o pokřestění celých národů a zároveň o jejich osvětu a svobodu.

V 5. století získal sv. Patricius celý národ irský víře křesťanské. Založil v Irsku kláštery a školy, z nichž vyšlo do Evropy

mnoho věrozvěstů. Národ irský vždy vynikal živou vírou, a přes všechna pronásledování a příkoří Angličanů až do dneška si ji také uchoval.

Počátkem 6. století získán Kristu národ franský. Vévoda jejich Chlodvik, zvítěziv s přispěním Boha křesťanů, přijal na Boží hod vánoční v Remeši sv. křest. Jej následovalo asi 3.000 šlechticův a v krátké době ostatní národ.

Anglie stala se křesťanskou v 6. století. Papež Řehoř I. poslal do Anglie sv. Augustina a 40 mnichů. Ochotně přijati v oblasti Kentu. Ač byli uprostřed pohanů, přece svobodně směli hlásati evangelium Kristovo. Pohané divili se zvláště slavným obřadům bohoslužebným. Na slavnost svatodušní r. 595. byl pokřtěn král Ethelbert a později 10.000 jeho lidu.

Z klášterů irských a anglických přicházeli horliví věrozvěstové na pevninu. Tak sv. Kolumbán († 615) kázal v krajinách porýnských při jezeře bodamském. Jeho žák sv. Havel († 646) ve Švýcařích. Sv. Vilibrent († 736) kázal ve Frisu v nynějším Holandsku.

Srbové a Chorvaté přijali křesťanství již v 7. století. Sídlem biskupským byl Split. Podobně v Korutanech, Krajině, ve Štyrsku šířeno křesťanství již v 7. století. V Rakousích kol Vídně dokonce působením sv. Severina již koncem 5. století.

U Němců v 8. století zdárně apoštoloval sv. Bonifác, pocházející z Anglie. Stavěl četné kostely a kláštery, z nichž vynikl zvláště klášter ve Fuldě, sjednotil kmeny německé. Stal se posléze arcibiskupem v Mohuči. Roku 755. byl od Frisů přepaden a umučen.

Apoštolem severních národů v Dánsku a Skandinavii byl sv. Amsgar, mnich francouzský. Roku 834. stal se arcibiskupem v Hamburku. Později přesídlil do Brém. Roku 852. byl na sněmu národním ve Švédsku a svou výmluvností pohnul krále Olafa, že dovolil národu, aby byl pokřtěn.

V 9. století získán Kristu národ český. Roku 863. na prosbu knížete Rostislava posláni od řeckého císaře Michala III. 2 učení a osvědčení apoštolové sv. Cyrill a Methoděj. Během asi 4 roků získali Moravany víře Kristově. Požehnanému dílu jejich nepřáli kněží němečtí, kteří dříve se hojně namáhali o rozšíření víry v čes. národě, ale s malým výsledkem. Obžalovali věrozvěsty slovanské z možného rozkolu, který před jejich odchodem v Cařihradě vypukl. Věrozvěstové v Římě osvobozeni a na biskupy povýšeni. Sv. Cyril onemocněl, zůstal v Římě, sv. Methoděj po mnoha strastech se vrátil na Moravu. Na Velehradě posvětil českého knížete Bořivoje, v Praze později kněžnu Ludmilu. Tito se pak přičinili o pokřestění království českého. První biskupství založeno v Praze r. 973. Biskupem jeho po Dětmarovi stal se sv. Vojtěch, jenž dále úsilovně pracoval o utvrzení a rozšíření víry Kristovy v Čechách. Zakusiv velkého nevděku od bratří, kázal v Polsku, později Prusům slovanským, od nichž r. 997. úkladně zavražděn.

V 10. století o další pokřestění Polska velkých zásluh získala si Doubravka, česká kněžna, jež se provdala za polského knížete Mečislava s podmínkou, že on i národ dají se překřítiti. Prvním arcibiskupem v Hvězdě stal se tu Radim, bratr sv. Vojtěcha.

Národ ruský byl pokřtěn v 10. a 11. století. Roku 955. dala se v Cařihradě pokřtiti kněžna Olga. Příkladem jejím vedení, mnozí

se dali pokřtiti. Vnuk její **Vladimír**, od sv. Olgy vychován, přičinil se o další pokřestění ruského národa. Sídlem biskupským stal se Kijev Ohňiskem vzdělanosti na Rusi byl od 11. století klášter jeskyňový (Pečerskoja lavra).

Na těchto základech, položených v různých zemích v Evropě, šířilo se křesťanství postupně svým vývojem dále až do dob nynějších. Tak sjednotila církve různé národy jako bratry veliké křesťanské rodiny, jejímž viditelným správcem a otcem je papež v Římě, neviditelným správcem a otcem její zakladatel Ježíš Kristus.

b) **V Asii.**

V Asii založeno křesťanství **nejdříve**, a to samým Vykupitelem božským v nepatrné zemi Palestině. Apoštolové Kristovi nejvíce působili a křesťanství šířili v krajinách přední Asie. Vystoupením Mohamedovým v 7. století různé křesťanské obce téměř úplně byly potlačeny. Teprve v 16. století, když Portugalci sem dospěli, a různí misijníci zde směli víru Kristovu hlásati, křesťanské staré obce oživil a nové počali zakládati.

Největší a nesmrtelnou zásluhu tu má sv. **František Xaverský**, jenž oživil a rozšířil víru Kristovu v Indii. Později působil na ostrově Ceylonu, Malace a ostrovech moluckých a japonských. Když zde vykonal dílo Kristovo, ubíral se apoštolovat do Číny, ale zatím zemřel na ostrově Sancia 2. prosince r. 1552. Jediný tento apoštol kázal na rozloze 15.000 mil rozlehlé, 52 království podrobil sladkému jhu Kristovu a sám svou rukou pokřtil na milion pohanů. Co se nezdařilo sv. Františku v Číně, zdařilo se později jiným apoštolům křesťanským. Zvláště to byl jezuita **Matouš Ricci**, jenž položil v Číně základ křesťanství. Zanechal po sobě na 300 kat. kostelů. Později pracovali v díle jeho misijníci 3. řádu sv. Dominika a sv. Františka. Než v r. 1722. počalo zde hromadné pronásledování křesťanů. Kostely katolické bořeny, misijníci a křesťané vražděni. Tím činnost díla Kristova zde zastavena.

V době poslední nebylo však země a království v Asii, aby tam horlivě nerozšiřovali símě víry Kristovy.

c) **V Africe.**

Do Afriky poměrně nejméně vniklo světlo víry Kristovy, ač naděje se tu zdály nejlepší. Vždyť sami apoštolové Kristovi sv. **Matouš** a sv. **Tomáš** položili zde základy. Již v prvních 3 stoletích po Kristu bylo téměř celé severní africké pobřeží křesťanské, čítající na 600 biskupství. Než Vandalové v 5. století, později Mohamedáni křesťanství téměř úplně zde potlačili. V 13. a 14. století učiněny tu pokusy misijní, ale nezdařily se. Teprve, když Alžír přešel v ruce francouzů, zase sem vniklo křesťanství.

Ve východní, jižní a západní části Afriky šíří se horlivě učení Kristovo teprve v posledních desetiletích od různých misijníků, zvláště Bílých Otců. Afrika ze všech dílu světa dosud je nejtemnější, čítá sotva 2 miliony křesťanů katolických.

d) **V Americe.**

Když r. 1492. objevena byla Amerika Kristofem Kolumbem, tu i činnosti apoštolské země tyto otevřeny. Největších zásluh získali si tu řeholníci Jezuité, Dominikáni, Františkáni, Kapucíni, Augustiniani a Karmelité. Než největším nepřítelem díla Kristově stali se sami již křesťané Španělové, kteří chtěli se tu zmocniti hromad zlata a lid indiánský i křesťanský chtěli znovu vyhubiti. Zuboženým Indiánům k ochraně přispěl biskup španělský **Las Kasas**, z řádu sv. Dominika.

Působil v Mexiku a Peru. Sedmkrátě odvážil se přes Oceán do Španěl, aby pro domorodce vymohl u vlády spravedlnosti a lidskosti.

Když přišli první křesťané do Mexika, zastihli tam pověrečné zvyky pohanské, kteří tam chovali až 2 000 model a jim na 20.000 životu lidských ročně v oběť přinášeli. Tyto nelidské pověry vyhladilo křesťanství.

Roku 1610. poslali Jezuité do jižní Ameriky do Nové Granady svého člena **Petra Klavera**. Do Ameriky přiváženi byli otroci z Afriky a k nejtěžším pracím zde donucováni. Ochrana těchto ubohých otroků zasvětil celý další život svůj sv. Petr Klaverský, zvaný apoštolem otroků. Po 40 let s největšími oběťmi vyučoval je víře Kristově a proti nelidskému vykořisťování je bral v ochranu. Za všechny oběti byl šípy těch, jichž se zastával, usmrcen.

V osadách **Kanady** založili křesťanství s missionáři Jezuitskými Francouzové. Když se Angličané zmocnili Kanady, missie katolické zakázali, na šibenice věšeli kněze, kteří se tam ještě objevili. Přes to však katolici dosud v Kanadě se udrželi.

V ostatních státech amerických konají horlivě missie kněží katoličtí i evangeličtí, takže severní Amerika téměř celá je již pokřesťena. Církev je tam od státu odloučena, vyznavači jsou nuceni sami kostely, bohoslužby a kněze si vydržovati; činí tak rádi a víru neohroženě vyznávají i hájí. Kněz je tam daleko lépe postaven a vážen než u nás v Evropě a zvláště v naší republice.

e) **V Australii.**

V Australii datuje se křesťanství teprve od dob nynějších. Roku 1770. zmocnivše se Australie Angličané, dovezli tam trestance Iry, katolíky, kteří počali křesťanství šířiti. Než další šíření katolíků Anglie tam úplně zakázala. Teprve r. 1920. na rozkaz vlády dovoleni zde 2 kněží katoličtí. Od té doby hluboko i v Australii zapustila kořeny víra Kristova, takže v r. 1910. napočítáno již 1,300.000 katolíků, 5 arcibiskupství, 14 biskupství, 1283 kat. kostelů, 66 dobročinných ústavů, 682 škol obecných, 199 dívčích s 99.969 žáky. To vše vydržováno zde beze vší podpory státní pouze od missijních ústavů církevních.

Missijní ústavy a družiny.

Pro dílo missijní založeny jsou v církvi různé ústavy missijní, kde kněží v různých řečech jsou vzděláváni pro cizozemské missie.

Největší takový ústav je v Římě zvaný „**Propaganda fidei**“ založený r. 1580. od papeže Řehoře XIII. Tam je seminář pro kněze

missijní a ohromná tiskárna, kde se tisknou potřebné pro missie knihy asi v 250 řečech. Propaganda udržuje zároveň i potřebné školy a dobročinné ústavy v zemích missijních.

Ve Francii v r. 1665. založen samostatný ústav kněží missijních, v Paříži **dům sv. Lazara** od sv. Vincence. Podobných ústavů i v jiných zemích katolických založeno na 80. Vyržování těchto osvětových ústavů a vyržování všech missií zahraničních vyžadují ohromných nákladů. K tomu účelu jsou založena **bratrstva a družiny missijní**, které si vzaly za úkol příspěvky od katoliku na rozšiřování největšího díla, víry Kristovy, sbíratí.

Nejznámější je tu **Bratrstvo sv. Františka Xaverského**, jehož ústředí je v Lyoně. **Družina Božského Slova**, založena P. Jansenem, která má 7 velkých missijních domů a vychovává ročně přes 1000 chovanců pro missie. Dále **Družina sv. Petra Klavera** s ústředím v Solnohradech. Tato družina vydává **Echo z Afriky** a horlí zvláště pro missie v Africe.

Spolek sv. Děťství, založený r. 1841., jehož členy se mohou státí školní dítky, almužnou nepatrnou i modlitbou dílo missijní podporovati. **Dílo missijní je dílo na světě nejšlechťnější, a proto by každý katolík je měl horlivě a štědře podporovati.**

Nyní je církev katolická založena již ve všech zemích světa a ustavičně dále se rozširuje. Dosud však po 19 stoletích je sotva $\frac{1}{5}$ ve světě křesťanů katolických, pro velkou nepřízeň, s jakou dílo missijní ve světě se potkává. Ještě snad mnohá století přejdou, než se vyplní předpověď Kristova „**A bude jeden ovčinec a jeden pastýř**“. (Sv. Jan 10, 16.)

B)

Boje proti církvi Kristově a vítězství její.

Pronásledování církve od Židů.

Co Pan Ježíš apoštolům a všem vyznavačům Jeho učení předpověděl, že pro jméno Jeho budou v nenávisti a trpěti, počalo se brzy plnit. Sotva apoštolové se rozešli z večeradla, hlásati veřejně evangelium Kristovo, již zakoušeli od Židů, že kříž byl jim „za pohoršení“. Svou zášť dříve ke Kristu chovanou, přenesli na jeho učenníky. Chtíc zameziti šíření nauky Kristovy, uvrhla velerada židovská nejdříve Petra a Jana, později všechny apoštoly do vězení. Hájíce se apoštolové, pravili neohroženě: „Sluší více poslouchati Boha než lid“ a kázali bez únavy dále. Roku 35. povstalo v Jeruzalemě všeobecné pronásledování křesťanů, jehož obětí se stal i **jáhen Štěpán**. Roku 42. dal Herodes Agrippa stíti sv. **Jakuba st.** a zavřiti sv. Petra, jenž před smrtí vysvobozen anđelem Božím. Sv. Petr a Pavel jen stěží utekli jisté smrti od Židů.

Zkáza Jeruzalema.

Když Židé svého povolání do království Božího nejen nepoznali a nepřijali, ale i království tomu na odboj se stavěli, potrestán odboj jejich samou prozřetelností Boží. Splnilo se, co Ježíš Kristus o záhubě národa i města byl jasně předpověděl. Trestající metlou stali se Římané.

Židé dávno Římanů nenáviděli a těžce nesli nadvládu jejich; každé chvíle bývali nakloněni k vzpouře. K tomu nescházelo mezi Židy falešných proroků a svůdců, kteří je ke vzpouře popuzovali, vydávajíce se za osvoboditele národa. Když r. 64. stal se nad nimi vladařem tvrdý a ziskuchtivý Gessius Florus, vzbouřili se Židé nejprve v Caesarei, pak v Jeruzalemě, kde zmocnili se hradu a vojsko římské povraždili. Aby vzpouru potlačil, přišel do Judey s vojskem římský vojevůdce Vespasian. Mezitím prohlášen za císaře, a odevzdal velení vojsk synu svému Titovi. Titus z jara r. 70. přitáhl k Jeruzalemu, město obklíčil ze všech stran zdí a náspem. Protože právě byla slavnost velkonoční, bylo v městě uzavřeno velké množství Židů ze země i ciziny. Mnozí i úmyslně do města utekli, aby

tam nalezli ochranu majetku i života. Křesťané dobře znajíce předpověď Kristovu, v čas utekli do města Pelly za Jordán.

V obklíčeném městě, mezi tak velkým množstvím, nastal brzy tak hrozný hlad, že i nejhnusnější věci lidem za pokrm sloužily. Vedle hladu mor denně na sta obětí schvátil, jež nebylo možno ani pochovati, ba ani přes hradby vyhazovati. Rozličné strany mezi buřící potíraly se a vraždily navzájem. Kteří útekem spasiti se chtěli, padli do rukou Římanů a byli ukřižováni. Jako les stály kříže proti hradbám a nedostávalo se již ani dříví na nové. Konečně město od Římanů dobyté a zapáleno. Spálen i nádherný chrám a místo kde stál, posypáno solí. Přes milion Židů přišlo o život a na sto tisíc odvedeno do zajetí a prodáno do otroctví. Ostatní rozptýleni do všech končin země. Toť zasloužený trest za to, že potupně ukřižovali svého Vykupitele a do duše nenáviděli a pronásledovali Jeho vyznavače.

Pronásledování církve od pohanů.

Pohanům bylo učení Kristovo s počátku „bláznovstvím“ (1 Kor. 1, 24), pohrdali jím a chovali se k vyznavačům jeho, jež považovali za zvláštní sektu židovskou, celkem nevšimavě a lhostejně.

Když však i osoby vznešené vstupovaly do církve, proměnilo se pohrdání jejich v nenávisť. S hrůzou počali pozorovati rychlý vzrůst náboženství, které jejich rozmařilý život a ohavnou modloslužbu zatracovalo. Ustanovili se křesťanství vyhubiti. Vyznavači Kristovi měli se víry odprísáhnouti, neb v mukách nejhroznějších umříti. Císařové římsí vydali proti nim nespravedlivé a ukrutné zákony, aby nenáviděné křesťany — škůdce prý vlasti jejich, vyhladili. Velikých a obecných pronásledování, jež dala se z rozkazů římských císařů, počítá se deset, z nichž nejkrutší byla za císaře Nerona (54.—68.), Decia (249.—251.) a Diokleciana (284.—305.).

Křesťané bývali bičováni a všemožně trápeni, divokým šelmám v aréně na pospas předhazováni. Bývali na oleji smaženi, zohavováni, páleni, křižováni, smolou obkládáni a zapalováni, aby jako pochodně při nočních hrách a předjždkách svítili. Celá říše římská skropena byla jejich nevině prolitou krví. Tisíce tisíců z každého věku, stavu a povolání dokonali svůj život v mukách nevýslovných. Řím, hlavní město rozmařilého pohanského světa a prostředek všech ohavností modloslužby — byl krví mučedníků zrovna prosáklý.

Přes 250 let trvala tato krutá pronásledování. Kdyby křesťanství bylo dílem pouze lidským — pak víra touto zaslepeností pohanů musela vzíti za své. Zatím však dále a úsilovněji se rozšiřovala.

Znamení a divy, které vyznavači Kristovi činili, především pak jejich pokoj a radost, s kterouž nejukrutnější muka a nejbolestnější smrt snášeli, dávaly pohanům přesvědčení, že toliko Bůh křesťanů pravým Bohem býti může.

Tak se stávalo, že uprostřed nejhroznějších muk křesťanů mezi pohanskými diváky ozývaly se hlasy: „I my jsme křesťany, usmrťte nás s nimi.“

Bůh dostatečně tu světu ukázal, že založení církve je dílo jeho a že ji všechny mocnosti země nepřemohou.

Svoboda křesťanství.

Konečně po krutém utrpení nastaly církvi doby vítězství a svobody, kterou po šťastném vítězství ediktem milánským daroval roku 313. císař Konstatin Veliký. Kříž, dříve znamení potupy, stal se nyní znamením cti a vítězství celé veřejnosti. Zaskvěl se na koruně Konstantinově, zazářil v Římě v posavadním sídle pohanstva, aby vítězství Ukřížovaného veškerému světu oznamoval. Konstantin povolil svobodné vyznávání víry Kristovy, stavěl nádherné chrámy, prokazoval kněžím a zvláště papeži velikou čest a vyznamenání. Jeho příklad pohnul tisíce pohanů, aby přijali božské učení. Brzy modly a chrámy pohanské staly se opuštěnými. Po krátkém čase bylo v světovládné říši římské pohanství docela přemoženo a křesťanské náboženství stalo se náboženstvím vítězným.

Kacířstva.

Když dobyla církev vítězství nad krutými nepřátely víry vnějšími — měla nyní dobývati vítězství nad nepřátely vnitřními — různými bludaři. Přednášela se sice již prve sem tam kacířská učení a činily roztržky; ty však brzy zmizely. Nyní získali z dopuštění Božího někteří bludařové lstí a povodem mnoho přívrženců, odtrhli se od pravé církve a založili si bludařské obce náboženské, jejichž vyznavači dle zakladatelů bludařů sluli Ariáni, Nestoriáni, Eutychiáni, Pelagiáni i jiní. Mnohokrát se jim podařilo, že i knížata, ba císaře na svou stranu převedli a od těchto pak chráněni, pronásledovali a utiskovali způsobem ukrutným věřící.

Sněmy církevní.

Jako kdysi již první apoštolové se shromáždili v Jeruzalemě, aby vzniklé rozepře vnuknutím Ducha sv. a pod vedením Petrovým posoudili a rozhodli, tak podobně činili i jejich nástupcové, biskupové proti vzniklým bludařstvím. Shromáždili se v některém městě pod vrchní správou papeže, drželi rozhovor nad bludným učením a pak nad ním učinili společné rozhodnutí. Takové společné shromáždění biskupův pod správou papeže slove **všeobecný sněm církevní**. Rozhodnutí vynesené z takového sněmu nad učením víry neb mravů pokládalo se a pokládá se dosud za **neomylný rozsudek Duchem sv. řízený**.

Takový všeobecný sněm církevní konal se r. 325. v Nicei, kde odsouzen blud Ariův, jenž popíral božství Kristovo.

Na sněmě v Cařihradě r. 381. zavržen byl blud Macedonia, jenž učil, že Duch sv. není božská osoba, dále blud Marcella, jenž učil, že Ježíš byl pouhý člověk, ale vznikla v něm síla boží a proto Bůh jej na čas přijal za syna svého, dále blud Apollináře, jenž učil, že člověk má dvě duše, zvířecí a rozumovou, a že Kristus neměl ducha lidského.

Na sněmu v Efesu r. 431. odsouzen blud Nestoria, biskupa cařihradského, dle něhož Marie Panna byla matkou pouhého člověka a nemá býti proto zvána Rodička boží.

Na sněmu r. 451. v Chalcedonu zavržen blud Eutycha, jenž učil, že Kristu byla pouze přirozenost božská — lidská jako kapka v moři v něm zmizela.

Tentýž osud měla i všechna pozdější bludařství, že jejich bludné učení na některém sněmu církevním bylo souzeno a zavrženo — ze všech sebe těžších bojů bludařských církev vždy vítězně vyšla až po doby nynější.

Otcové církevní a poustevníci.

Toho času, kdy bludařství začalo, vzbudil Bůh za obháje sv. víry muže svaté a učené, kteří pravost učení Kristova náležitě obhájili. — Nazývají se církevní otcové. — Byl to zvláště **Athanasius, Basil, Řehoř, Ambrož, Augustin, Jarolím**. Mimo tyto vynikli jako obháje svatí mužové, kteří opouštěli statky a hlučný život, odcházeli na místa osamělá a pustá, aby tu nerušeně službě boží se věnovali a na duši se zdokonalovali. Sluli proto **poustevníci**. Nejvíce jich bylo v hor Egyptě, kam zvláště za pronásledování Deciova se uchýlili. Nad jiné vynikal sv. **Pavel**, jenž 90 let ztrávil na poušti. **Svatý Antonín poustevník** (r. 326.) shromáždil kol sebe celou společnost jinochů, kterou sám řídil slovem i příkladem. Žák jeho **Pachomius** sepsal pro společný jejich život pravidla — **reguli** či **řeholi**, jejíž obsahem hlavním byly 3 evangelické rady: dobrovolná chudoba, ustavičná čistota a stále plné poslušnosti.

Dle těchto pravidel se museli denně přesně řídit, nazýváme je proto **řeholníky**. Z počátku bydleli v jednotlivých chýších, později ve společném uzavřeném domě — latins. **claustrum** — proto je nazývají také **klášterníky** nebo i **mnichy** — dle slova řeckého **monachos** — samotáři.

Společně v domě se scházeli k modlitbě, práci i k jídlu. Tento způsob zbožného a pravidelného života došel velké obliby u četných křesťanů a rychle se z Egypta rozšířil i do jiných zemí.

Dle různých zakladatelů kláštera či řehole, slují různé tyto společnosti — buď **Benediktini, Augustiniáni, Dominikáni, Františkáni**, aneb dle sídla kláštera **Karmelitáni, Praemonstrati, Karnaldrenšti**, neb dle úmyslu, jaký si vytkli **Oratoriáni, Trappisté, Milosrdní, Třinitáři** a j.

Rozkol v církvi.

Mezitím co vzkvétalo křesťanství na západě, povstaly na východě nešťastné zmatky. Řečtí císařové, osobující si vliv na církev, chtěli panovati a předpisovati i církvi. Cařihradský patriarcha osvojoval si vrchní moc nade všemi biskupy v říši východní a přisvojoval si název „**patriarcha všeobecný**“. Hrdost patriarchů i císařů cařihradských a jejich nenávisť proti Římu přivedla je k úplné roztržce s církvi, když císař Michal III. nenáviděného mravokárce patriarchu Ignacia sesadil a za patriachu dosadil svého dvořenína, **ctižádostivého Focia**. Poněvadž papež Mikuláš I. nechtěl potvrdit patriarchu Focia, zřekl se tento veřejně všeho spojení s církvi římskou. Později od doby patriarchy **Michala Cerularia** odtrhli se od Říma celí národové slovanští, jako Rusové, Srbové a Bulhaři. Tím povstal v církvi onen neblahý rozkol, který trvá dosud, ačkoliv čas od času činěny pokusy o sjednocení. Toliko část řecké církve navrátila se v 15. století k jednotě s církvi katolickou a slovou sjednocení **Řekové**, ostatní slovou nesjednocení **Řekové**. Nesjednocení dosud Slované dávají si jméno **pravoslavní křesťané**.

K sjednocení těchto národů slovanských opět s církví katolickou pracuje modlitbou a almužnou spolek náboženský založený na Velehradě „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou Marie Panny“. Nemělo by býti Slovana katolíka, který by nebyl členem jeho a nepůsobil zároveň pro tuto „Unii slovanskou“.

Vystoupení Mohamedovo.

Různé roztržky církevní v říši východořímské brzy Bůh potrestal. Jako kdysi odbojné Israelity, tak i odbojné východňany sužoval Bůh různými nepřátely. Počátkem 7. století povstal v Arabii podvodník Mohamed, který se za vyslance Božího vydával a z obyčejů pohanských, židovských a křesťanských novou víru sestavil. Pocházel z Mekky v Arabii. Když v rodišti nenalezl přívrženců, ale jen nepřátel, utekl r. 622. z Mekky do Mediny. Tento útěk Mohamedův je počátek letopočtu Mohamedánů. V Medině nalezl četné přívržence, jimž dobyl mnoho měst a dědin a donutil mečem obyvatele, aby přijali jeho nové učení zvané „Islám“. Roku 632. zemřel byv otráven.

Po jeho smrti opanovali Mohamedáni, k nimž zvláště patřili Turci, zbraněmi celý východ. R. 638. dobyli také sv. země — Palestiny, která zůstala v rukou jejich až do dnešní války světové. Později dobyli Syrie, Persie, Egypta a celé severní pobřeží Afriky, kde církev Kristovu zcela vyhubili. Na to si podmanili i Španělsko a odtud chtěli opanovati celou Evropu. Tomu zabránil K. Martel, poraziv je roku 732. u Poitiersu,

Boje s Turky.

Později rozšiřovali Turci moc svou i náboženství z východu. Roku 1389. vyvrátili v bitvě na Kosově poli království srbské, potom království bulharské, konečně dobytím Cařihradu r. 1456. i království řecké a stali se postrachem celé Evropy. V různých těchto bojích tureckých pomáhali i papežové svou peněžní podporou a zvláště pořádáním veřejných pobožností a modlitbou sv. Růžence. Nepracovali a nemořili se křesťané nadarmo. Pobožností sv. růžence zvítězila spojenecká vojska křesťanská slavně r. 1571. u Lepanta — na památku toho zavedena v církvi v říjnu slavnost P. M. růžencové, a roku 1683. u Vídně, na památku toho zaveden svátek Jména Panny Marie.

Křížácké výpravy.

Loupeživost a ukrutnost Mohamedánů ve Svaté zemi zavedla příčinu k tak zvaným výpravám křížovým. Petr Amienský, nábožný poutník, přišel do Říma a vypravoval papeži Urbanu II., kterak svatá místa, kde Spasitel žil a trpěl, od nevěřících zneuctěna bývají a v jakém otroctví úpějí tam křesťané. Papež na toto povzbuzení svolal knížata a rytíře křesťanské do Klermontu, povzbudil přítomné k vojenským výpravám na osvobození sv. země, takže společně zvolali: „Bůh tomu chce“. Petr Amienský procházel země západní a všude k výpravě vybízel. Brzy veliké řady dobrovolníků byly ozbrojeny — na znamení, že jdou osvobozovati zemi sv. kříže, připjali si na ramena červený kříž — a se srdcem veselým táhli do Palestiny. Roku

1096. vydalo se vojsko křižácké pod vévodou lotrinským Bohumírem z Bouilonu. Po dlouhých strastech a bojích dobyli šťastně r. 1049. Jeruzalema a založili nové království jeruzalemské. Vévoda Bohumír zvolen za prvního krále — z pokory nepřijal název krále, ale toliko název **stážce Božího hrobu**. Nové toto království trvalo sotva sto let. Zrada se strany Řeků, nedostatek kázně a mravností mezi křižáky byly příčinou, že přesile Turků neodolali. Ač kromě této první výpravy ve 12. a 13. století ještě 6 podobných výprav podniknuto na východ, přece panství křesťanů úplně zase vyvráceno dobytím od Turků jejich posledního sídla Akky r. 1891.

Ovoce výprav křižových.

Ač výpravami těmi nebylo zcela dosaženo cíle vytknutého, přece síla Mohamedánů na čas oslabena, žalostný stav křesťanů tam zlepšen. Náboženské vědomí a nadšení křesťanské dalo podnět k novému duševnímu životu. Při záhubném se stěhování národů nalézaly vědy útočiště své v klášteřích. Nyní se veřejně sdělovaly všem, kdo po nich toužili. Povstaly slovutné školy a university. Mužové podivuhodné učenosti, jako sv. Anselm (1109.), Albert Veliký a sv. Tomáš Akvinský (1274) a jiní vstoupili na učilelské stolice.

Ještě slavnější ona doba se stala výkvětem křesťanské ctnosti, pevnou vírou a vřelou láskou k Bohu i bližnímu — a zvláště četnými překrásnými monumentálními stavbami chrámů katolických. Dodnes s obdivem, ba úžasem patříme na tyto staro itné velikány, které naši zbožní předkové vystavěli s největším nákladem hmotným i duševním. Ohromné kathedrály v Německu, Francii, Belgii, Anglii i v našich vlastech jsou toho důkazem a svědectvím. Tak veliké věci mohl provést jen duch náboženský, který všechny jejich síly oduševňoval.

Skrze zakladatele řádů, Romualda, Brunona, Norberta († 1153), Dominika († 1221), Františka z Assisi († 1226) a jiné muže obnovena tvářnost země. Do všech končin vysílání kazatelé těchto řádů, jejich kázáním a modlitbami různé bludy té doby přemoženy a hojnost požehnání národům vyprošena. Tak vypadal ten **tmářský středověk** v církvi Kristově! Byla to zlatá doba blaha duševního i hmotného.

Papežové v Avignoně a zlořády v církvi.

Po dobách rozkvětu v životě duchovním i hmotném v 12. a 13. století, následovalo nešťastné a osudné 14. století pro církve i národy evropské, nešťastným vlivem králů francouzských. Po smrti papeže Benedikta XI. zvolen byl r. 1305. vlivem krále franc. Filipa Sličného za papeže arcibiskup francouzský z Bordeaux (Bordó), jenž přijal jméno Klement V. Králové francouzští a zvláště Filip Sličný všemožně se snažili dosáhnouti nadvlády nad papežem a církvi. Tu přiměl Filip povolného papeže Klementa k tomu, aby se usadil ve Francii sídlem svým v Bordeaux, později v Avignonu. Tím stal se papež **na králi francouzském docela závislým na škodu ostatních národů a celé církve**. Správu italského církevního státu přenechal papež kardinálům. Leč důchody, které dříve z něho plynuly do pokladny papežské na vydržování rozsáhlých kancelářů, kongregací

a potřeb církevních, přestaly papeži docházeti. Papež začal nejdříve vymáhati nebývalé poplatky na Francii. Za to musel státu poskytovat zvláštní výhody. Značná francouzská daň však nestačila; vymáhal ji i v zemích jiných od křesťanů. Ale jiní národové pravili, že platí na Francii a ne na účely křesťanství a počali se vzpírat. Finančníci papežští vymýšleli jiné zdroje příjmů. Žádány t. zv. „Annáty“, příjmy to prvního roku ze všech obročí, které papež obsazoval, dále „Expentance“; za ty poplatky dostal žadatel písemné ujištění, až se obročí některé uprázdní, že ho dostane.

Kdo měl peníze, dostal snadno i bohaté obročí. Ba některý dostal i dvě obročí, opatské i farní a p. Nemoha obě zastávat, zjednal si zástupce, ale tomu „nájemníku“ pastýři málo často platili a tak se takový kněz o duchovní správu mnoho proto nestaral. Na místa biskupská i opatská vetřeli se pastýři zcela neschopní a nehodní, nestarající se o svěřené, ale spíše o zábavy tehdy panující. Když pozorovali svěřenci takový finanční systém, kněží neposlouchali a v mravech se uvolňovali. Toť příčina a počátek zlořádů, které v církvi v té době zavládly. K tomu nemohli mlčeti šlechtí muži a proto počali i veřejně vystupovat a zlořády tyto veřejně tepat a kárat.

Zkáza dovršena trojicí papežů. Po Klementu V. ještě 6 papežů zůstalo sídlem v Avignoně, čímž vážnost a moc papežů u všech národů poklesla. Trvalo to 70 let, a proto trefně nazváno „Babylonským zajetím papežů“. Řehoř IX. vrátil se na prosby sv. Kateřiny Sienské. Již před ním na prosby a naléhání čes. krále Karla IV. vrátil se již papež Urban V. ku všeobecné radosti křesťanů, ale brzy následkem revoluce italské se vrátil zpět do Avignonu.

Poněvadž papež Řehoř IX. brzy zemřel, zvolen Urban VI. ze středu kardinálů italských. S volbou tou nebyli spojeni kardinálové francouzští a zvolili ze svého středu vzdoropapeže Klementa VII., jenž se usadil v Avignonu ve Francii. Tak měla církev 2 papeže. Národové byli rozdvojeni, jedni toho, druzí onoho uznávající.

Církevní sněm svolaný v Pise (1409) měl roztržku tu odstraniti, oba dosavadní sesaditi a novou volbu provésti, při níž zvolen Alexandr V. Poněvadž z obou předešlých sesazených žádný vzdáti se nechtěl, byla tu trojice papežů a rozkol trval dále a zlobně působil na život křesťanů v celé církvi. Až teprve na sněmu v Kostnici, zvolen za papeže Martin V., který všeobecně za hlavu jedinou uznán a tak rozkol papežský zažehnán.

Vystoupení reformátorů v církvi.

Následky přebývání papežů v Avignoně a vzniklé po něm rozkoly a zmatky v církvi nezůstaly bez zlobných účinků na kázeň a mravnost kněží i lidu. Mnozí biskupové naléhali všemožně na potřebné opravy, ale síly jejich nestačily, aby zlobný proud ihned byl zastaven.

Mezi reformátory povolányi buďtež uvedeni následující:

V naší vlasti, pozoruje vlažnost zvláště bohatších, povolal Karel IV. k nápravě z Rakous kněze z řádu sv. Augustína **Konráda Walhausera**. Kázal u sv. Havla, zvláště proti vlažným kupcům německým, a měl tolik posluchačů, že místo v kostele pro ně ne-

stačilo. Leč brzy překročil vytknuté hranice a začal bouřiti proti kněžím a žebravým mnichům. Za svatokupectví vyhlašoval, že jinochy a dívky přijímají do kláštera za peníze. Bouřil proti lakotě žebravých mnichů, kteří se proti němu vzbouřili a velké obžaloby proti kazateli zaslali arcibiskupu pražskému, ten však kazatele vzal v ochranu.

Za 5 let dostalo se Konrádovi pomocníka v kanovníku **Janu Miliči z Kroměříže**. Stal se i kanovníkem v Praze. Později rozhodl se opustit všechny hodnosti a odati přísnému životu asketickému a hlásání slova Božího — začal kázati r. 1364. Brzy k ohnivým promluvám scházely se větší zástupy, než k řečem Konrádovým. Byl tu i patrný výsledek. Lichváři vraceli jmění nespravedlivé — marnivé ženy odkládaly nádherné šperky — hříšníci oplakávali veřejně hříchů svých a někteří i na pustiny k pokání odešli. Ba jeho kázání působila tak pronikavě, že i veřejné nevěstky dávaly se na pokání. Na žádost Miličovu císař dal rozbourati nevěstinec a vystavěti tu dům pro kající ženy. Nazval místo toto „Jeruzalém“. Tam Milič až 83 osobám obstarával stravu a oděv, ač sám byl zcela chudý.

Milič, jakkoli se velkým počtům těšil, stále přemýšlel jak by dříve sebe náležitě zreformoval. Sláva neoslepila jeho snaživou duši. Sám si nedůvěřoval, zda má právo reformovati, a proto až do Říma k papeži přišel tázati se o radu. Vrátiv se, teprve askesi se zcela oddal, přestal přijímati úplně maso a víno, nepopřál si žádné zábavy, nikdo ho neviděl se smáti. Studoval a modlil se ve dne i v noci. Že sám byl přísný na sebe, s výsledkem mohl i jiné napravovati. Měl takovou důvěru, že arcibiskup mu svěřil i duchovní správu, kde byla samospráva. Tím však vyvolán odpor farářů. Milič i nespravedlivě obžalován, odvolal se k papeži, došel až do Avignonu a tam ospravedlněn. Ale zmořen pracemi i cestou, tam také zemřel a slavně pochován, od lidí českých srdečně oplakán. Karlu IV. slouží ku cti, že vzal v ochranu jednoho z nejupřímnějších reformátorů českých, jehož zvuk zněl daleko za hranice.

Upřímným reformátorem byl také český filosof a spisovatel **Tomáš ze Štítného**. Za svého pobytu v Praze navštěvoval kázání Walhauserova a Miličova. Klonil se k mírné, promyšlené nápravě církve, drže se věrně autority církve a vysokého učení pražského. Ve spisech svých tepal pány, kteří odírali své poddané, duchovní a klášterníky lenivé a lakomé. Prostá a upřímná slova Tomášova plynoucí jen z lásky k církvi, našla dobrého pochopení aspoň u těch, jimž lidové spisy věnovány byly.

Sluší ještě připomenouti **Jana ze Štěkna**, mistra cisterciáka, jenž nějaký čas (1373—1405) byl výtečným kazatelem v kapli betlémské. Kázal proti zlořádům v duchovenstvu.

Co se nepodařilo těmto povoláním a upřímným reformátorům, zajisté že se nemohlo zdařiti ani těm, kteří se stali samozvanými reformátory, kteří vedeni byli spíše vlastní ctižádostí, než upřímnou láskou k církvi katolické. Proto také jejich reformace měla smutné výsledky. Místo oprav způsobili jen bouře, nové sekty náboženské, roztržky, války domácí a neštěstí pro národy i církev.

Mezi tyto samozvané nešťastné reformátory dlužno čítati zvláště **Jana Viklefa** v Anglii, **Jeronýma**, a **mistra Jana Husa** v Čechách, **Stanislava ze Znojma** z Moravy a **Štěpána Paleče**.

Jan Viklef.

Z tábora novohusitů se ozývalo tvrzení, že Hus mezi křesťany první pozvedl hlasu po nápravě zlořádů, odpor proti Římu a že ukázal nejprospěšnějším způsobem nejen Čechům, ale i jiným cestu **k samostatné národní církvi, k svobodnému křesťanství.** Tot je nedokázané fráze! Novější historické bádání dokazuje, že Husovy návrhy na reformaci nejsou plodem jeho samostatné úvahy, ale opakováním názorů, které před ním již zmínění reformátoři pronesli v Čechách a někteří i v cizině. Již staletí před ním, jako Macedonius Eutyches, Nestosius, Kathaři, Valdenšti a jiní bludaři a později v době Husově zvláště Jan Viklef. Hus nebyl tedy prvním zápasníkem proti Římu.

Jan Viklef nar. 1324. v osadě Viklefu, studoval na universitě v Oxfordě filosofii, theologii a práva. Byl velkým nepřitelem jakéhokoli statku v církvi. Bludy jeho našly základnu v nauce bludařských františkánů, kterým se hodil spor papeže Jana XXII. s Lud. B. vorem k šíření nauky, že duchovní nemají mítí žádných časných statků.

Mistři pařížští asi r. 1376. za spolupůsobení přepjatého františkána **Ubertina z Casale**, dle díla „Defensor pacis“ (Obránce míru), v němž uložili myšlenky, které o nadprávi moci světské nad církvi, hlásali později Viklef, Hus a Kalvín.

Ve spise uvedeny jsou tyto názory: *Veškerá církevní zákonodárná moc spočívá v obci, ve věřících, od nichž je přenesena na duchovenstvo (lid prý dává moc kněžím kázat, udílet svátosti, dávat zákony, jaký to omýl! Lid nezakládal církev, ale Kristus, Bůh!) V čele cirkve stojí všeobecný sněm, který svolává císař, na němž se mají účastnit i laikové. Primat, nejvyšší moc papeže je závislá na všeob. sněmu a státním zákonodárství. Papež potřebuje státního potvrzení pro svou moc. (U kterého státu?) V církvi náleží větší moc císaři než papeži. Císař má řídití církevní sněm, sesazovat kněze, arcibiskupy i papeže. Papež nemá právo kněze soudit, ale stát. Stát má právo všecka obročí obsazovat buď svým knížetem neb obcí, v níž má kněz úřadovati. Také kníže aneb obec má právo dozoru nad správou kněze a může jej sesaditi. Vyobcování z cirkve smí se diti toliko ve srozumění s knížetem neb obcí. Církevní statky patří osobám, které je církvi věnovaly (to je podané, co je dáno, je dáno!) aneb státu, který podle potřeby je smí zabavit aneb obmezit.*

Dle těch názorů by císař, kníže, stát, měl hlavní moc nad církvi a církev byla služkou, vydanou rozmarům velmožů! Je zajímavo, že u nás v republice všechny tyto bludařské názory chtějí zavést a uplatnití.

Aspoň Viklef jako filosof měl uvážiti, že církev pro veliká a četná vydání potřebuje nějakého majetku, když se jí vše vezme, bude pak závislá na svých chleboďárcích a nesamostatná. Mnišská chudoba se může osvědčiti jen v uzavřené malé společnosti a ne v celém světě.

Viklef ostatně sám si **podržel tučné obročí a hněval se jen, že nedostal bohatého biskupství ve Worcesteru**, mstil se za to na reholnicích.

Národ anglický vedl zápas proti avignonským peněžitým požadavkům. Roku 1374. poslán byl Viklef s posly královskými do Brügge k papežským legátům, kde zjednána úmluva stran dosazování beneficí a jiných církevně právních záležitostí angl národu. Než lid

reptal dále proti papeži. Viklef od král. dvoru dostal bohatou faru luttswortskou. Když viděl, že má dobré posice, začal veřejně brojiti proti papeži. Užíval katedry v universitě i kazatelny k útokům proti darům papežské stolice, tepal žebravé mnichy a světské kněze, spílal papeži antikristů a vyděračů.

Ač neznal ani řečtiny ani hebrejštiny, v níž je Bible původně sepsána, zjednal volný překlad Písma sv. v angličtině a vynechal **knihy deuteronomické.**

Některé články učení jeho:

Písmo prohlasil za jediný pramen víry. Učil, že ve sv. oltáři není Bůh přítomen, ale že jen zbožné přijímání chleba a víra duchovně spojuje s Kristem. Učil, že jedni jsou od Boha předurčeni k zahynutí, jiní k spáse (praedestinance, kterou i Kalvin kázal). Není třeba, aby církev katol. byla první mezi ostatními církvemi.

Po Urbanu VI. už žádný papež nemá následovat, ale má se žítí po způsobu Řeků, pod vlastními zákony. Církev římská je sborem satanášovým, není náměstkem Krista neb apoštolů. Volení papeže je zavedeno ďáblem. Pošetilostí věřiti odpustkům. Svátost posl. pomazání nelze dokázati. Duchovenské statky jsou proti písmu (ale sám si svou faru podržel). Papež a duchovní, kteří statky vládou, jsou kaefři. Světští páni mohou dle libosti vezdejší statky církvi pobrati atd. Všecky řehole bez rozdfly jsou zavedeny ďáblem. Augustin, Benedikt, Bernard jsou zatracení, jestliže pokání nečinili, že měli statky. Kdo kláštery zakládají, jsou hříšníci, kdo do nich vstupují jsou ďábelníci.

Toť aspoň některé z celé řady bludařských článků Viklefových.

Zajímavo ještě uvést články, které ani naše osvícené hlavy nepotěší: **Vysoké školy, studie, kolleje, povyšování na mistrovství, vše to povstalo z pohanské pošetilosti a prospívá to tolik v církvi, jako ďábel. Přísaha, která se činí k stvrzení lidských smluv, není dovolena.**

Již pouhé přečtení těchto radikálních bludů přesvědčí moderního člověka, že taková věrouka nemohla vésti k reformaci, ale k deformaci a skličnosti duší. Zásady Viklefovy nebylo možno provésti netoliko proto, že odporovaly nutnému vývoji společnosti, ale i že zásada jeho odporuje zásadě. Učení to by přivedlo největší sociální rozvraty a zviklání občanských práv. Také způsobily jeho zásady ještě za života Viklefova selskou vzpouru, v níž zpuštěno mnoho zámků, i Tovern, kam se král skryl, dobyt. Při tom arcibiskup Šimon Sudbury zavražděn. Vzpoura potlačena jen vojskem královským.

Poněvadž učením bludařským přiložil Viklef sekeru ke kořeni církve Kristovy, byl z bludů těchto obžalován, souzen před arcibiskupem, tu ozbrojenci byl obhájen, později k synodě volán, tam se nedostavil. Neuposlechl také obeslání do Říma. Dne 28. prosince 1384 zemřel, **raněn mrtvicí.**

Učení jeho nelíbilo se ani vlastnímu národu, který je na universitě Oxfordské odsoudil. Stoupenci jeho žáci (lollardi) pracovali dále, bouřice proti statkům církve, ale životní prakse dala poznati národu, že nelze přijati tak fanatických názorů.

Nehodila-li se nauka Viklefova pro Anglii, tím méně české zemi, kde rozvoj politický, hospodářský, sociální bral se odlišnými cestami. Kdo je chtěl zde šířiti, měl probádati krisi až k pramenům a posouditi dříve zásady, které se v proudu dějin osvědčily. Měl vzpomenouti na právě uplynulou zlatou dobu blahobytu, umění, i duchovního a ctnostného života českého za Karla IV., kdy měla církev statky, a

prece kvetla ctnost, blaho. Právě na základě konservativních zásad, Praha tehdy stala se slavnou, srdcem vlasti, středem Evropy, a národ mocným a ctěným u všech okolních národů.

Mistr Jan Hus.

V Čechách jako nejznámější reformátor uvádí se Mistr Jan Hus. Narodil se r. 1369 v Husinci. Vystudoval na universitě v Praze, stal se mistrem, později rektorem university. Vynikal učeností, ale i zbožností a mravností, proto těšil se velké přízni také u arcibiskupa v Praze, Jana Zbyňka, a krále Václava. Po statcích netoužil, ale oblíbenost u lidu cenil vysoko. Stal se kazatelem v kapli betlémské, kde dříve kázal Jan ze Štěkna. Lidu pražskému se líbila ostrá jeho dorážení na řeholníky a vyšší stavy. Denně mu posluchačů přibývalo, ale denně stával se proto pyšnějším, až se pokládal za neomylného proti všem.

Toho času donesl do Čech Jeronym učení Viklefovo, jež přišlo Husovi vhod. Bludné domněnky Viklefovy počal kázati na universitě i v kapli. Pojednou povstalo proti němu jitření a stále více se rozmáhalo. Byl obžalován z bludu u arcibiskupa i v Římě. Hus kázal přes zákaz dále. Ba i když z Říma pro neposlušnost klatba nad ním vynesena, kázal dále, spoléhaje na přízeň krále a četných přívrženců. Měl mnoho přívrženců proto, že na universitě vymohl proti cizím studentům větších práv Čechům.

Roku 1412. nastaly v Praze bouře proti odpustkům, proti nimž Hus i Jeronym veřejně vystoupili. Nastal odboj, uspořádán na potupu papeže průvod Prahou, při němž bully o odpustcích spáleny. Když konečně papež nad Husem i Prahou vyslovil klatbu, byl nucen Hus na rozkaz krále Prahu opustit. Uchýlil se na Kozí Hrádek u Tábora a hrad Krakovec, tam sepsal své spisy a kázal dále lidu.

Roku 1414. svolán byl obecný sněm církevní do Kostnice, aby tam vyřízen byl rozkol papežský a zjednána kázeň církevní. Hus již dříve se odvolával na sněm. Byl tedy na sněm pozván. Dostav od císaře Zikmunda „gleit“ či list bezpečnosti, odebral se na sněm se 3 pány českými. Když zde, jsa na svobodě, nepřestal sloužiti mši sv. a kázati lidu, ač mu to zakázáno, převzat byl do kláštera a tam držen v mírné vazbě. Sněm prozkoumav jeho spisy v latině i češtině psané, našel tam více bludných článků a ty zavrhl; žádal po Mistru aby je odvolal. Hus slíbil, že odvolá, když mu z Písma sv. dokáže blud. Poněvadž však články se týkaly z učení tradice církve, nemohli z Písem je dokazovati. Třikráte byl vyslýchán a vždy stále stál na svém. Konečně 1. července 1415. osvědčil písemně, že odvolati nemíní a nemůže. „**Sbor, neměl-li mu přisvědčiti a dáti se od něho posléze i ministrovati, musel konečně přistoupiti k odsouzení jeho, jak toho žádali zákonové církve**“, píše Palacký. (Dějiny čes. národa XI. kn.) Dne 6. července r. 1415. ve chrámě u přítomnosti císaře i magnátu od sboru kardinálů prohlášen veřejně za bludaře či kacíře a vydán světské moci. Poněvadž v německé říši tehdy v platnosti byl zákon říšský — kacíře dáti upáliti, byl na rozkaz císaře Zikmunda ihned na hranici upálen.

Že se upálení dělo s potupou, je jen co litovati, ale žalostná tehdy doba to nesla sebou. Hus umřel s podivuhodnou neohrožeností,

ale proto nemůže nazýván býti mučedníkem božím, ale jediné mučedníkem svého bludného přesvědčení a své neústupnosti.

Kdyby byl předvídal ony hrozné spousty a boje, jež učení jeho zavinilo ve vlasti, jistě neústupnost byl by odložil a věrným apoštolem a synem církve zůstal.

Upřímně vlast českou miloval, ale že pobloudil a za blud i umřel, více uškodil než prospěl, jak sám píše Fr. Palacký, že více asi by byl Hus prospěl národu, kdyby se byl na sněmě podrobil. Boje, které po jeho smrti v naší vlasti vzplanuly, v nichž po 20 let tolik krve prolito, tolik památek zničeno a spáleno, jsou toho důkazem.

Náboženské bouře husitské v Čechách.

Zpráva o smrti Husově způsobila v Čechách veliké pobouření. Stoupenci Husovi v nenávist pojali všechno duchovenstvo katolické, které v Praze i jinde z úřadů a bytů vyháněno i vražděno a husitskými knězi nahražováno. Odpůrci Husovi, kteří na sněmu proti Husovi svědčili, zvl. Jan Železný, biskup z Litomyšle, nesměli se vrátiti do Čech, statky jim pobrány.

Ještě za života Husova počal jeho přítel Jakoubek ze Stříbra učiti, že je ku spasení nevyhnutelně třeba přijímati večeři Páně pod obojí způsobou. Poněvadž Hus ve vězení učení to schválil, přijali je i ostatní jeho přívrženci a počali se nazývati „utraquisté“ neb také „kališníci“. V Praze měli několik chrámů, kde podávali jejich kněží pod obojí.

R. 1419. konali kališníci v Praze proti záповědi úřadu městského slavné processí, při němž kněz Jan Želivský nesl sv. oltární v způsobě vína v kalichu. Když došli k novoměstské radnici a demonstrovali, bouřlivě žádajíce (při processí s nejsvětější!) za propuštění některých uvězněných přátel, vrhl kdosi s okna kámen na kněze Jana. **Rozhněvaní kališníci dobyli radnice a vyházeli odtud 13 konšelů oknem, kteří pak od lidu do smrti ubiti. Král Václav uslyšev to, náhle se rozhněval a byl v té chvíli raněn mrtvicí a zemřel.**

Událost na radnici novoměstské byla počátkem krutých válek **husitských**, jež po 15 roků českou zemi pustošily, nesmírná soužení a přežalostné bídý na český národ uvalily. Vůdcem husitů byl Jan Žižka z Trocnova. Počátek divokého pustošení a nelidského vraždění učinili husité v Praze; vybíjeli tu kostely a kláštery, roztloukali a pálili oltáře, obrazy a posvátná místa. Vyháněli a vraždili kněze katolické a řeholnice. Na den Všech svatých r. 1420. zbořili staroslavné sídlo nejstarších vévodů českých, královský Vyšehrad; kostely, domy kanovnické i palác královský v rum obráceny.

Střediskem husitů stalo se město Tábor, které Žižka založil a opevnil. Odtud jedna strana husitů, zuřivých odpůrců katolíků, slula **Táborité**, mírnější kališníci sluli pak **Pražané**.

Táborité zavrhnuli mši sv., sv. svátosti, kromě křtu a sv. oltární: kněží konali bohoslužby v rouchu občanském. Část popírala přítomnost Páně ve sv. oltární. Nejvýstřednější z nich sám Žižka později hubil.

Protože husité císaře Zikmunda, bratra Václavova, za čes. krále nechtěli uznati, snažil se je násilím donutit. S povolením Říma prohlášena byla proti Čechům válka křížácká. Zikmund přitáhl s velkým

vojskem, byl však od Žižky u Prahy poražen. Podobný výsledek mělo i dalších 5 výprav. Roku 1424. zemřel Žižka. Vůdcem stal se Prokop Holý a husité si dali jméno „sirotci“.

Unaveni ustavičným bojem, zatoužili konečně Pražané po míru a počali vyjednávat mír r. 1431. na sněmě v Basileji. Než Táboři a Sirotci o smíru nechtěli ani slyšeti a dále pokračovali v bratrovražedném boji proti katolíkům i proti Pražanům. V rozhodné bitvě u Lipan r. 1434. konečně na hlavu poraženi Táborité a moc jejich úplně zlomena.

V těchto krutých bojích osvědčili sice Čechové bojovnost a udatnost, ale co prospěla válečná pověst Čechům, když v národě tak děsné spousty učiněny od vojsk cizích i domácích. Táborité byli postrachem celé zemi. Slepou vášní vedeni, bořili díla umělecká a ničili nenahraditelné památky našich předků, většina krásných hradů památných obrácena v rum. Smutný byl pojednou stav království českého, nedávno tak slavného a šťastného za Karla IV., otce vlasti. **Národ český vzali okolní národové v nenávist a potupu**, jak svědčí Palacký (Děj. o čes. národu). Nejvíce utrpěl lid vesnický. Kdežto husitští pánové obohacovali se statky katolickými — byl lid vesnický ochuzen — to byly počátky pozdější **úplné poroby selského lidu**, jak zase sám Palacký doznává. V jakém bludu pak se nalézají rolníci čeští a maloměšťané, když dějepisu náležitě neznajíce, velebí husitské doby jako pramen svobody!

Jednota českých bratří.

Ani po velké porážce u Lipan nechtěli Táborité zanechatí krvavého díla. Soustřeďovali se v opevněném městě Táboru. Teprve, když roku 1452. Jiří z Poděbrad dobyl Tábora, dal náčelníky vzpoury uvrhnouti do žaláře. Zbytky nespokojenců se rozptýlily po celém království českém a zakládali rozličné náboženské sekty dále, jejichž hlasatele se čím dále nejen od učení katolíků, ale i kališníků odchýlovali.

Mezi těmito nespokojenci s vírou katolickou i zemskou vládou vynikal Petr Chelčický, jenž svým rozšiřováním nového učení, dal podnět k dalšímu kvašení ve vlasti.

Je to původce Jednoty čes. bratří. Bývá často příliš pro zásluhy vychvalován, ale neprávem. Narodil se r. 1390. Pobyl krátký čas na vysokém učení v Praze, ale valného vzdělání nenabyl — poněvadž náležitě neznal latiny, ve které se tehdy přednášky na universitě konaly. Nenabyl proto žádného úřadu duchovního ani světského. Rozhořčen válečnými ryky husitskými v Praze — žehraje na husitské „zabíječe“ štvané vášnivcem Janem Želivem a vedené přísným Janem Žižkou, zřekl se přebývání v Praze a žil v soukromí v Chelčicích — odtud jméno **Chelčický**. Byl tam zámožným zemanem — sedlákem. Když viděl hrozné pustošení vlasti po 15 let husitských bouří, odsuzuje války — jal se myšlenky své do spisů uváděti, aby je širšímu obecenstvu mohl sdělit. Ze spisů jeho patrné, že znal učení Jana Viklefa, Jana Husa, jehož častěji poslouchával, a také mistra Matěje z Janova. Hlavním pramenem byla mu Bible, kterou dle svého rozumu vykládal. Hlavní spisy jeho jsou: „Postilla“ a „Síť víry“. Husité chtěli obnoviti církve v duchu Kristově svými boji — ale dodělali se

pravého opaku, proto Chelčický chtěl toto provést hlásáním pokory, lásky a trpělivosti bezmezné. Ale spisy jeho **nedosvědčují** jeho lásku, pokoru.

Hned v předmluvě Postilly kydá potupu na kněze katolické, píše, „že slavnými řády (asi obřady) v kostelích zakrývají kněží toliko šeredství svých ohavných životů lakomých, svatokupeckých, smilných a prázdných“, — následují pak výklady nedělních evangelií. Sloh jeho je sice rázovitý a pevný, ale přec jeho výklad evang oplývá surovými posměšky a jízlivým vtípkováním, jímž neušetřuje nikoho, ať píše o králi nebo papeži, kněžstvu neb o církvi, o boháčích neb chudasech.

Každému uměl něco vytýkati. Biskupy ve svaté knize své nazývá osly. „Nynější kněží samí oslové sú, líní, strašliví „Nejsou hodni, aby jim kdo svině pásti poručil, neřku-li duše krví Páně dobyté“. Na neděli sedmou po Nejsv. Trojici i jinde kněžstvo tupí a snižuje. Oznámil v předmluvě, že bude kázati lásku, zatím všude se ukazuje hněvivým a mstivým. Vložil tam různé bludy Viklefovy, Husovy i Valdenských.

Jak Postilla tak i druhý hlavní spis, **Sít víry**, oplývá drsnými **surovostmi**. Mluví potupně o šlechtě, o jedu církve katolické, zavrhuje veškeré boje i boje za svobodu, za vlast a víru; **zavrhuje veškeré obchody a snahy průmyslové**, ježto prý jsou hříchem od počátku — kořenem zlým prý jsou též veškeré **váhy a míry**. Zavrhuje i **umění a vědy**, ježto prý člověka vyrušují a uvádějí v zapomnutí zákon Boží. Jsou zbytečny, ba docela škodlivy.

Jaký to fanatism, který podobně hlásal i Vikleř, a pak ještě nynější osvícenci takové učení se odváží oslavovat — a učení církve katolické, tak mírné a rozvážné, potupovat!

Chelčický a jeho žák zeman Řehoř, toť zakladatelé tolik vychvalované Jednoty čes. bratří. První jejich obec založena byla v Kunvaldě a Žamberku, později měli hlavní sídlo v Ml. Boleslavi. Učení víry jejich obsahuje hrubé bludy.

Učí, že církev sestává jen z lidí, kteří jsou napřed od Boha určeni pro spásu. Neuznává ani sv. křtu, jako vstupu do církve — kdo není do nebe určen — že tomu ani křest neplatí. Katolíkům modlářů surově spílají — že se klanějí sv. oltářní, odsuzují zpověď, zavrhují vnější obřady v církvi, zavrhují očištec.

Protože jejich zásady i veřejného života se týkaly, odporující veřejnému řádu a platným zákonům (neboť popírali vrchnostem vésti válku nějakou, trestání smrtí, odpírali konati službu ve vojsku, skládati přísahu a j.), byli proto od králů českých pronásledováni a museli se skrývati. Biskup jejich Jan Augusta († 1572) byl vězněn 16 let na Křivoklátě. (Tož nejen za Ferdinanda II. rak., ale již dříve byli od čes. králů pronásledováni pro své učení Bratří čeští.) Mezi lidem měli jméno Pikhartí (kacíři). Mnozí z nich po bitvě bělohorské byli nuceni opustiti zemi — v cizině zakládali obce nové. Slavným jejich biskupem byl známý zakladatel školství Jan Amos Komenský, jenž zemřel v Amsterodámě r. 1670 a zanechal po sobě několik cenných spisů. Zbytky českých bratří vystěhovaly se r. 1722 z Moravy do saské Lužice. Tam založili evangelickou bratrskou obec Herrnhut. (Ochranov.)

Martin Luther.

I v Německu a Švýcařích počali se někteří mužové za schopné vydávati, aby veškerou církev opravili. Ale více než zreformovali, deformovali a způsobili v církvi jen žalostnou roztržku — která trvá do dneška.

V Německu vystoupil jako samozvaný reformátor Martin Luther, nar. r. 1483 v Eislebenu. Proti vůli svého otce vstoupil do kláštera Augustinianů v Erfurtě, r. 1502 stal se bakalářem Písma na universitě ve Witenberku. R. 1516 vydal spis Taulera — kde se **popírá svobodná vůle člověka** — jen vůle Boží v každém tvorů může účinkovati.

V tom směru bádál a učinil si zvláštní náhled o **ospravedlnění**, jímž zcela učení církve odporoval. Tento náhled počal vštěpovati i svým žákům.

Toho času stavěl pápež Lev X. ohromnou basiliku sv. Petra v Římě. K tomu dílu všem křesťanům společnému, sbíraly se všude příspěvky — papež vypsál z moci stolice odpustky — kdož by almužnou přispěli na stavbu basiliky. Luther vystoupil veřejně proti zneužívání odpustků — později proti odpustkům vůbec. Hanlivými spisy začal veřejně bouřiti i proti papeži a církvi. Nastalo v Německu jítření proti církvi.

Papež vydal r. 1518 bullu, v níž veřejně vyložil učení církve o odpustcích a marně i jinak se namáhal počínající roztržku zastaviti. — Byl proto k zodpovídání Luther volán až do Říma. Když se vrátil a byl zvláště humanistou Erasmem podporován, začal veřejně proti církvi a řádu i učení brojiti. Církev považoval za říši satanáše, papeže za antikrista — největšího nepřítele Kristova. Brzy poznal, že za to bude z církve vyobcován — tu hleděl si získati přízeň císaře i biskupů. Když si ji pojistil, chtěl ještě i lid německý na svou stranu získati. Vydal roku 1520 spis podobný Huttenovu, s nápisem: „Nadprávi křesťanského stavu“, v němž chtěl všechen lid proti Římu vzbouřiti.

Dotvrzuje v něm, že žádného kněžského stavu nestává, obrací se proti papeži a kardinálům, mluví proti řeholím, dispensím, celibátu — svobodnému stavu kněží (vždyť se oženil s Kattinkou). volá v něm, aby sám Kristus to „dáblovo hnízdo v Římě“ zbořil. Brzy vydal spis „O babylonském zajetí“, v němž zavrhuje 5 svátostí (kromě křtu a večeře Páně), dotvrzuje, že jen víra může spasiti člověka, a ne skutky.

Již v tom spisu předpovídá, že bude za to pronásledován a za kacíře vyhlášen.

Když vše do Říma donešeno, papež vydal Bullu „Exurge Domine“ a v ní 47 vět z učení Lutherova za bludné prohlásil — spisy jeho zapověděl, a klatbou pohrozil, když bludné články neodvolá. R. 1521. byl Luther na říšském sněmu ve Wormsu dán v říšskou klatbu. Než mocný ochránce jeho Bedřich saský, ukryl jej tajně na svém hradě Wartburku, kde Luther pobyl překládaje Písmo. Ale tím bouře Lutherem způsobená nebyla potlačena, ale rozmnožena. Stoupenci jeho počali zavrhovati vše, co na kat. církev upomínalo. Bořili oltáře, obrazy, i dospělé mnozí znovu křtili. Sedláci hlásané svobody chtěli použití a zbaviti se jha poddanosti — ale jejich vzbouření krutě potlačeno — kde jich na 100.000 zahynulo.

Aby se podobné bouře zastavily, nařídil sněm ve Štýru (1529), že do budoucího sněmu církevního nesmí nikdo novot rozšiřovat. — Stoupenci Lutherovi podali proti usnesení protest — odtud slují **protestanté**.

R. 1530. předložili sněmu v Augsburku své vyznání nové víry. Po dlouhých rozepřích dána jim r. 1555 svoboda. Přijali i zásadu „Cujus regio, ejus religio“ „**jakého jsi pána, takového budeš náboženství**“. — Tak násilně počali v Německu, později i v Polsku, Slezsku, v Čechách, na Moravě, na Slovensku, v Uhrách, v Dánsku, Norvéžsku, Švédsku, Islandě, nové učení šířiti.

Zmatky a velkou roztržku, jež Luther a jeho stoupenci způsobili, nazývají protestanté **reformací — opravou církve**. Avšak Luther ještě za živa sám vyznati musel, že lid od pravé církve odpadlý velice zdivočel a **znemravněl**. Doslovně sám Luther napsal: „*Svět kazi se den ode dne a zločinů v něm přibývá. Lidstvo je dnes k pomstě náchylnější, lakomější, nemilosrdnější, méně skromné a hůře k napravení, vůbec bidnější než pod vládou papežů — — — Jmenuji se „reformovani“, ale lépe by jim slušel název „vtělených dáblů“. Evangelium je u nich pouhý román, vůle Boží je jim ničím, rouhání je u nich módou. Jsou to lotři, plni pýchy a lakomci špinavější než byli za dob papežských. Došlo to už tak daleko, že kdyby někomu napadlo shlédnout shromáždění lotrů, lichvářů, rozpustilců, rebelantů, nevěrců, nepotřebuje než navštívit některou obec „evangelickou“, tam nalezne takových lidí více než dost. Po mém soudu ani mezi pohany, Židy, Turky a ostatními nevěřícími nenajdeš lidi tak urputných a nadutých jako ti „evangelici“. V nich není jediné poctivé myšlenky, není rozhodně ani jediné cnosti, za to vládne jimi kde jaký hřích. O nápravě mravů není u nich řeči. Zkrátka: ti lidé žijí jako ta zvířata. (Luther: Schol. super primam Dom. Adventus.) Sermo conv. germ. In epistolam primam ad Corinth. 15. Collogi. fol. 234.)*

A svědectví jiných vrstevníků jeho: „*Všichni našinci mladi i staři, všemožně se snaží zahaliti své špatnosti rouškou evangelia, ale nadarmo! Liší se přece od ostatních bezbožností, neláskou, taškárstvím, klukovinami, nevázaností; jiných „známek“ věru není třeba. — Jsme křtěni, viru máme, nic nám neschází ke spasení! Ale poněvadž den ze dne přibývá mezi námi nevěry, nespravedlnosti, zatvrzelosti vůči chudině, vůbec všech hříchů a špatnosti, musí nám Bůh odejmouti poklad slova svatého a trestati Německo takovými metlami, že za šťastné budeme pokládati ty, kdo smrti uniknou těm trestům Božím. (Gütel: Christliche, Brüderliche Vermahnung eines Christen gegen die anderen in Sterbensnöthen 1538.) Podobné stesky pronášejí vrstevníci Regius, Albert, Krage, Weindensee, Medler a j. „Většina našinců považuje pismo svaté za snůšku nesmyslů. za báchorky, za babské pohádky .. (Klopfner: Ueberaus Jeine. schoene Vermahnug. 1546.)*

Takové ovoce nápravy života ctnosti přinesla nauka Luthe-rova v samých počátcích — dle svědectví samého reformátora i jeho vrstevníků.

„Čisté evangelium“ — jak Luther nazýval své učení, obsahuje tyto hlavní bludné články:

1. Přirozenost lidská je hříchem dědičným úplně pokažena. Člověk ztratil i svobodnou vůli a proto nemůže nic dobrého konati, všechny skutky člověka nejsou před Bohem než sámé hříchy a nepravosti. 2. Ku spasení není ani

dobrých skutků třeba, pouhá víra postačí: víra také hříchy lidské přikrývá. 3. Všecka víra obsažena jest v Písmě sv., které si každý sám může vykládati. 4. Mše sv. není obětí. 5. Svátosti jsou jen dvě: křest a svátost oltární, která pod obojí způsobou se má podávati. Chléb při žehnání nemění se v Tělo Páně, ale Kristus s chlebem je přítomný. (V chrámě sv. oltární proto nechovali.) 6. Úcta svatých a půst jsou věci neužitečné. 7. Očistec není, za zemřelé modlitby zbytečné. 8. Církev nepotřebuje papeže, arcibiskupů ani kněží; nejvyšší duchovní moc mají křesťané. Boboslužbu vykonávají ti, kteří k tomu jsou zvoleni od knížete neb lidu (pastoři).

Náboženství to se rozšířilo rychle, že stavové říšští a měst doufali nabýti moci a statku pobráním biskupských statků, nehodní kněží — a lehkomyšní je proto přijímali, že jim panictví, zpověď, půst a jiné skutky potřebné neukládalo.

Zwingli a Kalvin, reformátoři ve Švýcarsku.

Podobnou „reformaci“ nebo lépe řečeno „deformaci“ provedli ve Švýcarsku **Zwingli** († 1531) v Curychu, **Kalvin** († 1564) v Ženevě. Reformátoři tito, ač se v nenávisti proti církvi s Lutherem shodovali, přece v učení oba od Luthera se lišili. Přítomnost Boží ve sv. oltární jakoukoli skutečnou popírali. Kalvin zastával učení o předurčení jako Hus. Učení obou bludařů — jež pak v jedno splynulo, nazývá se vyznání **helvetské** (švýcarské), přívrženci jeho na rozdíl od Lutherových — dávají si jméno „reformovaní“. Ze Švýcar vniklo toto učení do Francie, kde bylo příčinou domácích válek — jeho šířitelé sluli tu Hugennotti, kteří v tak zv. bartolomějské noci krutou řeží 24. 8. 1572 úplně poraženi a tak jejich moc tu zastavena. Dále vniklo do Nizozemska, Škotska, kde je zavedl Jan Knox — (slují tu **presbiteriáni**), částečně do Uher.

Jindřich VIII. v Anglii.

V Anglii provedl odštěpení od církve král Jindřich VIII., který dříve sám hájil učení církve katolické proti Lutherovi — nazýván proto „**obhájce víry**“. Dcera jeho Alžběta reformaci v zemi dovršila.

Král Jindřich žádal papeže, aby zrušil jeho dosavadní manželství, aby směl nový sňatek uzavřítí.

Papež tak učiniti nemohl a neučinil. Král se rozhněval, zanevřel na Řím, prohlásil se za hlavu církve v říši a přerušil veškeré spojení země s papežem. Kdo nechtěl rozkazu královu se podrobit, byl popraven. (To je pěkná svoboda reformace!) Tisíce věrných katolíků tu bylo popraveno. Po smrti Jindřicha VIII. ještě krutěji si počínala jeho dcera královna Alžběta. Pronásledování toto rovná se pronásledování za císařů římských. Sloužití nebo účastnití se mše sv., vysokou pokutou nebo i smrtí trestáno. Alžběta také dala popravit Marii Stuartovnu, královnu škotskou.

Teprve za Alžběty bylo v 39 člancích sestaveno nové vyznání podobné Lutherovu a Kalvinovu. Nová tato církev nazvána anglikánská neb také **episkopální** — že v ní biskupské zřízení podrženo. V poslední době dějí se četná navrácení do církve z rodin právě nejvznesenějších, a bude to Anglie asi první, která se brzy do církve úplně navrátí!

V sousedním Irsku ani největší pronásledování nedovedlo věrnost Irů k církvi katol. zvrátiti. Trpěli od té doby až do dneška, ale nastává jim doba samostatnosti i svobody, kterou jim budoucí mírová smlouva musí spravedlivě zaručiti.

Sněm tridentský (1545—1563).

Reformátoři všichni právě uvedení žádoucnou nápravu v církvi neprovedli, ale jen nových zmatků a bojů svým novým učením do církve zanesli a nové sekty náboženské zavedli a tím jen náboženské boje až do doby dnešní.

Skutečná oprava církve provedena teprve na **obecném sněmě v Tridentu**, kde články víry, v nichž protestanté se odchýlili od církve, zvláště o Písmě, hříchu dědič., o ospravedlnění, o svátostech, o mši sv., odpustcích, očistci, úctě svatých, jasně a zřejmě byly vloženy. Staré zákony církevní obnoveny a nové ještě vydány. Takto byly dosavadní nepořádky odstraněny a porušená kázeň napravena. Vyznání víry nově sformulováno.

Ač Luther na sněm se odvolával, přece jeho přívrženci k němu se nedostavili. Je to nejslavnější sněm v církvi — jeho zákony a ustanovení platí do dneška.

Bartolomějská noc.

Církvi katolické rádi její nepřátelé na vrub kladou, že dala ve Francii z 23. na 24. srpen r. 1572 v Paříži před sv. Bartolomějem vyvraždit franc. protestanty (Hugenotty), že toto se stalo z popudu Jezuitů, a že bylo oslavováno papežem.

Žádné z těchto tří obvinění na spravedlivém soudu nespočívá, nýbrž ač tolikrát bylo vyvráceno, stále znovu na potupu církvi se předhazuje. Je tedy naší povinností tento dějinný čin dle pravdy vysvětliti.

I. Je nepravdou, že vraždění protestantů franc. je dílem církve katolické, ale je dílem vlády francouzské. Sám král francouzský Karel IX. prohlásil se vší určitostí v parlamentě dne 26 srpna 1572., že vraždění se stalo k jeho výslovnému rozkazu; vykonáno pak proto, aby neškodným učiněno hrozné spiknutí Hugenottů proti jeho osobě, proti celému královskému domu a proti nejšlechtetnějším poddaným říše.

Věc se měla takto: za nezletilého Karla IX. vládla jeho matka Kateřina z rodu Medici. Tou dobou trvala 70letá válka, kterou stoupenci Kalvinovi Hugenotti vedli ve Francii proti katolíkům (od r. 1558—1628). V těchto válkách vzrůstala v zemi moc Hugenottů za vedení admirála Colignyho. Hugenotti vyloupili na 50 biskupských a na 800 jiných chrámů ohavně zpusťovali. Hrabě z Montgomery dal najednou 3.000 katolíkům povraždit. Mezi nimi i starce a dívky. — Briquemant, hlavní vůdce Hugenottů, nosil na krku stuhu z uší, jež byl kněžím uřezal.

Dne 23. srpna slaven v Paříži sňatek Jindřicha VI. krále z Navary, s Marketou, sestrou krále Karla IX. Při té příležitosti přibýlo mnoho kalvinských šlechticů do Paříže. Kateřina, matka králova, přidržujíc se převrácených zásad Macchiavelliho, dle nichž pro udržení vlády vše je dovoleno, chtěla dáti úkladně zabít admirála Colignyho.

Zámysl její se nezdařil. Obávajíc se pomsty Hugentů, ustanovila se pletichářská královna na tom, všechny odbojné pohlaváry, dříve než se proti ní spiknou, dáti povraždit. Král po dlouhém zdráhání k tomu svolil. A tak 23. srpna dáno zvonem na královském paláci umluvené znamení Pařizanům, aby přítomné odbojníky pobili.

I zabito bylo toho dne a dnů následujících na 4.000 lidí — mezi nimi i dosti katolíků. Že by bylo tehdy padlo 10—100.000 protestantů, je bajkou těch, kteří zločin připisují na účet církve. Byl to asi spravedlivý trest Boží, že dříve vůdce Hugentů hrabě z Montgomery dal najednou zabít 3.000 katolíků a že tolik chrámů zpuštěno katolíkům.

Z toho vyličení, které i střízliví dějepisci protestantští potvrzují, vidno, že nemá církev viny — neboť neučinila tak církev, ale královna pro udržení moci světské.

II. Naprosto je nepravdou, že Jesuité měli při vraždění spolupůsobiti. Neboť i nejlepší historikové i protest. jako Ranke, Baur, Hagenbach, Poleny, Baumgarten, Bazold a jiní dotvrzují, že královna ze strachu před pomstou Hugentů na rychlo v král. paláci pro vraždění Hugentů se rozhodla — a že Jesuité při tom žádného spolupůsobení neměli.

III. Také je nepravdou, že by byl papež vraždění Hugentů nějak schvaloval — ba že i pro toto slavné Tedeum konati rozkázal.

Na pravdě však se zakládá, že král Karel IX. kázal do Říma oznámiti, že proti němu i královskému dvoru učiněno bylo hrozné spiknutí, o němž však se v čas dověděl a je zmařil. Tak se chtěl král v Římě ospravedlniti. Následkem zachránění krále proti úkladnému zavraždění kázal papež konati děkovný chvalozpěv „Te Deum“. Papež tedy učinil to, co činí i jiní panovníci, že při záchraně krále proti spiknutí — blahopřejí!

Noc sv. Bartoloměje nazývá se také „krvavou svatbou“, poněvadž vraždění toto se stalo při sňatku kalvínského krále Jindřicha s Markétou, katolickou. V trvalých bojích katolíků s protestanty se to přihodilo, ale církev je nezavinila a nemůže býti vinna za zločin, který ten neb onen katolík neb katolický vladař způsobil ze svých pohnutek.

Inkvisice církevní a španělská.

Na potupu církve často uvádějí zavili nepřátelé církve středověkou inkvisici. Dle líčení romanopisců a liberálů při slovu inkvisice tane před zraky našimi obraz, kterak mnichové na kolo natahují nebo v peci smaží několik kacířů.

Inkvisici třeba rozeznávati církevní a španělskou. Církevní inkvisice je vyšetřování a soud, který církev vynáší ve věcech víry a mravů. Tento soud zařídil již zakladatel církve Kristus Pán, když pravil Petrovi, když tě kdo ani před 2 svědky neposlechne, udej to církvi — a kdo ani církve neposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán. (Mat. 18., 17.)

Proto již v prvotní církvi byly takové církevní soudy a na kacířství a veřejná pohoršení ukládány pokuty. První takovou inkvisici vykonal svatý Pavel na hříšném Korinťanu, vyloučiv ho z církve. (I. Kor. 5., 5.)

Když stát stal se křesťanským a císař ochráncem církve, pokládal za povinnost i občanskými pokutami stíhati kacířství, jednak, aby chránil církev, jednak, aby v říši udržel pokoj a řád. Vždyť náboženské novoty pravidelně ohrožovaly klid ve vlasti. Proto i Řekové — řeči rouhavé o bozích jako zločin proti státu trestali. (Plato.) Koncem V. stol., když státy křesťanské pro kacířství ustanovovaly trest smrti — církev tomu na odpor se stavěla; velící biskupové té doby Augustin a Martin kárali to hlásitě a přísně. A dle toho tak církev i stát co nejmírněji bludaře soudili.

Teprve když vznikly církvi i státu tak nebezpečné sekty grus-tické, Katharských a Abigenských, kteří učením rušili život rodinný i manželství, majetek a chrámy pustošili, zavedeny v bojích s nebezpečným sektářstvím r. 1229. ve shromáždění v Toulouse soudy inkvisiční, dle nichž biskupové po farnostech měli ustanoviti 1 neb 2 kněze a 3 neb více laiků, soudní radu, aby bděla nad věřícími a jména bludařů udávala biskupovi. Papež Inocenc IV. ustanovil k soudu pak vyšetřovacímu mnicha Dominikána.

Vytýká se tu církvi, že užívala tortury mučení bludařů. Církev neustanovila ani nezavedla mučení, nýbrž co bylo zvykem tehdy světských soudů, poněkud přijala, ale zmírnila, buď že vymezila jen případy, kde by se ho smělo použití, aneb vše, co by bylo proti zdraví a ukrotenství, plně vyloučila.

Od této církevní inkvisice je třeba rozlišovati inkvisici španělskou, kterou zřídili panovníci španělští Ferdinand a Isabela roku 1484. proti židům a Mohamedánům, kteří jen na oko křesťanství přijímali, aby domohli se vysokých státních i církevních úradů a odtud katolíky vytiskli. Jak se dělo před válkou v Rusku, kde Gapon, bývalý Žid, i v rouchu kněžském šířil potajmu revolucionářské ideje proti carismu.

Inkvisice španělská byla **úřadem státním**, neboť panovníci sazovali a dosazovali inkvisitory, zabavené statky připadaly králům, inkvisice trestala i zločiny čistě občanské. Musí se doznati, že inkvisitoři někdy i krutě si počínali, ale toho nebyla vinna církev. Naopak, papež Sixtus IV. napomínal krále Ferdinanda, aby jeho inkvisitoři jen dle práva a spravedlnosti si počínali, jak toho spása duší vyžaduje, jinak hrozil tresty. Inkvisice nebyla zřízena, aby trestala, ale spíše vyšetřila jen věc a hleděla docílit smíření a pokání. A byly tu četné případy *actus fidei* (auto da fé), při nichž hořely svíce na znamení smíření s církví. (Viz Dějepis církevní od Dra. Kryštůvka díl II. č. 2.)

Galileo Galilei.

I toto jméno uvádějí často nepřátelé církve na její potupu. Aspoň něco na vysvětlenou.

Galileo Galilei byl slavný hvězdář v Itálii (1564—1642). Přidržel se nové soustavy sluneční, kterou vynalezl Koperník, kanovník z Krakova († 1543), dle níž proti dosavadnímu názoru, bylo zjištěno hvězdářsky, že slunce stojí a země se točí, ne jako před tím věřili, dle soustavy ptolomejské, že země stojí a slunce obchází.

Poněvadž starší názor Aristotelův a Ptolomejův měl více tehdy přívrženců a nová soustava Koperníkem dosud přesnými důkazy objasněna nebyla, poukazovali mnozí v církvi, že touto novou naukou

se lid ve víře zviklává, když v Bibli — ovšem dle obyčejné mluvy lidské se mluví — jak dosud se v kalendáři uvádí — že slunce vychází a zapadá — tedy o pohybu slunce a ne země. Poněvadž novým učením Galileo se octl v odporu proti mluvě Bible, dostal se do vyšetřování inkvisice. Soud církevní a theologové žádali, aby tuto hypotese dříve jasně dokázal. Galileo jako veleduch pronikal svým bystrým zrakem pravdu své nauky, ale zřetelně neodborníkům nedovedl ji objasniti a dokázati; byl proto nucen, nechtěl-li býti vyobcován z církve, nauky ve veřejném učení se zřici a ji odpřisáhnouti. Papež Benedikt XIV. zrušil výrok inkvisičního rozhodnutí nad Galileem.

K bližšímu seznání věci je třeba poznamenati: 1. že Galileo nebyl od soudu inkvisice mučen, ale toliko mu **hroženo** torturou. 2. že Galileo nebyl v pravdě ani nijak žalařován. Když se r. 1633 dostavil k soudu do Říma, byl mu za vyšetřovací vazbu vykázán byt v paláci toskánského vyslance Niccoliniho, **kde obýval tři pokoje, dle vlastních slov pohodlné**. Potom vrátil se na krásný letohrádek v Aocetri blíže Florencie, jenž jako vězení pro jméno před lidem mu byl vykázán, kde prodlel do smrti r. 1642. Až do smrti tam směl dále výzkumně pracovati, jen jak píše Niccolini, „neměl tam mnoho osob najednou přijímati“. Konal tam až do smrti svědomitě povinnosti křesťanské, přijímal sv. svátosti a býval přítomen mši sv. Byl také zaopatřen sv. svátostmi umírajících a dostal i požehnání od papeže Urbana VIII., jenž trest církevní s něho sňal. (Viz dějepis církevní od dra Kryštůfka, díl II. 433—435.)

Bílá Hora.

Porážka Čechů na Bílé Hoře a ztráta samostatnosti české, klade se často za vinu církve a katolíků. Kdo četl nestranné dějiny české, mohl poznati, že bitvou na Bílé Hoře, dne 8. listopadu 1620 svedenou, kterou skončeno krvavé povstání české (1618—1620), nejsou vinni katolíci čeští, ale stavové protestantští. Na Bílé Hoře nebyl poražen ani **český lid**, neboť ten o povstání se nezajímal, ale poražení toliko stavové protestantští, vzbouření proti svému zákonitému králi Ferdinandu II., tam nebyl poražen král Čech, ale Němec Bedřich Falcký.

Ku porozumění stačí zde kratičké dějinné vylíčení: Usmíření Čechů-husitů s církví katolickou, ujednané na směnu v Basileji r. 1434, nebylo upřímné. Kněži kališníků nechtěli poslouchati dále papeže jako zástupce církve celé; proto zase biskupové katoličtí nechtěli kališníkům světit nové kněze. Znenáhla se jim počalo nedostávat kněží, a tu učení bludařské Martina Luthera, jenž stav kněžský zavrhoval, a pánům radil, aby církevní statky pro sebe zabírali a za pastora na zabraných statcích kohokoli i nesvěcené muže dosazovali — přišlo kališníkům vhod a proto splnou náručí šířitele protestantismu německého vítali. Protestanté hleděli se zmocniti nejdříve statků, aby na nich panství své volně mohli provozovati. Katolíky zotročovali a církvi majetek odníмали.

Roku 1617 dosazen ~~za~~ krále českého a zákonitě korunován rozhodný katolík arcivévoda Ferdinand. Když dle své povinnosti týráni katolíků a olupování církve počal obraňovati, vzbouřili se proti němu protestanté čeští, kteří se už dříve považovali za pány země, a vyhodili 23. května 1618 královského místopředsedu s 2 úředníky s okna

hradu pražského proto, že jim byl na vzdor postavený kostel v Brumově a ve Hrobech uzavřen. Zvolili si vládu vlastní 30 direktorů v Čechách a 24 direktorů na Moravě a uchvátivše na sebe moc bezohledně, kanovníky a kněze katolické žalářovali a kostely jim sbírali. Roku pak 1619 zvolili si za svého českého krále Němce, kalvína, falckraběte Fridricha, či Bedřicha.

Ferdinand vida, že je moci své nad lénem českým zbaven, počal sbíratí vojsko, aby zákonitou svou vládu uhájil. Totéž činil nový král Bedřich a stavové protestantští, kteří hledali pomoc nejen u Němců a Maďarů, ale i u Porty sultánské. V bojích takto svedených Ferdinand všude vítězil, až v bitvě před Prahou svedené, na Bílé Hoře dne 8. listopadu úplně Bedřicha porazil. Načež Bedřich zradiv své království, prchl přes hranice.

Když strana Bedřichova zákonitému králi Ferdinandovi úklady strojití nepřestávala, dal Ferdinand hlavní revolucionáře vyšetřiti a dne 21. června 1621 veřejně odpraviti pro **velezrádu**, a nikoli pro **národnost**, nebo jejich **náboženské vyznání**. Jiné pak ztrestal ztrátou statků a vypovězením ze země. — Byl to trest za vzpouru, za násilné zabírání statků, far a kostelů katolíkům. — „Čím kdo hřeší, tím i trestán bývá“ nesčetněkrát v dějinách se opakovalo. Evangelíci stále líčí hrůzy **českých** mučeníků za vlast na Staroměstském náměstí a katolíci bez důkazů to po nich omílají.

Jak vlastenečtí a **čeští** to byli mučeníci popraveni, nejlépe vysvitá z protokolů, jež o výsledku jejich ze dne 3. a 17. dubna 1621 dosud se zachovaly a toto svědectví podávají: Direktori vzpoury: Bohuslav z Michalovic, Martin Fruwein z Podolí, Pavel z Říčan, Kašpar ze Sulevic, Henrich Otto z Lossu, Václav Pětipeský z Chýše a Egenberka výpovědi své složili v jazyku německém. V jaké řeči ostatní výpovědi podali, nevíme, neboť protokoly jejich se neuchovaly. Ale známo, že Thurn byl cizinec, dr. Jessenský byl Maďar, Jáchym Šlik z Holejče vstoupil na popraviště v průvodu německého praktikanta Davida Lippacha. Rovněž známo, že polní maršálek „českých stavů“ Linhart Kolona z Efeldu dne 26. srpna 1619 na sněmu při hlasování se přiznal, že není mocen jazyka českého — a že vzdorokrále Bedřicha přivítali stavové na pomezí českém **německy**. Vzdorokrál u nás všude kalvínství zaváděl, ano i velechrám sv. Víta, každému Čechu drahý, zpusťošil a v modlitebnu kalvínskou s prázdnými zděmi proměnil. Svoboda v díle „Katolická reformace“ 144.—5. takto je líčí:

„Před Vánoce roku 1619 rozkázal Bedřich z návodu svého kazatele Skultéta zpusťošiti a po kalvínsku zaříditi chrám sv. Víta na Hradčanech. Vyhození oltářů, soch, křížů a sv. ostatků bylo prvním činem Kalvinů, kteří rozbili nebo spálili všechny tyto památnosti za neslychaného rouhaní proti víře katolické. Když svržen byl velký kříž na zem, vrhl se naň jeden z přítomných Kalvinů a šlapal po něm zuřivě. Jeden dvořenín Bedřichův nařídil rozbiti hrob sv. Víta. Sotva však tato slova pronesl, klesl k zemi, zlomil si obě nohy a křiče v bolestech za krátko zemřel.“ (Svoboda, Kat. r.)

Jestliže král Bedřich již před porážkou na Bílé Hoře tak neurvale proti katolíkům si počínal — co bylo očekávati, kdyby byl zvítězil? Po **vítězství Bedřichově**, byl by se stal národ náš celý **kalvínským** a **luteranským** a husitským. Vždyť již před bitvou na Bílé Hoře byl národ český většinou nekatolický. Bylo-li dle Gindeliho dějepisce před r. 1620 v Čechách 2,500.000 obyvatel, z nichž pouze $\frac{1}{5}$ —¹₁₅

byla katolická, vezmeme-li tedy $\frac{1}{10}$ za měřítko, pak u nás bylo již jen $\frac{1}{10}$ katolíků. — Po vítězství Bedřicha, krále kalvínského snadno ta $\frac{1}{10}$ byla by zmizela a národ o nejdražší poklad pravé víry byl by oloupen. (Gindeli: Děj. čes. pov. I. 124.)

V tom případě nezvratně byl by spěl **poněmčení a po zluteranisování alpských zemí** byl by asi splynul s říší německou v jeden stát. Již před Bílou Horou vinou protestantské šlechty, která volala německé predikanty či kazatele i do osad čistě českých a i do škol veřejné učitele, jak dokazuje rokování sněmu r. 1614 konané bylo v Čechách 33 procent Němců.

Velký rozsah germanisace předbělohorské líčí **Denis** v díle „Konec samostatnosti české“ II. 441. slovy: „Slované neostýchají se přáteliti s Němci proti své vlasti, přijímají zvyky a jména cizinců, posílají své děti do jejich škol, zapomínajíce je učiti jazyku českému. Zpozdilá mládež se tváří, jakoby uměla jen německy, nechce odpovídati česky, zakládá společnosti, ve kterých zakázáno promluvití slůvko české: v hospodách a tanci německy se dotazuje. Školy jsou zaplaveny učiteli německými, páni osazují fary Němci, kteří káží svým jazykem věřícím, neznajícím než česky.“

Slovník Naučný praví: Za té doby, kdy jazyk český panoval v zemi (v době předbělohorské), veliká část českého území poněmčována, mnohokrát větší než ta, která poněmčena po válkách švédských (po Bílé Hoře). Winter: Život církve I. Slovník Naučný VI. 256.

Jak samostatnost česká by byla pominula následkem úplného poněmčení, jak při pobělohorské reformaci katolické v různých krajích Čech protestanté zuřivě vraždili kněze katolické a obce pálili, možno se dočísti v dílku „Bílá Hora“ od Blatenského, vydaného v Českých Budějovicích r. 1919, sestaveného dle dokladů nejlepších dějepisců.

Je pravda, že po bitvě bělohorské velmi mnoho bylo strpěti vlasti české. Ale zavinili to protestantští páni, kteří učinili vzpouru proti katolickému králi Ferdinandu, aby mohli statky církevními volně se obohacovat. My katolíci čeští máme co děkovati, že po vítězství Ferdinandově víra katolická v národě duše oživila a vlast si dále uchovala nejen víru, ale i řeč svou, po otcích zděděnou.

Koniáš prý spálil naše české knihy.

V životopise Jezuity Koniáše († 1760) se praví, že za života svého spálil na 60.000 knih kacířských. Ale to nebyly samé knihy české, nýbrž i latinské a německé. Koniášovi nejednalo se snad o ničení knih těchto proto, že byly české, ale že čelily proti víře katolické. Koniáš přece nebyl nepřítelem českého jazyka, neboť sám české knihy, hlavně náboženské, psal a lidu rozdával, takže profesor Hanuš nazývá ho i „horlivým vlastencem“. Koniáš sestavil seznam kacířských knih, a i tyto téměř všechny do dneška se zachovaly.

Ostatně i Husité pálili české knihy. Český dějepisec Tomek na straně 83 svých Dějin píše: „Poněvadž se dle mínění Táboritů všeska pravda křesťanská nacházela v Písmě sv., měly knihy církevních otců a doktorů býti pomítány a páleny, taktéž i missály a jiné kostelní knihy.“ Na straně 237 týž píše: Roku 1442 obořili se (Husité) na všechny kolleje a domy kněžské i zloupili je; při čemž i knihy jednotlivých mistrů i některé z knihovny obecné v kolleji Karlově zkazili a strhali, ovšem na obsah jejich nedbajíce.“

Husité pobořili jen u nás v Čechách na 109 klášterů a tím zničili i jejich knihovny, takže mnohem více českých knih dali plamenům než Koniáš (Viz „Vlasť“ XII. str. 1099.) A jestliže se Jezuitům vytýká, že pálili české knihy, pak to zajisté nebyly nejlepší perly českého písemnictví, když sám Tomek ve svých Dějinách království českého na straně 331 píše: „V Čechách ničili Jezuité i jiní missionáři knihy české staršího původu, nejvíce **chatrné plody náboženské zhýralosti předešlého století**, odnímají je lidu, aby se jimi nemátli ve víře.“

Revoluce francouzská.

(Dle Dra. J. Pošmourného.)

Jedno z největších pronásledování církve v novější době nastalo ve Francii ku konci 18. století komunistickou revolucí. Dějiny revoluce francouzské ukazují, kam to lidská společnost přivede, zřekne-li se víry a přidrželi se moderního pohanství.

Za příčinu revoluce francouzské udává se obyčejně utiskování lidu vládou, která častými válkami i přepychem zadlužila Francii a veliké daně národu ukládala. Ale stav finanční nebyl pravou příčinou hrozného převratu, neboť lid věřící by nikdy nebyl schopen boje tak vražedného, kdyby nebyl oloupen o víru. Dluhy a daně, které jinak nabízela se šlechta zapraviti, byly jen **záminkou**, které užili vůdcové podvratné strany, aby prosadili v katolické Francii dávný svůj nevěrecký záměr, což se jim mohlo zdařiti jen vyvrácením trůnu a oltářů.

Za tím účelem nevěrečtí filosofové francouzští — Voltaire, Rousseau, Alembert, Diderot a jiní v časopise **Encyklopedie** ukládali své nevěrecké zásady a snažili se do nejposlednější chaloupky — jak to dnes socialisté také činí — nauky podvratné rozšířiti. Heslem spiklenců v nenávisti proti katolicismu byla slova Woltaireova: „Ecrassez l'Infame“ „**Zničte bídnicí**“ totiž církev.

Ve svých spisech encyklopedistických šířili podvratné nauky, že zvláště církev katolická je státu nebezpečná, protože prohlašuje vladaře za zástupce Boží. Křesťanství prý poroučí jen otroctví a proto prý nic není občanské svobodě tak na závalu, jako náboženství Kristovo.

Dějiny Starého i Nového zákona vyličovali spiklenci za románové báchorky a pohádky pro nevzdělaný lid. I samého Boha vyhlášovali za bytost nepotřebnou, dodávajíc, že svět nebude dříve šťastným, dokud se úplně nezavírá víry v Boha. Ve všech stoletích bylo prý uznávanou pravdou, že člověk smrtí na vždy končí a že každý osvícený, vzdělaný člověk je přesvědčen, že jest jen jeden krátký zde život a jedna blaženost, kterou si člověk na zemi dovede připraviti.

Podobně hlásali i zvrácenou **mravouku**. Ctnost, nepravost prý jsou pouhé výmysly lidské. Aby člověk byl šťastným, musí si dopřáti radosti, rozkoše, jídla. Hlas svědomí není než hlásaný předsudek. Stydlivost žen není prý nic jiného než jemnější vlnost, kterou tím jistěji ženy svádějí. Mladý muž, který nedává volnou uzdu chtíčům — je slaboch — toho poslati za pasáka k dobytku. Cizoložství není nepravostí, protože všechny ženy dle zákona přírody mají býti svobodny. I krvesmilství obhajovali — že tak děje se v celé ostatní přírodě. Lásky otcova k dětem prý jen z touhy po nadvládě, které se může dítě zbaviti kdy chce a která sama sebou mizí — když děti samy se mohou uživiti. Sebevražda není prý ničím špatným: kdo se zavraždí z omrzlosti života, zaslouží si název moudrého a odhodlaného muže. (J. A. Stark — Triumph der Philosophie 18. I.)

Jaký jiný následek mohly míti tyto ohavné nauky, než spoustu děsných zločinů a ohavností, nad nimiž srdce lidské trne úžasem a ošklivostí.

Poněvadž však spiklenci chtěli vyvrátiti nejen oltáře, ale i trůn, rozšiřovali i v tom směru podvratné zásady.

Král prý není nic jiného, než prvý zaplacený sluha národa. Zcela proto po právu, vyžene-li ho lid, když špatně slouží národu, Vladař nemá svou moc od nikoho jiného, než od lidu. Koruna, vláda a veřejná vážnost jsou statky, jejichž skutečným majitelem je národ. Člověk prý zbaven své důstojnosti a oloupeným zajatcem, jehož nelidští žaláři králové a kněží nechtějí svými zákony pustiti na světlo denní. Je proto přirozeno, domáhá-li se člověk svých oloupených práv, hledí-li rozbíti okovy, dostati se na svobodu a nenávidí-li vladaře. Národ sám je pravou a přirozenou sobě vrchností. Ti, kdož národy ovládají, jsou sami jen tyrané, kterých se může lid zbaviti, jen když je vyžene nebo zavraždí. Tyran král je obluda jen s jednou hlavou, kterou lze jednou ranou sraziti (to také v revoluci dokázali). Králové prý jsou tygři, kteří dáví národy. Evropské vlády jsou nesmyslná směs svatých a světských zákonů. Národ, který se chce státi svobodným, musí odhoditi dvojí jho — totiž jho duchovní a světské moci.

Snad tyto ukázky dostačí, aby každý rozumný člověk dovedl si učiniti obrázek o zásadách, které nutně musely vésti k revoluci.

Aby tyto podvratné nauky dostaly se do lidu, o to všemožně se spiklenci namáhali. Z počátku musili se spokojiti tím, že šířili své nauky tiskem. Noviny, romány, dějiny, básně, dramata — zkrátka všechny druhy spisovatelství sloužily k tomu, aby v celé zemi ve známost vešly zhoubné zásady proti víře a státu, a lid co nejdříve zdivočel a dal výhost mravokárcům.

Když r. 1762 zrušen ve Francii řád Jesuitů, kteří nejvíce učestností a horlivostí svou překáželi záměrům spiklenců, rozlehl se jásoť všech odpůrců církve a státu, neboť se domnívali, že nyní školy dostanou do své moci.

Ač se jim toho hned nedostalo, přece po většině pracováno ve školách dle jejich zhoubných zásad.

Přímého vlivu na vychování zvláště dítek rodin urozených a bohatých již dříve se domohli, než Jesuité byli vyhnáni. O vychovatele pro šlechtice staral se D. Alembert, na něhož se se žádostí obraceli, kdož chtěli se státi učiteli v rodinách. Přednost při zadávání míst měli mužové, kteří veskrz proniknutí podvratnými zásadami.

Ba spiklenci se namáhali, aby i vychování samého krále Ludvíka XVI. dostalo se do jejich moci — to však se jim nezdařilo.

Aby zásady revoluční i na venkově se hojně šířily, posílali spiklenci venkovským vychovatelům mládeže celé balíky svých spisů, jež za cenu nepatrnou, nebo úplně zdarma dávali.

Když náležitě toto předeslané uvážíme, nebudeme se diviti, že po celé Francii šířila se bezbožnost, nemravnost, nespokojenost a vzpoura proti každé vrchnosti.

Marné bylo volání mužů poctivých, marná práce a napomínání kněží. Vážnost jejich byla podkopána lžemi, pomluvami, posměchem nevěrců. Hlas jejich zůstal hlasem volajících na poušti — vláda nečinila ničeho proti snahám bezbožných, neboť se sama bála v něčem proti duchu času vystoupiti. Ba král ani nechtěl věřiti, že by jeho národ byl proniknut zásadami církvi a státu nebezpečnými. Ale brzy k svému úžasu se přesvědčil o pravém stavu národa.

Když královským jeho ediktem ze dne 8. srpna 1788 svolán sněm říšských stavů, který měl za úlohu se poradit, jak odpomoci státnímu dluhu — tu hned v 1. zasedání prohlásil Mirabeau: „Chcete-li způsobit nějaký převrat státní, museli byste napřed zničit katolickou víru ve Francii.“ Aby hlasování dopadlo ve prospěch 3. stavu občanského, který byl proniknut zásadami revolučními, bylo vynuceno na králi, aby počet zástupců občanských byl zdvojnásoben. Za tím účelem posílali revolucionáři zvláštní agenti na venkov, kteří přemlouvali lid a mámili od něho podpisy pro zdvojnásobení zástupců občanského stavu.

Když osnovatelé tolik hlasů měli pojištěných, ukázali co vlastně chtěli.

Zástupcové lidu v r. 1789 pode jménem **Národního shromáždění** osvojili si nejvyšší moc v zemi, a první edikt jeho byl, že zabrali veškeré statky církevní ve prospěch země. Za náhradu zabrání státek slíbili kněžstvu státní plat. Zprvu ponechání řeholníci v klášterích a také jim slíbena podpora. Brzy ponechání bez podpory, počali žebrati a hladověti. Ale to nepřátelům církve nestačilo. Ediktem 4. února 1790 byl přerušen styk se sv. stolicí, 53 biskupství zrušeno, všechny katedrální kapitoly a řeholní řády odstraněny, oděv kněžský zapovězen. Biskupy a faráře měli voliti úřady světské, v nichž zasedali nekatolíci i židé. Každý kněz měl přísahati na tuto novou státní ústavu. Spiklenci dobře věděli, že kněži žádanou přísahu odepřou, a že tak budou mít vhodnou záminku církev uštvaťi a pronásledovati.

Dobře předvíдали! Z 138 biskupů našli se jen 4 již dříve nechvalné pověsti biskupi, kteří odpřísáhli. Kněžstvo až na nepatrné výjimky následovalo své biskupy. Těch, kteří přísahu odepřeli, bylo na 50 tisíc.

Ve shromáždění zákonodárném 21. října 1791, učiněn a přijat návrh, aby kněži do žalářů byli uvrženi, na to z části ze země vyhnáni, povražděni, utopeni a vyhladověni. Tímto usnesením, které ukrutností předčí surové zákony pohanské za nekrutějšího pronásledování Diokleciánova, byla brána zvířecností do kořán otevřena.

Víra katolická prohlášena za bláznivý fanatismus a heslo Voltairovo: „**Boj proti fanatismu**“ rozlehlo se po celé Francii. Fanatikem uznán každý, kdo dost málo jevil věrnost k církvi. Nejmenší projev **křesťanského smýšlení jako zločin trestán**. Katolíci nuceni zakopati modlitební knížky, obrazy Ukřižoveného a svatých — a u koho nalezena ještě aspoň kropenka, propadl žaláři aneb zrovna trestu smrti. Běda matce, která byla udána, že učí dívky se žehnati, běda každému, kdo i v úkrytu přítomen mši sv., běda učitelí, který ještě ve škole hlesl o křesťanství. Zakázány i pohřby církevní a kdo se u hrobu modlil, vydán v šanc moci.

Nejzuřivěji pronásledovali kněze, kteří k smrti ihned odsouzeni, konali-li ještě nějaký úkon církevní. Aby aspoň dívky mohli křtiti a umírající věrné katoliky zaopatřovati, všelijak přestrojeni a za tmy jen do domu se směli vplížiti. Jména kněží, kteří pro víru tu zahynuli, celé knihy by vyplnila. Aby co možno nejvíce kněží přišlo o život, vymyslili si revolucionáři lest. Vyhlásili, že kněžím je dovoleno odejiti do vyhnanství a že se jim k tomu dostane potřebných průkazů. Ale dobře piší dějepisci, že listy tyto byly jen poukázkou

na smrt. Neboť knězi spoléhajíce na vyhlášku, úkryt opustili a před úřady se objevili — tu byli buď zatčeni, popraveni aneb s poznámkou propuštěni — aby na hranicích utraceni byli.

Ohavnosti a rouhání, které bezbožci páchali, jsou neslýchané. — Aspoň některé uvádíme. V Paříži lid, který vyloupil chrám, vedl v slavném průvodu osla, oblečeného v mešní roucho s mítrou na hlavě. V kostele sv. Rocha vystoupil jeden bývalý komediant na kazatelnu a rouhaje se strašně Bohu, vyzýval Boha, aby dokázal — že existuje — a aby se na něm ihned pomstil. Vrcholem rouhání byl průvod, v němž rouhači vezli nevěstku Anbry, která stála na kříži — v nádherném voze do arcibiskupského chrámu, kde ji posadili na oltář jakožto „bohyni rozumu“ a pálíce kadidlo, klaněli se jí ve své pošetilosti — a při tom tropili i rozpustilé orgie ve chrámě. — Tato pohanská bohyně představena slovy: Vízte božství Francouzů! Ode dneška má vaše náboženství záležeti v úctě svobody v chrámu rozumu.

Podobné ohavnosti děly se i v jiných městech, ba i na venkově. Dějepisci napsali dosti velký počet rouhavých výjevů — ale ještě více se jich stalo — než napsali. —

Když křesťanství v zemi zapovězeno, chrámy byly rozbořeny, aneb ve chrámy rozumu obráceny. Aby každá vzpomínka v lidu na křesťanství vymizela, sestaven nový kalendář, v němž místo nedělí a svátků — zavedeny svátky národní — místo neděle, 7. dne — odpočívalo se od práce až 10. dne. — Letopočet se čítal od zavedení republiky. Když smýšlení náboženské potlačeno a oltáře zničeny, jásalí vítězně spiklenci a všemi prostředky počali pracovati na vyvrácení trůnu. — Zde v dějinách církevních — nebudu blíže líčiti — co vše tu podniknuto — ale jen něčeho se dotýkám.

Z počátku tvrdili, že jim nejde o zvrácení trůnu, ale o zlepšení stavu národa — a tu novou ústavu vypracovali — v čelo její postavili práva lidu — asi v těchto 3 bodech: 1. *Všichni lidé jsou svobodní a sobě rovni*, 2. *všichni mají právo opřít se v utiskování*, 3. *všechna moc pochází z lidu*.

Ministrům královým vstup do národního shromáždění zakázán. — Aby se král nestal samostatným, vymezen mu jen roční plat. — Stav šlechtický zrušen — zámky páleny. — Když viděl král, že tak o moc oloupen — chtěl se spasiti útekem. Na hranicích poznán a s hanbou do Paříže zaveden. Později i s celou rodinou — přepaden zákeřnický — vězněn a po 4 měsících veřejně gillotinou odpraven. Poslední jeho slova byla: Francouzové, umírám nevinně — a ty nešťastný národe . . . další slova bubny přehlušena. — Princ královský dán na vychování surovému ševci Šimonovi.

Když padla hlava králova, nastala lidovláda s rovností, volností a bratrstvím. — Byl by to však seznam bez konce, kdo by chtěl vypočísti všechny ty zločiny a ohavnosti, které se nyní ve jménu rovnosti, svobody a bratrství páchaly.

Nastala ne lidovláda, ale hrůzovláda! Největší zuřivci, jako Robespierre, Marat, Danton, zmocnili se nejvyšší moci a nastaly nejen v Paříži, ale v celé zemi dnové hrůzy. Nikdo tu nebyl jist životem. — Na pouhé udání kohokoli mohl býti i nejnevinější odsouzen a usmrcen. Tlupy zuřivců táhly krajem a na potkání i pro zábavu

vraždili pokojné občany. K popravě sloužily strojové sekery — gillotiny. — Na 40.000 gillotin odpravovalo nevinné oběti zuřivosti lidské. Konečně odsuzovali a vraždili zuřivci sami sebe.

Všecky zásady přirozeného práva, majetku, občanské společnosti, všechny lidské city byly s potupným smíchem nohama šlapány, všechny zločiny dovoleny a schvalovány. Ba i s mrtvými páchány děsné ohavnosti: Jakýsi Barrere a Vadier byli první, kteří nosili střevíce z lidské kůže a jakýsi lékař u Kolmara měl z lidské kůže celé kalhoty.

Výsledkem všeobecné sesurovělosti byl i vandalismus, s jakým byly rozbíjeny různé pomníky umělecké, nejen na náboženství, ale i na království upomínající.

Ani hrobů neušetřil vztek revolucionářů; kosti z hrobů vykopány, páleny, prach házen do větru.

I ohromná knihovna královská měla býti spálena, poněvadž dějiny celého světa nemohou prý se vykázati tak velkolepou událostí, která by se mohla rovnati revoluci francouzské.

Pravda! neboť dějiny celého světa nevypravují podobný příklad, že by civilisovaný křesťanský národ — odpadnuv od víry, tolika ohavnostmi a vraždami se poskrvnil, všechno dobré a krásné zničil, tolik proti vlastním bratřím zuřil a v tak hluboký stav nemravnosti, surovosti a divokosti sklesl.

Dějiny francouzské věčně budou hlásati, že odpadnutí od víry má v zápětí anarchii a neslýchané barbarství.

Kéž by toto naučení dějin vážně k srdci vzali všichni, kteří podceňují dnešní šíření podobných podvratných zásad mezi lidem, jako se dělo před francouzskou revolucí, a kéž by k zásadám křesťanským sami věrně lnuli a je šířili.

Je upřímný návrat k zásadám křesťanským svrchovaně nutný, nemá-li se hrozná revoluce se všemi ohavnostmi opakovati.

Pamatujme, že revoluce tato léta a soustavně se připravovala a pozvolně rozšiřovala. Je-li tu a tam hnutí komuny nové potlačeno, nesmíme se domnívati, že již zkáza a záhuba zažehnána, a proto stále třeba státi na stráži a všemožně se přičiňovati o vše, co k pravému blahu a spokojenosti všeobecné může přispěti.

Boje zednářské proti církvi v 19. století.

Revoluce francouzská nezůstala bez neblahých následků pro církve i v jiných zemích Evropy. Když po častých bojích roku 1815 nastal zase mír, hojily se rychle i rány, jež zasazeny byly církvi. Národové sami nahlédli, že církve nejen k věčnému blahu vede, ale napomáhá i blahu časnému; zatoužili proto po upevnění křesťanského řádu. Za tou příčinou vcházeli vladařové evropští do vyjednávání s papežem Piem VII. Když však tento roku 1823 dokonil strastiplný život svůj, teprve jeho nástupci Lev XII. a Pius VIII. ukončili dílo jimi započaté. — Roku 1829 navrácena i v Anglii katolíkům svoboda a s ní i práva občanská, kterých od dob Alžběty byli zbaveni.

Nepřátelé víry, nemohouce nyní škoditi církvi veřejně, utvořili tajné spolky, zednářské, jimiž se snažili a dosud snaží církve v jejím působení obmeziti. V Itálii usilovali především o to, aby odňali papeži stoletý jeho majetek — církevní stát. Ustavičné štvání

lidu proti papeži propuklo konečně ve vzbouření v době, kdy na stolici sv. Petra dosedl papež Řehoř XVI. roku 1831. Vzpouře tato brzy potlačena vojskem francouzským a rakouským. — V té době pronásledování církve i v jiných státech propuklo — zvláště ve Španělsku, Švýcarsku a Prusku. Nejvíce útisků bylo katolikům snášeti v Rusku za cara Mikuláše I. — tehdy miliony jich bylo donuceno odpadnouti od církve.

Po smrti Řehoře XVI. nastoupil Pius IX., pravil hned prvního dne: „**Dnes počíná mé pronásledování!**“ a předpověď ta v plné míře se také splnila. Pius IX. hned na počátku svého Pontifikátu zavedl mnohé prospěšné opravy. Propustil také odsouzené dříve břiče — za to byl vychvalován. Ale právě ti to přispěli k nové vzpouře roku 1848., v níž i život papeže byl ohrožen. Papež z Říma uprchl, a tu prohlášena v Římě republika. Ač i tentokrát vzpouře potlačena, takže papež roku 1850. opět se mohl vrátiti do Říma, přece majetku církevního neuhájil. **Roku 1860.** odňata mu byla část **církevního území**, zbyl u jen Řím a okolí. Roku 1870. zmocnilo se státní vojsko i Říma a papeži zbyl jen Vatikán, z něhož od té doby nevychází, žije jako dobrovolný vězeň vatikánský. Nabízené částky peněžní od vlády sv. Otec nepřijal. Uhraňuje proto četná vydání na udržování úřadů a kongregací ze sbírek katolíků, tak zv. „Svatopetrského halíře“ Pontifikát Pia IX. trval po 32 let a stal se ve mnohém církvi tolik prospěšným. Pius IX. zřídil mnohá biskupství, zvláště v Americe a v Anglii. R. 1854. prohlásil nový článek víry o neposkvrněném početí P. Marie. V r. 1870. svolal veliký všeobecný sněm církevní do Vatikánu, na němž prohlášen opět článek víry o neomylnosti úřadu učitelského v církvi.

Brzy po jeho smrti r. 1878. nastoupil papež Lev XIII., prorokovaný „Lumen de lumine“ „**Světlo světla**“, a také jím svou učeností, bystrostí a státní obezřetností v pravdě se stal. Vydal za svého dlouhého Pontifikátu celou řadu vzácných okružních listů — jimiž do správy veřejného života církevního i státního směle zasahoval. Večně památným zůstane nám Moravanům jeho Encyklika „Grande Munus“ „**Veliký úkol**“, v němž tak velikou úctu veřejnou vzdává věrozvěstům našim sv. Cyrillu a Metoději a zařizuje úctu jejich pro celou církev na všechny další doby. Podobně trvale památnou zůstane Encyklika věnovaná „dělníkům“, v níž plánovitě řeší palčivou otázku sociálně dělnickou.

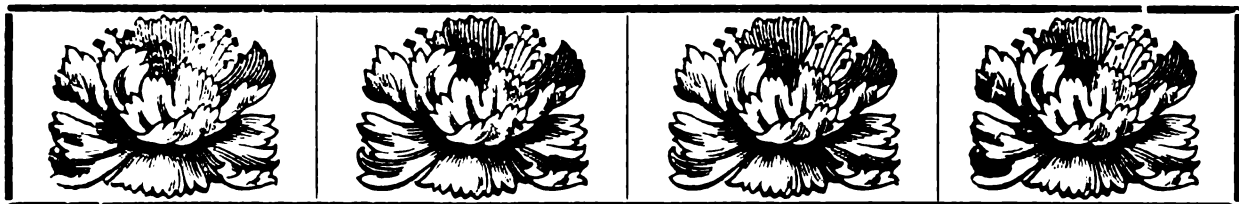
Po jeho klidné a šťastné smrti nastoupil Pius X., prorokovaný „Ignis ardens“ „**Oheň plající**“, jímž se stal svou upřímnou láskou k chudině a nadšením hořícím pro časté, ba denní sv. přijímání.

Vypuknutím světové války r. 1914. puklo žalostí nad hrozným krvavým zápolením i jeho srdce, nastoupil nynější sv. otec Benedikt XV., jenž všemožně činil kroky, aby vztek nepřátel ukrotil a hrůzy válečné umínil.

Ač tak mírumilovný papež zasedl na stolec sv. Petra — přece pokoje se nedočkal — ba právě stává se svědkem nového kulturního náboženského a sociálního boje, který hrozí nejen o trošku svobody, ještě církvi ponechané, tuto oloupití, ale podvrátnými živly hrozí všechny pilíře řádu státního zvrátiti a dobu anarchie náboženské i státní

dovršiti. Než, budeme-li pevně důvěřovati v Toho, jenž při založení církve pravil: „Ani brány pekelné ji nepřemohou“, můžeme jistě očekávati, že zvláště v tom, třebas desetiletí trvajícím boji, církev právě jako slavný vítěz vyjde, k níž se v brzké době navrátí po sta let odtržení národové východní, pravoslavní a více než 300 let vzdorující a bloudící různé sekty evangelické v Německu, Švýcarsku, Anglii i Americe, a tak položen bude základ k trvalejšímu míru mezi těmito zeměmi a státy, a tak nová pomoc k další blahodárné činnosti missijní v zámořských, dosud pohanských krajích Afriky, Asie a Austrálie. Aby se tak brzy stalo skutkem, o to všichni se dle sil svých přičiňujme a za to se vroucně a upřímně modleme!

Církev zakladatelka a nositelka pravé osvěty a kultury.

a) Církev zakladatelka škol a šířitelka osvěty.

Že církev katolická je nejen vlastní zakladatelkou, ale i nositelkou pravé osvěty, o tom nejlépe svědčí dějiny církevní. Církev katolická zůstane matkou pravého vzdělání, neboť ona založila nejen školy nižší, ale i nejvyšší. Založila školy **katechetické, klášterní, biskupské, farní, kollegiální i universitní**. Je jisto, že také církev až do 18. století na školu dozírala a že toto její právo všeobecně bylo uznáváno.

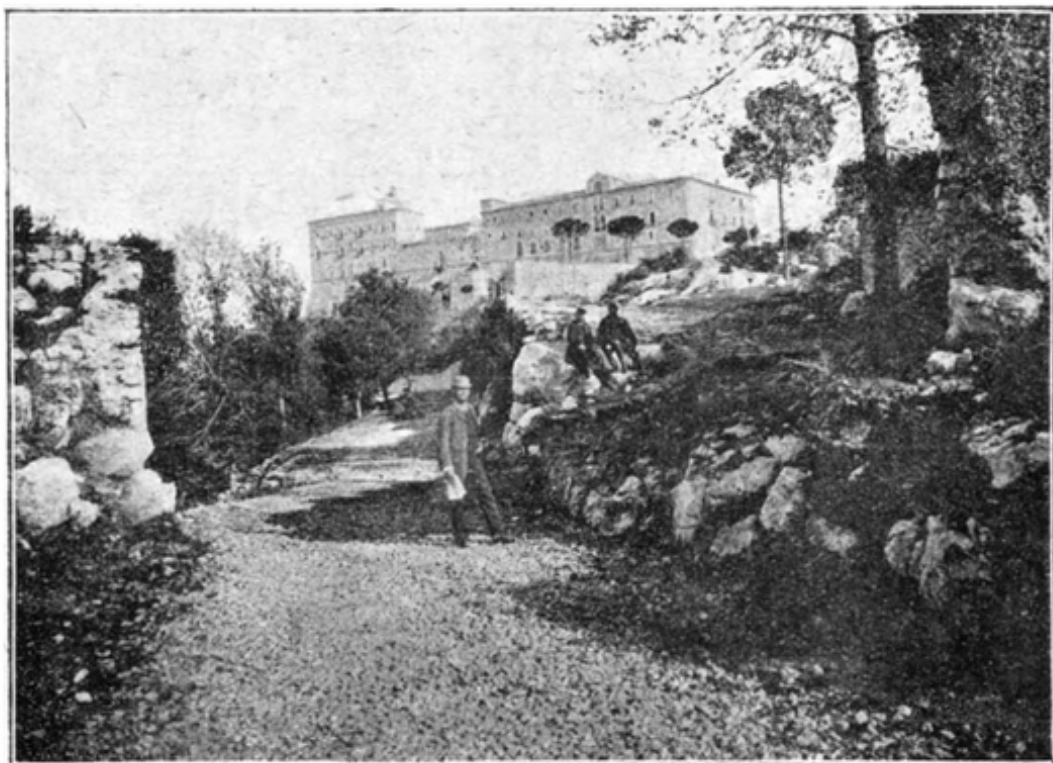
Na doklad stůj zde aspoň kratičký nástin činnosti církve na poli osvěty a kultury.

Kristus při svém rozloučení s apoštoly pravil: „Jdouce do celého světa, učte všechny národy“. Toto právo a tento rozkaz Boží církev přijala a také vždy věrně plnila. Aby nejen dospělí, ale i mládež cvičiti se mohla na prvním místě v nejpotřebnějších pravdách a vědomostech náboženských, pro něž od Krista poslána a mocí obdařena byla, zakládala hned v prvých počátcích školy **katechumenů**, v nichž ve víře Kristově vzdělávání byli, kdo se chtěli státi křesťany. Vedle tohoto počátečního vyučování, vyučovalo se i na školách vyšších, kde vzdělávali se nejen v bohovědě, ale i ve filosofii, retorice, matematice a jiných odborech; školy tyto sluly školy **katechetické**. Takové školy byly již v II. století církve ve větších městech v Asii i Africe. Sluší tu jmenovati Antiochii, Edessu, Caesarei v Asii, v Africe Alexandrii, v Evropě Řím, Milán.

Učitelem školy Alexandrijské byl výtečný muž **Pantenus**, jenž zvláště přesvědčivě žákům svým vykládal bibli. Jeho nástupcem byl **Klemens**, jenž učenností přivábil do školy této mnohé i pohanské jinochy a tak je získal Kristu. Zanechal po sobě 3 spisy. V prvném „Provolání“ poučuje pohany o Kristu. V druhém „Vychovatel“ poučuje pokřtěné o životě v pravdě křesťanském. V třetím „Koberce“ vycvičené ve víře snaží se přivésti k dokonalosti. Nejslavnějším učencem školy alexandrijské byl však **Origenes**. Duchaplnými a lahodnými přednáškami připoutal mnoho posluchačů. I matka císaře Alexandra Xavera a jeden kníže arabský navštěvovali jeho školu. Veliké je jeho dílo „Hexapla“, je to dílo, v němž v 6 odstavcích srovnává různé překlady Písma.

Ve IV. a V. stol. rozšířily se na východě kláštery, jež na vzdělání lidu blahodárně působily. V těchto klášteřích nabyli vzdělání velicí učenci, jako sv. Athanasius a Jan Zlatoústý, sv. Jerolím a jiní. Na západě proslavily se blahodárnou činností zvláště kláštery sv. **Benedikta**, jež v Itálii v krajině Subjako vystavěl několik klášterů a na hoře „**Monte Cassino**“ památný klášter, jež se stal mateřincem všech potomních klášterů benediktinských. Sv. Benedikt dal klášteru pravidlo či reguli, kterou přijaly téměř všechny kláštery i jiných zakladatelů. Dům řeholní účelně nejen pro celý řeholníků, ale i pro různá řemesla a knihovnu, školu, rozdělil.

Kassiodor jeho řeholi doplnil, aby kláštery byly nejen ústavy zbožnosti a pracovitosti, ale i sídly věd a umění. S papežem Agapetem založil klášter v Bruttii a nazval jej „školou moudrosti a vědy“; daroval i krásnou knihovnu — zařídil pro klášter i mlýn, lázně

Klášter „Monte Cassino“ v Itálii.

a rybníky. Sám napsal několik spisů, v nichž dává pokyny pro život duchovní a pěstování věd světských. Těm bratřím, kteří neměli zálibení v učení, doporučoval zahradnictví a hospodářství. Nejvýše cenil práci vědeckou. Mnichům, kteří obsluhovali nemocné, radil, aby četli spisy starých řeckých a římských lékařů.

Všechny napotomní kláštery dle návodu Kassiodorova horlivě pěstovaly vědy a tím svůj význam i zásluhy zvýšily.

V VI. a VII. století staly se kláštery **ohnisky** vzdělání. V Německu byl to zvláště Korvey-ský na severu, ve středu Fulda a na jihu sv. Havelský.

„Ora et labora“, „**Modli se a pracuj**“ bylo heslem klášterů. Než nejen v modlitbě se cvičili řeholníci, ale i horlivě vzdělávali půdu, mýtili lesy, odvodňovali pracně bařiny, provozovali různá řemesla, vyučovali mládež a pěstili vědy a umění.

Kulturní dějiny středověku jsou dějinami působnosti klášterů. Kde založen klášter, tam založena i škola. V každém klášteře byla i zvláštní místnost „**Scriptorium**“, kde mniši, novicové a schopnější žáci pod dozorem svých mistrů opisovali knihy, stará díla. Na 1. místě vědu bohoslužnou, ale i pilně jiná vědecká díla a zvláště staré **řecké a římské klassiky**. Toto opisování vyžadovalo trpělivosti, ale i vědecké schopnosti. Často bylo písmo nečitelné, zkomolené a muselo se **nejdříve luštit**. Kdo viděl v knihovnách původní tyto opisy, seznal, že opisovatelé nebyli mechanici, ale vědátoři.

Zmíněný klášter Monte Cassino za opata Desideria v XI. stol. byl museem starožitností a vzácnou knihovnou děl řeckých a římských. I u nás a Rajhradě a v Čechách v Sázavě dnem i nocí knihy pilně opisovány. Když založen řád premonstrátský, kartusiánský, cisterciácký, dominikánský, františkánský, jezuitský, bylo přepisování a překládání všude zavedeno a pěstěno.

Protestant Herder Benediktiny takto oceňuje: „Ve všech oborech literatury učinili Benediktini, co jen možná píle na světě způsobiti může. Jednotliví mužové napsali bibliotéky a celé kongregace učinily si tak povinnosti, vysvětlením a vydáváním nesčetných děl. Zvláště ve středověku učinili literární pouště úrodnými. Bez řádu sv. Benedikta byl by snad největší díl spisů stárevěku pro nás ztracen. Proběremeli svaté opaty, biskupy, kardinály, papeže, kteří z něho vyšli a co vykonali — **samá bibliotéka**. Jediný Řehoř Veliký, benediktin, učinil více, než 10 duchovních jiných vladařů učiniti může. Ve XII. stol. měli Benediktini na 60.000 klášterů. Jaký to obrovský vliv na lidskou společnost. Z jediného toho řádu vyšlo 7 000 biskupů a arcibiskupů, 200 kardinálů, 28 papežů. Oděv tohoto řádu přijali 3 císaři, 11 císařoven, 22 králů, 11 královen. Jediný tento řád čítá na 60.000 světců.“

Jako v prvních dobách vycházeli největší pracovníci z řádu benediktinského, tak v XII. a XIII. stol. z řádu sv. Dominika a sv. Františka, v XVI. stol. z řádu sv. Ignáce tovaryšstva Ježíšova.

Pravidla sv. Ignáce tvoří obrys sv. církve v malém a jsou mistrným dílem zákonodárství. Místo dalšího se rozpisování uvádím na důkaz jejich ohromné osvěty svědectví zase protestanta **Ma-caulaye** :

„V řádě Ježíšově kvintessence katolického ducha, a dějiny řádu jezuitského jsou dějinami veliké katolické reakce. Tento řád obsadil najednou bašty, které veřejného ducha opanovaly, kazatelnu, tisk, zповědnice, akademie. Kde vůbec Jezuita kázal, byl kostel pro posluchače malý. Jméno Jezuita na titulním listě pojišťovalo odbyti knihy. U nohou Jezuitů byla vychovávána mládež vyšších a středních stavů od dětství až k rhetorickým a filosofickým kursům. Literatura a věda před krátkem s nevěrou neb kacířstvím spojená, byla teď spojencem pravověrnosti. Kde vůbec bylo jejich obydlí, neb jejich zaměstnání, všude byl tentýž duch.“

Činnost řádu jezuitského ve vědách a umění je ohromná. Belgičtí Jezuité vydali bibliografii svého řádu, která čítá přes 10 velkých svazků — to je jen seznam knih jimi vydaných. Jména kapacit na slovo vzatých v oboru theologie, filosofie, přírodovědy, kosmologie, archeologie, matematiky, astronomie, vyplňují celé sloupce.

A jaké vzácné a bohaté chrámy s tolika převzácnými živými sochami vybudovali a zachovali nám Jezuité, kteří jsou původci nového stavitelského slohu Baroku. Vejděte jen do kteréhokoli chrámu jezuitského a užasnete nad bohatostí a nádherou umění barokového.

Vedle klášterních škol při biskupských sídlech zakládány **školy biskupské neb katedrální** — a to nižší i vyšší. V nižších kromě náboženství vyučováno psaní, čtení, počtům a zpěvu. Ve vyšších školách učilo se sedmi svobodným uměním :

1) Mluvití a psátí latinský mimo jazyk mateřský (gramatika). 2) správně a uhlazeně mluvití (rhetorika), 3) pozorovati věci a tvořiti jejich pojmy (dialektika), 4) vyučováno vyšším počtům (mathematika). 5) pozorování zeměkoule a návod k hotovení map (geometrie), 6) pozorování hvězd a počasí (astroonomie), 7) vyučováno hudbě (musika). Teprve potom vyvolil si žák svým povoláním některý odbor — theologii, lékařství, právníctví — a jiné.

Papežové a biskupi horlivě pečovali o rozkvět těchto škol. Působením jejich některé tyto školy se povznesly na vysoké školy, zvané **university**. Papežové jim dávali zakládající listiny. Rektorem university býval duchovní. Žáci v mnohých stoletích nosili zvláštní šat. Na doktorát slavně promováni v chrámě. Před reformací Luterovou založeno bylo na **70 universit**, v Itálii, Francii, Anglii, Portugalsku, Španělsku, Polsku, Uhrách, Rakousku a u nás. Papežové mimo to zakládali studijní knihovny a musea. Vatikán a jeho knihovna, jež obsahuje jen 25.000 rukopisů a je přístupna vědátorům, svědčí o veliké lásce papežů k vědám a uměním.

Kde postaven kostel a zřízena fara, tam založena i škola, tak povstaly **farní školy**. Vyučoval v nich farář, neb i jinoši, které k tomu vyučil. Později založeny semináře, v nichž se schopní jinoši připravovali k učitelskému stavu. Farní školy poskytovaly také **obchodní a průmyslové vzdělání** a tím přispívaly k rozkvětu měst. Všechno vyučování to obstarávala církev. Nejvyšší dozor měl stát, ale vyučování ponechal církvi.

Ve válce 30leté školství církve nesmírně utrpělo, ba takřka vzalo za své. Později mnohé staré školy obnoveny, a nové zakládány. Vedle Jezuitů byl to zvláště řád **Teatinů, Oratorianů a Piaristů**, kteří školství pilně dále vedli. Asi do 18. století byl dozor církvi na školy ponechán a všeobecně uznán. Působením tak zv. **Illuminatorů** škola pozvlně z rukou církevních vyrvána. Zavedeny školy nové, v nichž se jen vyučovalo, ale nevychovávalo. Cvičen a přepínán rozum, ale vůle zanedbána. Odtud z velké části prýští duch volnosti a vzpoury, nepravosti nemravnosti. Vyučování bez vychovávání nestačí. Jinak všech vymožeností chytrák použije k své zlobě a bezbožnosti. Válka o tom dostatečně všechny nás poučila. Svatou povinností rodičů je, dítě vychovávat. Oni mají nejen povinnosti, ale i právo proto žádati, aby dítě, kde dítě do školy světské jsou povinni posílati, aby tam i mravně náležitě bylo vzděláváno. A proto jejich povinností je vždy bdítí a se staratí, aby děti jejich i nábožensky byly vyučovány a mravně vychovávány, a toho práva se nikdy nesmějí vzdátí, nemají-li nešťastných dětí se dočkatí a těžké zodpovědnosti před soudnou stolicí Všemohoucího.

b) **Církev šifitelkou umění.**

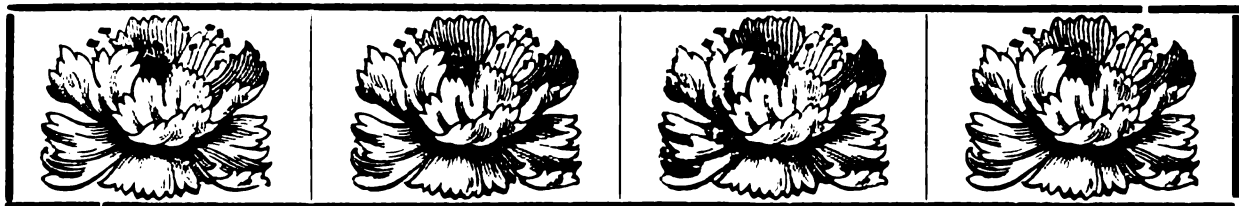
Jako vědy, tak podporovala církev i umění, jež rovněž pěstováno najmě v různých klášteřích po celá staletí. Mezi řeholníky byli nej-slavnější stavitelé, řezbáři, sochaři a malíři. Stavitelství chrámové 10.—12. st. ve slohu románském, v 13.—16. st. v slohu gotickém a renesančním, v 17. a 18. století v slohu barokovém dosáhlo své dokonalosti. Mohutné katedrály gotické ve všech téměř státech evropských od 13. století až do dneška téměř neporušeně se nám zachovaly. I v naší vlasti velechrám sv. Víta, chrám sv. Barbory v Kutné Hoře, i románské vzácné chrámy v Tišnově, v Předklášteří o tom svědectví své vydávají.

Vezměte do ruky kterýkoli ročník časopisu „Methoda“, orgánu to „Akademie křesťanské v Praze“ a poznáte, jaká vzácná díla v každém oboru umění, ať stavitelském, sochařském, řezbářském, ať malířském, ať v dřevě či kovu, nebo ve vyšívání, v textilním paramentním vytvořila církev katolická jen u nás. Nebyl by mohl jinak napsati universitní profesor Dr. M. Semvan o díle „Grundriss der Kunstgeschichte“, že je to církev katolická, která nám umění zachovala.

Že křesťanství se stalo zdrojem uměleckého nadšení, o tom svědčí celé řady umělců z různých dob církve, mezi nimiž věčnou památku si zachovají **Jan Angelico**, v jehož dílech svaté nadšení září v tváři těch, jež maloval, jako zářil z očí umělce samého, **Leonardo de Vinci** svým pomníkem „Večeře Páně“, **Rafael Santi**, jenž ustavičně pracuje pro chrámy, paláce i domy v Římě, tolik nádherných památek až po dnešní dobu zanechal, **Michelangelo**, jenž se zvěčnil ohromným až 19 m vys. obrazem posledního soudu v kapli Sirstinské. Umění křesťanské je čisté, rozněcuje nadšení náboženské, povznáší člověka z prachu země k výšinám nebeským.

Tisíce stavitelů, sochařů, řezbářů, malířů, výtvarníků bych tu mohl uvést, kdybych blíže činnost církve v umění měl dokázati.

Církev na poli sociálním.

Co velkolepého a šlechtného vykonalo lidstvo, za to má co děkovati zásadám křesťanství.

Kdo chce psáti dějiny dobročinnosti a milosrdenství — musí, i kdyby nechtěl, psáti dějiny činnosti církve katolické, začínaje samým jejím božským zakladatelem, jenž základ všeho dobra a blaha položil.

Dobrodiní, které Ježíš Kristus pokolení lidskému přinesl hlásáním pravdy a milosti Boží, má takový význam a takovou důležitost pro blaho lidstva, že není jiného dobra, které by v tom vůbec k němu přirovnáno býti mohlo. Plnost spásného dobrodiní dostává se nejen jednotlivci, ale celým národům a celé společnosti k blahu časného i věčného života.

Dobrodiní však Kristem přinesené ustavičně dále lidstvu zprostředkovala církev od něho založená a vši mocí božskou k tomu obdařená.

„Náboženství křesťanské upevňovalo základy společnosti občanské, sjednocovalo národy, dávalo sankci zákonům prvních zákonodárců, uvádělo v božské nadšení básníky i umělce. Jak umělo zušlechťovati práci, mírniti bolesti, pokořovati nadutost boháčů a povznášeti důstojnost chudáka. Jaké to prameny lásky vytryskly z něho v srdcích Terezií, Františků, Vincenců, Feudonů! Poutem bratrství objímalo národy, ve svých modlitbách sjednocujíc všechny doby, všechny jazyky, všechny národy, všechna pokolení. S jakou něžností posvěcuje kolébku naši, s jakou velebou doprovází poslední naše chvíle! To vysvědčení dává církvi Kristově z doby porevoluční Prudhon ve spise: „De la création de l'ordre dans l'humanité“.

Křesťanství zničilo modlářství a pověry pohanské se všemi ohavnostmi a zločiny, rozšířilo mrav a vzdělanost, založilo křesťanský spořádaný stát, rozlomilo pouta otroků, posvětilo svazek manželský, povzneslo ženu na roveň mužů, založilo školy nízké i vysoké, nemocnice, sirotčince, chudobince — a jiné ústavy charity křesťanské.

O tom všem nepřátelé víry nemají často ani ponětí — toho všeho si nevšímalí. Proto aspoň kratičce dříve poukáží na smutný stav lidstva u pohanů, a jak víra Kristova lidskou zuboženou společnost zase povznesla.

1. **Pověra, modloslužba, otroctví a zábavy pohanského světa.**

Pohané vězeli v hrozných temnotách a pověrách náboženských. Místo pravého, jediného, živého Boha ctili různé smyšlené bohy, jejichž modlám a obrazům se klaněli, četné oběti i lidské přinášeli.

Prokazovali božskou poctu slunci, měsíci, hvězdám, zemi, ohni, silám a zjevům přírodním, ba i stromům a zvířatům. Téměř každá hora, každé údolí, moře, každý potok, strom, za boha pokladali. A čím vzdělanější národ byl, tím více bohů ctil a jim báje vymýšlel. Vezměte jen mythologii či bájesloví Řeků a Římanů a užasnete nad pověrami a báhorkami, jaké chovali k bohům svým. A uctívali bohy své nejen oběťmi, ale i často různými nepravostmi a rozpustilostmi.

Dotknuv se temných a převrácených názorů náboženských, přicházím k trudným poměrům života pohanského, který se jevil hlavně v bídném otroctví a smutném postavení ženy a dítěte, v surových obyčejích a krvavých zábavách jejich.

1. Před Kristem úpěla skoro polovička lidstva pod jhem otroctví. Tak příkladně říše římská v rozkvětu čítala na 120 milionů lidí. Z toho počtu bylo však jen 20 milionů svobodných občanů, 40 mil. propuštěnců a celá polovice 60 mil. otroků. Nesměli nositi zvláštního kroje, aby nepoznali jak veliký je jich počet a se nevzbouřili. V Řecku v Attice čítalo se jen 30 tisíc svobodných občanů, naproti tomu 400 tisíc otroků, ve Spartě 36 tisíc svobodných občanů, ale 244 tisíc otroků. Bez četných otroků nebyla žádná římská nebo řecká domácnost. I chudí svobodní občané museli míti otroky, protože všechna tělesná práce dle tehdejších názorů náležela otrokům.

Dle toho také ubohé bylo jejich postavení. Otrok v Řecku a Římě byl pouhým zbožím, nebo nástrojem mluvícím, který se často na roveň počítal s dobyt看em a pluhem. O nějakých právech u otroků nebylo ani potuchy. Od té chvíle, kdy se stal někdo otrokem, ztratil důstojnost lidskou. Opovrhovati otrokem bylo známkou vzdělání muže.

Otroci byli voděni na trhy, tam prodáváni a kupováni jako dobytek. Na trhu byl svlečen ze šatu a pověšena mu tabulka na krk se jménem, stářím a poznačením druhu práce. Již jména, jimiž otroci označováni, dosvědčují jejich osud. Nazývání byli polní náradí, rozkoš pro metly, žeň pro ostny a biče a pod. Otroci, kteří hlídali dům, bývali uvazováni u vchodu domu jako psi na řetězích. Otrok byl za každou maličkost citelně trestán; nahodilé rozbití nádoby stačilo že byl bičován, ba někdy až k smrti ubit.

Nejobyčejnější tresty otroků v Řecku byly: bití holí, řemenem, dutkami, nebo navlékání do chomoutů, svírání železy na rukou a nohou, vpalování jim znamení potupné do tváře. U Římanů museli i v těžkých okovech konati polní práce. Mnohdy byl otroku vyříznut i jazyk, zvláště když zvěděl o nějakém tajemství svého pána. Postavu staršího otroka vyličuje tu Seneka: „Kůže rozbrázděna šlehy dutek, čelo rozpálené znamením, hlava na polo oholena, nohy sepjaté okovy, bledý, hudený, vyzáblý, bez lidské podoby“

Chtěl-li otrok útekem nabýti svobody, a byl-li dopaden, tu byl buď ukřižován, nebo dravým šelmám na pospas vhozen. Když pod vůdcem Spartakem byli vzbouření otroci poraženi, ukřižováno jich bylo na cestě z Kapuy do Říma na 10.000. Císař Augustus na kříž dal přibíti 30.000 otroků, protože bojovali ve prospěch jeho soka Pompeja.

2. Postavení ženy a dětí pohanů.

V podobném téměř otrockém stavu byla uvězněna žena pohanská. Pohlaví ženské považováno spíše za věc prodejnou než za lidi. O nějakém hlubším vzdělání žen nebylo tu ani řeči, stačilo, když

uměla tančit a zpívat — jinak raději chtěli mít ženy přihlouplé, aby neuměly klamat a podvádět. O nějakém štěstí manželském nedá se tu také ani mluvit. Chtěl-li se muž oženit, tu ženu si musel koupit. Otec, než prodal, po náklonnosti a lásce se neptal, jen po penězích. Ženy byly jen otrokyněmi mužů a proto jim bylo lhostejno, komu otročí.

O lásce, věrnosti, přítulnosti, svornosti manželské neměli přemnozí pohanští národové ani potuchy.

Že postavení ženy u národů, kteří žili v mnohoženství, bylo zvláště ponižující, je samozřejmo. I svaté právo matky **k dítěti** bylo ženě pohanské odepřeno. Děti nepatřily matce, nýbrž otci, který měl právo rozhodovati nad životem a smrtí novorozeněte, neboť mu bylo dle zákonů volno, dítě na odlehlá místa vysadit, do otroctví prodati, anebo zbytečné jako kofata a štěnata utopiti. Ukrutnosti tyto byly v Řecku dovoleny, ba zrovna zákonem Lykurgovým a Solonovým, v Římě zákonem „12 desek“ přikázány. V Římě byly ženy, které měly, jak se Juvenal vyjadřuje, vraždu dětí pronajatu.

Lvice, medvědice, hyena brání svá mláďata až do krve, ba i slepice brání svá kuřátka i se psem se pustí v boj — jen koruna tvorstva, člověk — dokud byl pohanem, usmrcoval chladně své děti, a nejlepší filosofové pohanští tento strašný zvyk za velmi užitečný státu pokládali.

3. **Sešli, nemocní u pohanů.**

Surovost pohanská jevila se i v jiných ohavných protipřirozených zvycích. Tak u mnohých pohanů pokládáno za čin bohumilý usmrčovati **staré, sešlé a nemocné rodiče**. Etiopové vraždili všechny starší osoby neschopné k práci. U pohanských Prusů bylo zvykem, že děti rdousily své rodiče, a usmrcovali všechny nemocné, v jejichž uzdravení nemohlo se doufati. Missionáři našli též zvyk u mnohých kmenů v Americe.

4. **Krevní msta a hry pohanů.**

Mezi ohavné zvyky pohanské náležel **souboj a krevní msta**. Byl-li nějaký pohan usmrčen úkladně, nastala příbuzným povinnost krevní msty, kteří měli vraha zavraždit. Když ho dopadli a zavraždili, zase příbuzným tohoto zavražděného nastala povinnost msty krevní. Dokud byl dopaden vrah, toto se opakovalo, a tak i mnoho rodin vyvražděno. Jen ve chrámech a asylech vrah již nesměl býti pomstěn.

5. **Zábavy pohanů.**

Bezcitnost pohanu, zvláště Římanů, dokazují i jejich zábavy, zvláště **gladiatorské zápasy** a štvance zvířat, které se nazývají nejsmutnějším úkazem v životě římském.

Tyto hry šermířské, které zprvu jen na oslavu zemřelého se odbývaly, zavedeny později i při válečných triumfech, zasvěcování chrámů a budov veřejných. Někde dokonce i při hostinách dávali se hodující bavití tímto ukrutným divadlem.

K těmto zápasům původně byli určováni zajatci váleční, vedle nich i otroci a zločinci. Počet zápasníků obsahoval 60—100 dvojic zápasníků. Do arény sešlo se tisíce Římanů všeho stáří, důstojenství

a povolání. Napřed obešli arénu, pozdravujíce císaře slovy: „Morituri te salutant“ — „mající zemřít tě pozdravují“. Potom začal boj se zbraní. Byl-li některý zápasník bázlivý — tu bitím i rozpáleným železem donucen podstoupiti nerovný boj až do sklátí.

Ke štvanicím a bojům se šelmami užíváno lvů, tygrů, pardalů, medvědů, slonů. Pompejus odevzdal pro arénu 500 lvů, 18 slonů a 410 jiných šelem. Když zápasník dravce skolil — to diváky nebavilo, když dravec zápasníka v drápech neb zubech trhal, tu tleskalo obecenstvo na počest dravci.

Jakými to ctnostmi skvěli se pohané?

Sv. Pavel — občan římský — v listě k Římanům v 1. kap. odst. 28.—31. takto je líčí: „A jako nedbali mítí Boha v známosti, tak vydal je Bůh v převrácený smysl, aby činili co nesluší, jsouce naplnění vši nepravostí, zlostí, smilstvem, lakomstvím, nešlechtností, plni závisti, vraždy, svárů, lsti, šibalství, nadýmači, utrhači, Boha nenávidící, hanliví, pyšní, nadutí, nalézači zlých věcí, rodičů neposlušní, nemoudří, rozpustilí, bez přívětivosti, nedržení smluv, bez milosrdenství“. Tak o nich svědčí slovo Ducha Božího.

Tak jen letmo jsem se dotkl pohanské pověry, otroctví, postavení ženy, dítek, zvyků ohavných a zábav nelidských, opomíjeje jejich četných marných slavností — jimž až 178 dní v roce Římané obětovali, a vše, co pro své pohodlí — stavěním lázní, divadel a podobně v oběť přinesli, aby čtenář poznati mohl, jak neocenitelné sociální dobro církve učením Kristovým lidstvu přinesla. Měli tito pohané, zvláště Řekové i Římané, i své mnohé občanské ctnosti — dokud aspoň smyšlené božstvo ctíli, i mnoho krásného uměleckého a trvalého vytvořili — ale o tom až příliš často čteme i přehnaných pochval v listech a spisech nepřátel církve, kteří chtějí staré pohanství v lidstvu obnoviti.

Co učinila v tom směru tmářská, nenáviděná církev Kristova. dovíme se v pojednání dalším.

Křesťanství odstranilo pověry a báje náboženské.

Křesťanství vrhlo nejjasnější světlo do všech temnot a pověr pohanů tím, že zvěstovalo nauku Boha samého, jenž v Synu svém Ježíši Kristu sám jasně a určitě zvěstoval, co o Bohu, původu a cíli člověka věřití máme a co máme činit, abychom cíle, království Božího, na věky dosáhli. Křesťanství naučilo nejen Boha pravého jediného znáti, ale také v duchu a pravdě se mu klaněti a Ho ctíti.

Křesťanství odstranilo neřesti ze srdcí upřímných vyznavačů a zaseto v ně ctnosti každému potřebné k šťastnému a klidnému životu, zvláště čistotu, pokoru, tichost, trpělivost, milosrdenství, spravedlnost, střídmost, štědrost a lásku k Bohu i k nepřítelům.

Slavný Origenes píše o této změně mravů k pohanům: „*Pozorujte život těch, kteří se obrátili ke křesťanství, a porovnejte ho se životem, jaký vedli dokud byli pohany, kdy oddávali se všem rozpustilostem a neřestem. Od času, kdy vyznávají Krista, jak se stali střídmy, věrnými, poctivými. Někteří z lásky k čistotě zdržují se i věci dovolených. Jak můžete křesťany mít za nebezpečné společnosti lidské?*“

V dětinné důvěře a oddanosti k Bohu naučilo křesťanství hledati pravou spokojenost, své štěstí a blaho v plnění Jeho příkazů a v pravé lásce národů.

Naukou, že jeden je Otec nás všech, který je v nebesích, a jeden bratr náš Kristus a že my všichni pod touto hlavou jedno jsme — bratři všichni navzájem — naučilo lidstvo, že není před Bohem rozdílu mezi Židem a Řekem, mezi cizincem a sketou, mužem a ženou, služebníkem a svobodným, a tím překlenulo dřívější ohromnou propast, která dělila různé národy mezi sebou, zvláště pak svobodné občany a otroky.

Křesťanství osvobodilo otroky.

Poněvadž otroctví, jak jsme slyšeli, bylo zakořeněné a srostlo se životem národů — neboť jen otroci tělesné práce měli vykonávati, nebylo možno a radno najednou otrokům svobodu zjednati — neboť čím by se byli uživilí, když počet jejich byl tak veliký. Proto velmi moudře působila tu církev zvolna, aby zlomená nehodná pouta otroctví. Okovy otroctví rozvazovaly se samy sebou, čím více vnikala v srdce lidská láska křesťanská, která vidí v každém člověku bratra.

Poprvé tato šlechetná zásada uvedena ve skutek, když sv. Pavel, učitel národů, nazval v listě sv. Filomenovi otroka „**nejmilejším bratrem**“. Učitelé církevní působili spisy a řečmi ve prospěch otroků, nadšeně hlásajice: Není pravda, že otroctví je věci přirozenou; Bůh nestvořil Adama a Evu jako otroky. Jen nespravedlnost na jedné a neštěstí na druhé straně způsobilo otroctví. Nesluší se proto, aby vyznavači Kristovi, jenž všem svobodu propůjčuje, měli otroky v domě svém. Otrokem zůstává, kdo otročí hříchu a vášni.

Aby církev tuto zásadu i ve skutek uvedla, žádala, aby pohané, kteří se stali křesťany, při svém vstupu do církve— otroky propustili na svobodu. Ovšem i tu byl těžký boj. Neboť kdo propustí bez náhrady sta, ba tisíce dělníků z domu svého? A odkud měla církev jim dáti náhradu? A přece učení Kristovo i zde mocí nezdolnou působil. Tak již za císaře Trojana **Hermes**, prefekt římský, při svém křtu propustil na 1200 otroků, **Chromantius** obrácen na křesťanství, propustil 1400 nevolníků. Dle svědectví Salviana, nebylo v 5. stol. dne, kterého by nebyli otroci hromadně svobodou a občanskými právy obdarováni. Roku 650. prosadili biskupové v Chalonu zákon u krále Chlodvíka II., že v budoucnosti nesmí křesťanský služebník prodán býti Židům, neb pohanům, a kdo dosud v takovém otroctví vězí, aby byl vykoupen.

Vykupování otroků patřilo mezi nejlepší skutky křesťanské lásky a milosrdenství. Později povstaly v církvi i řády řeholní na **vykupování otroků** a zajatců, byl to zvláště řád Trinitářů a řád „**B. Marie de Mercede, řád Bílých Otců**“, pak různé církevní spolky, jako **Družina sv. Petra Klavera**, **Africký spolek německých katolíků**, **sv. Dětství a pod.**, kteří až dosud ještě o zbytky otroků afrických se starají.

Papežové Pavel III., Urban VIII., Benedikt XIII. odsuzovali a zapovídali nejprísnějšími tresty americký obchod otroky.

Propuštění otroků stávalo se slavným způsobem před oltářem — aby za to hned Bohu povinné díky vzdávali. Císař **Konstantin Veliký** vydal přísné zákony proti týrání otroků a vřele doporučil jejich propuštění na svobodu.

Král Visigotů **Erika** vydal r. 686. zákon, v němž dí: Já, král Erika, zapovídám každému hospodáři, uřezati ruku, nos, ucho otroku, aneb jakékoli tělesné zmrzačení, z bázně, aby obraz Boží nebyl ukrutností lidskou zmrzačen.“

Papež Řehoř Veliký, daruje všem svým služebníkům svobodu, prohlásil: „Jako náš Vykupitel přijal lidskou podobu, aby nás z otroctví hříchu vykoupil, tak i máme darovati svobodu těm, kterým ji zákon národů uloupil. —

Biskupové pečovali pilně o to, aby s otroky propuštěnými se nakládalo jako s bratry, a aby se jim dostalo náležitého vzdělání, zvláště náboženského.

Církev katolická až do dnes o ubohé otroky pečuje, jak dokazuje její missijní činnost mezi národy pohanskými, kde missionáři všemožně otrokům svobodu vykupují. Známý v celém světě v tom ohledu jsou snahy kard. Lavigieriho, které po něm zdědili tak zv. **Bílí Otcové pouště**.

Křesťanství vzdalo čest práci tělesné a chudobě.

Poněvadž údělem otroků byla chudoba a práce tělesná, proto jak chudoba, tak i práce tělesná u pohanů a zvláště u Řeků a Římanů byla u velikém opovržení. I ten nejchudší svobodný občan jakékoliv řemeslo a práci rukou považoval za snížení a hanbu.

Nechut k práci a náklonnost k zahálce byla vlastnictvím všem pohanům. Germáni — jak píše Tacitus — nejraději trávili čas jídlem, pitím a spaním, práce a starosti ponechávali ženám a starcům.

Gallové měli každou práci, i rolnickou, za potupnou. O Řecích píše Herodot dějepisec, že opovrhování prací mají společné s Egypťany, Peršany, Thraky, Lyďany a jinými národy, u nichž všichni řemeslníci i jejich děti mezi nejposlednější jsou počítáni.

Ve více státech řeckých a zvláště ve Spartě, byli řemeslníci vyloučeni z práv občanských. Slovo řemeslník u Řeků bylo výrazem hlubokého opovržení. (Dr. Hake: Lehrbuch der Religionswissenschaft II. 245.)

Za takových názorů o práci je pochopitelné, že i nejslavnější filosofové měli otroctví za věc přirozenou a nutnou, že bez otroků si stát nemohli ani mysletí.

Jaké tu má křesťanství zásluhy? **Křesťanství posvětilo a zvelebilo i práci tělesnou.** Sám Syn Boží rukama pracoval v dílně svého pěstouna sv. Josefa. Apoštolové žádné práce se neštítali. Dle příkladu a učení církve i královny a vznešené paní křesťanské pracemi rukou svých hotovily potřebné věci pro chudé a nemocné. Tím křesťanství vrátilo pracující třídě zase důstojnost lidskou, které ji pohané zahálčiví upírali.

Aby chudobu povznesl Kristus, sám v největší chudobě přišel na tento svět, v chudobě naprosté žil — a nemaje ani oděvu ani lůžka, na nějž by hlavy sklonil — zemřel. Tím zahanbil všechny boháče, kteří bohatstvím se vynášejí — a povznesl chudé, kteří dříve za chudobu se styděli — a pro chudobu byli pohrdáni.

A nejen příkladem, ale celým svým učením hleděl Ježíš myslí věřících od statků pozemských odvrátiti; zvláště když hřměl do duší: „Spíše velbloud přejde uchem jehly, než boháč vejde do království nebeského“. Aneb: „Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich je království nebeské“.

Aby pak se chudým co nejvíce pomohlo, poroučí církev ve jménu Kristově konati skutky lásky a milosrdenství. Píše tu sv. Jan: „Kdo by měl statek toho světa a viděl by bratra svého an trpí nouzi a zavřel by srdce své před ním, kterak láska Boží zůstává v něm?“ ← Biskupí i kněží všemožně, zvláště řeholníci, o chudinu ve všech stoletích pečovali. Jak mohli, sami podporovali a sbírali příspěvky bohatých a rozdělovali mezi chudé. V Římě již za času papeže Kornelia kol r. 250. z milodarů udržováno na 5000 chudých.

Nezřídká zřikali se i boháči celého svého jmění a rozdělili je mezi chudé, berouce na bedra svá dobrovolnou chudobu. Řehole, které přijaly mezi své sliby i dobrovolnou chudobu, prokazovaly a prokazují chudině nejvíce skutků milosrdenství a lásky křesťanské. U brány i nejchudšího kláštera františkánského stávaly a stávají dosud celé řady chudých, kteří podělování obědem, aneb aspoň chlebem.

Kněžna sv. Alžběta ve službách ubohých.

Církev nejen že otevřela svým vlivem vysýchající prameny pro chudé, nýbrž je i šťastně smířila se stavem jejich, blásajíc slova Pravdy věčné: „Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské“. „Chudým zvěstuje se evangelium“. „Spíše velbloud přejde uchem jehly, nežli boháč do království nebeského“. Tímto učením Boha samého vlévá balsám útěchy do srdcí chudiny, takže necítí tolik hořkostí, nedostatků, ba pevně věřící za velké štěstí chudobu svou si pokládají, mohouce se tím spíše chudému a opovrhovanému Kristu přiblížiti a připodobniti.

Péče církve o ochranu živností a řemesel. Živnostenské cechy.

Vzpomeňme, jak blahodárně zasáhla působnost církve do života společenského zavedením živnostenských cechů, jež zvláště ve středověku tolik se rozšířily a tak blahodárně působily.

Křesťanská láska a bratrství rozličných tříd společností, tehdy ještě v nezkaleném lesku zářící, to byly, které se v těchto společnostech organisovaly a ztělesnily.

Pokud se týče vzniků cechů, jsou mnozí odborníci, jako L. Brentano, toho názoru, že stojí v úzké souvislosti se životem klášterním. Proto kladou mnozí původ cechů do jižních zemí, v nichž bylo křesťanství a mnišství nejvíce rozšířeno.

Každý stav a každé povolání mělo svůj vlastní cech. Zlatníci a kovodělníci, pekaři a řezníci, krejčí a obuvníci, truhláři, koželuzi, tkalci, všichni měli svoje cechy. Každý jednotlivý cech měl své obyčeje a ustanovení, vlastní kroj, vlastní pečeť a vlastní dům. Ve městech bydleli údové společenstva často v jedné ulici nebo v domech blíže svého domu cechovního — žili jako větší rodina. Členové cechů shromažďovali se často v cechovním domě ať již k poradám pro své podniky, ať k veselým slavnostem nebo hostinám. Typickým obrazem cechů byla křesťanská rodina. Ve vnitřních záležitostech cechů nebyla samospráva ničím omezena. Cechmistr bděl nad mravností členů, propůjčoval patenty, sbíral příspěvky a přehližel dílny. Nebylo třeba zvláštního dovolení královského úřadu k založení cechů, ale často cechy bojovaly proti králi, když dopustil se křivd proti soudruhům.

Stanovy cechů byly prodchnuty duchem loyality a lásky k svobodě. Všechno stálo pod **jedním** společným zákonem. Práva měst nesměla se přestupovati; kdo nechtěl poslouchati, byl vyloučen ze svazku. Jednotlivá města měla zase právo potvrzování zákonů a ustanovení spolkův. Všechny jednotlivé spolky považovaly se za spolučleny jednoho velikého bratrství — které bylo ústředím jejich.

Byl to duch Kristův, jenž udržoval členy v bratrské lásce a přátelství. Proto Hinkmar označuje povahu jejich jako „**poslušnost náboženskou**“. Stále se setkáváme s náboženským životem a modlitbou jako důležitým požadavkem těchto cechů. Práce, modlitba, vzájemná pomoc, byly stěžeje — či podstatou cechů!

Papežové a biskupové cechy opatrovali vysokými výsadami a byli ochránci i štědrými podporovateli cechovních spolků.

„*Jako starostlivá matka — di Brentano — stál cech při svých soudruzích ve všech dobách života, ano až za hrob šla jeho péče.*

Všichni soudruzi byli si vespolek rovni, zákony a stanovy nečinily rozdílů mezi bohatým a chudým. Kdo zemřel v nuzných poměrech, nedostávalo se mu menších poct jako bohatcům.“

Jak jinak je tomu dnes v době egoismu. Nezapomínejme, že právě náboženství pronikalo veškeré jednání a snahy cechů. Jedna z prvních povinností jednotlivých cechů byla, že si vyžádali svého vlastního duchovního, jenž pečoval o duchovní potřeby členů — za to dostával od cechů plat.

„V tom ohledu,“ poznamenává dále L. Brentano v díle svém, „jednaly cechy všech zemí stejně.“ Když člověk četl jejich stanovy, mohl často mysliti, že staří cechovní soudruzi nežili pro nic jiného, než pro blaho svých duší.

Každý cech měl za patrona některého svatého, jenž stál ve vztahu k jejich živnosti; často cech dostal název dle svého patrona. Cechy pořizovaly cbětavě oltáře, malovaná okna pro katedrály. Jejich erby dodnes důstojně stkví se vedle erbů králů a knížat.

O podpoře žebráků a nemocných měli zvláštní ustanovení. V Londýně byl jimi zřízen veliký asyl pro slabé a utiskované. Nyní pochopujeme, jak může tvrditi D. Wright, že „**lidská společnost jen tam se může nalézati v rozkvětu, kde náboženství vše ovládá.**“

Rozhodnou příležitostí k rozvinutí nádhery byl všem cechům průvod **Božího Těla**. Byla to překrásná podívaná, kdy společenstva táhla vyzdobenými ulicemi s vlajícími prapory, s erby a odznaky jako čestný průvod Vykupitele — krále svého.

Svátek patronův byl pro příslušné společenstvo vždy dnem radosti a jáсотu. Tu bylo viděti nádherné průvody v malebných krojích, protkané květinami a světly, veselou hudbou a jinou upřímnou veselost všeho druhu.

Spisovatel C. Pick v díle „The Church of Dur Father“ píše: První cesta k slavnostním obřadům byla vždy do kostela; poté teprvé šlo se k slavnostní hostině do cechovního domu. Průvody a zábavy, jež Angličanu byly tak milé, kdy se jeho země nazývala ještě „veselou“, sloužily zároveň ku vzdělání a poučení; měly ukázati, že náboženství činí lidi nejen dobrými, ale i šťastnými a spokojenými . . . Tím dostalo se řemeslníku nejen potřebného oddechu, ale i zušlechtění jeho ducha.

Při slavnostních hostinách byli přítomni všichni soudruzi i se svými příbuznými. I když slavnosti někdy byly dovádivé, přece poslušnost meze slušností zachovala.

Mnohými cechy vydržovány byly i různé kolleje a školy. Vůbec sociální činnost cechů rozšířila se na různá pole dle ducha církve. Proto povinností členů bylo hojně konati skutky duchovního a tělesného milosrdenství. Pohnutkou tu byla křesťanská láska, a ne snad nějaký zisk a chvála, jak se děje často v humanních zařízeních.

Pokud se týče **časného blaha** členů, bylo důležitou úlohou pečovat o to, aby každý soudruh měl ze své živnosti jistý a neodvislý důchod. Svoboda živností byla mnohými předpisy silně omezena. Každý umělec neb řemeslník musil se jednou pro vždy rozhodnouti pro určité řemeslo neb umění, jemuž se pak zcela věnoval, v něm také nalézal útěchu i zábavu. Zákonitá ustanovení umožnila i jednotlivci, aby z výtěžku řemesla svého opatřiti si mohl denní chléb,

bez bázně nějaké konkurence. V tom také spočíval existenční princip celého středověkého cechovníctví. Ku programovému projevu došlo za císaře Zigmunda r. 1434. Tehdy vydán zákon trestní, vedle vlastní živnosti ještě jinou provozovati.

Také poměr mezi mistrem a tovaryšem byl zákonem upraven. Vzniklé rozepře byly urovnány v pokoji důvěrníky cechů. Nechtěl-li mistr vyplatit svému tovaryši povinnou mzdu, nesměl řemesla dále provozovat, dokud nezaplatil. Když tovaryš se nechoval náležitě k mistru, nesměl žádný jiný mistr mu dáti práci, dokud svému mistru zadost neučinil.

Nařízení cechů o pracovních mzdách byla chráněna státními zákony. V zimě byly mzdy nižší než v létě. Pro mzdy každé živnosti byla stanovena určitá sazba. Každý pokus bližního utiskovati, neb bezohledně využítkovati, považován za lichvu a přísně trestán. Boháč, jenž platil vyšší mzdy, než zákon dovoloval, aby tím slabším podnikatelům odvedl dělníky, byl trestán.

Podvody a šalby se netrpěly. Soudruzí cechu byli naváděni, aby svou práci považovali za svatou povinnost, a čestný kon, za podklad čestného života a doplněk modlitby. Jak měl býti každý člen cechu bezvadné pověsti, tak bezvadně a řádně měl každou práci odvésti. Práce špatná byla pokutována, podvod a šalby trestány. Cechmistr i ostatní úřadové pilně dohlíželi, aby se podvodům předešlo. Se zvláštním dozorem dohlíženo bylo zvláště na zlatníky, vše tu cechovnímu úřadu přísně bylo podrobeno.

Přísnému dohledu podléhaly potraviny. Řezníci a pekaři byli přísně trestáni, když ustanovili ceny nepřístojné a prodávali-li špatné maso nebo chléb. Pekařské společenstvo ve Winchestru mělo zvláštní nařízení, dle něhož museli péci chléb bílý a dobrý. Na každý bochník chleba, jenž neměl předepsané váhy, uložena pokuta. Každý pekař musel dáti na jednotlivé chleby své razítko, aby v případě stížnosti nemohl zapřítí jejich původu. Každý kus, který vyšel z rukou člena cechu, musel býti dokonalý „ke cti Boží a dobru lidí“. Aby neutrpěla dobrá jakost práce, bylo pracováno jen při světle denním a nikoli nočním.

V dnešní době se pracuje celé noci v mnohých závodech a ještě se zdá, že málo vydělají.

Volné dny soudruhů v cechu byly četné a pracovní doba poměrně krátká. Všichni měli dosti času, aby mohli náboženské a domácí povinnosti plniti. Tkalcům v Londýně bylo zakázáno pracovati od Vánoc do Hromic. Nožíři v Hallamshire měli prázdniny každoročně od 8. srpna do 5. září, od 25. prosince do 23. ledna.

Mezi všemi cechy těšily se největší úctě a neodvislosti cechy tkalců. Ale co každého podivem naplňuje, že u všech cechů nalézáme stejnou náboženskou horlivost, stejného ducha lásky. Stejná dojemná péče o vdovy a sirotky charakterisuje cechy všech zemí. Chudé dívky často dostaly pěkné věno, aby se mohly provdati aneb do kláštera vstoupiti.

Počet cechů ke konci středověku byl četný. Na počátku 16. stol. jen v Londýně napočítáno jich na 30.000. Utěšený rozvoj cechovníctví přivedl živnostem všech odvětví dobu rozkvětu. Mnohé kláštery mužské přechovávaly celé zástupy architektů a umělců. Náboženský klid a radost, jež se rozkládala nad těmito svatými místy, přešla i na jiné

mimo kláštery a nadchnula je k práci vytrvalé a umělecké. Církevní instituce zaměstnávaly velké množství umělců a stavitelů při stavbě katedral, kostelů a klášterů. Zvláště biskupové tu v stavitelském ruchu vynikli a proto v jejich erbu vyskytla se zednická lžice neb jiný nástroj. O slavnostech posvěcení chrámů konány veliké trhy a slavnosti, které měly vliv na obchod a řemesla.

Opíraje se o pečlivé srovnávání stanov různých anglických cechů, podává nám Toulmin Smith krásný nástin jejich dějin a dotvrzuje, jak byly zásady starých společenstev po staletí podstatnou částí společenského života v Anglii a jak stále blahodárně působily, dokud jim nebylo ustoupiti násilí.

Péče církve o ochranu lidu pracujícího.

Za různých převratů byla stará společenstva pracujících tříd zničena, ale nepřišla za ně nová zřízení. Když státy ještě k tomu zhošťovaly se křesťanských mravů a názorů, tu se stalo, že řemeslo a práce vydány byly na pospas nesvědomitým liberárním kapitalistům. Umění peněžní moderního lichvaření zlo toto ještě zhoršilo. Výroba i odbyt a obchod vynalezením a zdokonalením strojů mohutně sice vzrostly, ale staly se téměř monopolem několika kapitalistů, kteří třídě pracující ukládají někde pravé jho otrocké. Poměry tyto vyvolaly tak zvanou sociální otázku, která za dnů našich přetřásána nejen v kruzích dělníků, ale i učenců na odborových sjezdech, a ve sborech zákonodárných a v radě knížat.

Otázka tato, která vstoupila do popředí všech časových otázek, jest velmi těžkou, neboť se v ní jedná o přesné vyměření práv i povinností poměru mezi boháči a chudými, mezi kapitálem a prací. Zároveň je plna nebezpečí, neboť většinou se řeší dle theorie Marxovy na podkladě úplně materialistickém a dle Bebelů na podkladě nevěreckém. Svými přemrštěnými plány a požadavky svedla mnoho přívrženců z cesty víry a rozjitřila jen ducha ustavičné nespokojenosti a vzpoury.

V této tak palčivé otázce je nevyhnutelna činnost panovníků a vlád, společná dohoda mezi zaměstnavateli a pracujícími.

Ale mimo tyto činitele nutno připustiti v hojně míře i spolupůsobení církve, nemá-li všechno úsilí lidské zůstatí bezvýsledným. K odstranění boje mezi boháči a chudými může církev velmi přispěti. Neboť ona, jako ochránkyně a šířitelka náboženství, učením svým obě třídy poukazuje na zachovávání spravedlnosti.

Církev ukládá povinnosti pracujícím, aby svědomitě vykonávali práce, k nimž se dobrovolně zavázali na základě právní smlouvy, aby ledabylou neb i lstivou prací nepoškozovali na majetku svého zaměstnavatele — tak velí hlásajíc 7. přikázání Boží. — Dále varuje je, by při domáhání se práv nikdy násilí nepoužívali a v žádném případě neosnovali revoluci — spiknutí, ale jedině cestou zákonitou cíle se domáhali.

Zásady církve, které klade na srdce prácedárcům, jsou pak následující: *Dělníci nesmějí býti považováni za otroky — jak to bylo u pohanů. Osobní jejich důstojnost, která zůslechtěna křesťanstvím, budiž vždy posuzována za nedotknutelnou. Řemeslo a práce člověka nesnižují — ale spíše povznášejí — má proto všude dělník býti ctěn, že při namáhavé práci ještě samostatně domácnost dovede udržovati.*

Hříšným je vykořisťovati práce dělníků a náležitě dle poměrů odbytu a ceny výrobků jejich práci neceniti a neodměňovati.

Církev volá dále k zaměstnavatelům: *Dbejte svědomitě také duševního vzdělání a náboženských potřeb dělníků a proto jim dopřejte času k cvičením a bohoslužbám. Nesmíte je vydávati v mravní nebezpečnosti, nesmíte v nich dusiti zájem pro domácnost a hospodárnost — proto jen v určité době je zaměstnávat. — Nesmíte jim ukládati více práce než jejich síly snesou, neukládati práce, které se nesrovnávají s věkem a pohlavím pracovníků.*

Zvláště pak církev napomíná: *aby náležitě a včasné mzdu přiměřenou vypláceli, že zadržování mzdy dělníkům volá k Bohu o pomstu. Kromě těchto povinností spravedlnosti, připomíná jim i povinnosti křesťanské lásky k bližnímu, aby, co jim přebývá, rozdali chudým. Staví jim hlásáním slova Božího — před oči příklad Syna Božího, jenž v chudobě se zrodil, žil i umřel, jenž běda hrozi bohatcům a mamonářům necitelným.*

Hlubokou pravdu di španělský literát Gabriel Palau, když ve spisu „Katolik činem“ napsal: „Nic není sociálnějším než náboženství, které Kristus založil. Nikde není takové společnosti a sespolčení jako v církvi, kterou založil. Kristus sjednotil apoštoly, sjednotil své učeníky, sjednotil muže, sjednotil ženy, sjednotil chudé s bohatými, učené s neučenými, velké s malíčkými, otroky se svobodnými, pohany s obrácenými Židy. Všichni před ním jsou svorní, všichni u jeho stolu vedle sebe účastní bohatých hodů lásky Jeho: „Já jsem cesta, pravda a život,“ pravil. Je cestou, již přišel, aby ukázal všem pravou cestu životní. — Je pravdou, jež dává vzdělanosti národům, je životem, jenž přišel, aby přinesl klid a radost životní na věky.

Je-li kde pořádek, je od Něho, je-li kde nepořádek, je od lidí a nepřitele lidstva.

Je-li pravda ve vědách, jsou-li rozřešeny záhady, jsou-li kol zdařilé výpočty, je-li kde láska mezi lidmi, spočívá-li pokoj na státech, kvetou-li ctnosti, vše je od Něho, a skutečnost těchto zjevů vydává svědectví o pravdě a slávě Jeho.

Všeliké dobro, jež se odlučuje od dobra Nejvyššího, nebo neodvislým se čini, chtíc samo se učiniti dobrem nejvyšším, je jistě dobro jen chvílkové a zdánlivé, v pravdě však zlo. Jeho vlastní zkáza a smutné konce vzdají slávu Jeho spravedlnosti. — Není větší cti pro člověka, než býti přijat v lůno církve Jeho. Všecka bohatství světa a veškerá moudrost lidská je proti té cti ničím.

Sociální je Jeho oběť mše sv., sociální společné sv. přijímání, sociální Otčenáš, sociální obcování svatých.“

Vidno, že jedině učení Kristovo obrodilo pohanský neřestný svět, jedině totéž učení zase může obroditi a uklidniti všechny vášně, sváry a boje.

Jen kdyby těchto příkazů a napomenutí církve své dbali, jak zaměstnavatelé, tak i pracující, pak snad všechny tyto obtíže se odstranily a spory se šťastně rozřešily. — Ale co vidíme zde, že prácedárci většinou jsou buď židé, aneb jsou-li křesťané, většinou naplnění v srdci moderním pohanstvím, a proto s dělníky pakatelně zacházejí, často jak s otroky.

S druhé strany vnucují se moderní pohané za vůdce a ochránce lidu dělnickému — slibující jim nebe již zde na zemi a nabízejíce

se jim za zástupce práv, staví je proti třídám majetným, svádějí ke skutkům protizákonným, připravují je o viru a veškeru útěchu z ní plynoucí, vyssávají chudé spolubratry, na konec zrazují a připravují budoucí postavení horší minulého.

V srdcích těchto moderních pohanů není jiskérky obětavé lásky k bližnímu — činí-li pro chudé něco, činí tak pro pochvalu veřejnosti.

Tito moderní pohané, třeba jsou dle jména křesťany, volají dnes bez ustání, že křesťanství je překonané stanovisko. Dosavadní, na křesťanských zásadách se zakládající řád rodinný, sociální, občanský, musí prý padnouti, a nový, odpovídající zásadám pokrokovým, nevěreckým, musí býti zbudován, nemá-li lidstvo na dráze osvěty býti opožděno.

Těmto hanitelům zásad křesťanských dovoluji si předložití následující otázky: Čím tedy chcete zkrotiti rozpoutané vášně lidské, čím chcete omeziti svévoli a panovačnost mocných, jak usmíříte nepřátele pomstou již planoucí? — Jakými prostředky chcete opanovati srdce lidská, abyste je umravnilí a svědomitými zase, poctivými učinili? Jakou odměnu slibujete zneuznanému, pronásledovanému poctivci a jakým trestem hrozíte schytralému zločinci, který ruce spravedlnosti uteče?

Marně tu snažíte se rozpaky své zakrýti všelijakými vytáčkami a frásemi. Odpověď uspokojivou zde dáti nemůžete a zvrácenými zásadami svými světa neoblažíte a neuklidníte!

Jen Kristus je rozřešení všech obtíží, a také palčivé a spleťté otázky sociální. Jen tehdy, když lidstvo se ke Kristu zase vrátí a jeho zákon uzná, a na zákoně tom — znovu bude budovati, blaha a klídu se zase dočká.

Křesťanství povzneslo ženu, posvětilo a utužilo sňatek manželský.

Dříve než se podařilo církvi zjednatí svobodu otrokům a zlepšiti náležitě stav pracujícího lidu, podařilo se jí vymaniti ženu z nehodného postavení a na pevný základ postaviti křesťanskou rodinu.

Postavení ženy na roveň muži nemenší má význam, jako povznesení stavu otrockého.

Křesťanství zrušilo všude u svých vyznavačů mnohoženství — povýšilo jednotný a nezrušitelný svazek manželský na svátost — a na obraz vznešeného spojení Krista s církví. Muž křesťanský má ženu svou milovati dle slov sv. ap. Pavla, jako Kristus miluje církev svou, a proto nemá jí považovati za svou služebnici, ale družku sobě rovnou, žena má ve všem slušném a spravedlivém býti poslušna muži, ale muž nemá práva s ní tyransky nakládati, nýbrž ji chrániti, hájiti a podporovati.

Žena věřící zůstává proto navždy vděčna církvi za své povznesení a za svou emancipaci.

Také dítě bylo vyproštěno z neobmezené moci otcovy tím, že dáno matce stejné právo na dítky jak otcí. Rodičové sami jsou povinni dítky vychovávatí na dobré křesťany a občany, mají-li kdysi se dobře před Bohem zodpověděti. Z druhé strany poroučí církev dětem, aby rodiče ctily a milovaly, jejich přání a rozkazy vždy plnily, jim v pracích vypomáhaly, v stáří je podporovaly a trpělivě jejich slabostí snášely.

Se stavem manželským povznesen a rozšířen i tolik zasloužilý a vznešený stav panický. — Dle přání a vzoru Kristova, miliony mladíků a panen nejdražší ctnost, nevinnost, v oběť Bohu milou přinesli, aby tím svobodněji a účinněji věnovati se mohli skutkům křesťanské lásky a milosrdenství.

Křesťanství přineslo mír a útěchu.

Křesťanství, které veli milovati všechny bližní bez rozdílu národnosti a vyznání — ba i nepřátely všechny, odstranilo a velmi umírnilo pohanskou pomstychtivost a zavedlo na její místo smířlivost. Křesťanům upřímným vždy zákonem zůstanou slova sv. Pavla: „Žádnému zlého za zlé neodplacujte, ale lačni-li nepřítel tvůj, nakrm jej, a žízni-li dej mu pítí (Řím. 12., 17.), a slova miláčka Páně, sv. Jana: „Řekl-li by kdo, že miluje Boha, a nenáviděl-li by bratra svého — lhář jest. (I. Jan 4., 20.)

Kde křesťanství zapustilo hluboko kořeny v srdce lidská, tam nebylo nesvárů, sporů, nýbrž svornost a svatý pokoj, neboť praví křesťané se neurážejí, nepodvádějí, nýbrž jdou si vstříc s láskou, úctou, šetrností, přejíce a dávajíce každému, co mu patří. A urazí-li jeden druhého, spěchá odprosit, a uražený rád ze srdce mu odpustí, věda, že pomsta patří Bohu.

Ráj by byl na zemi, kdyby zásady křesťanské pronikly všechna srdce lidská, tak jak tomu bylo zvláště v začátcích křesťanství.

Že srdce křesťanské nemohlo naléztí zábavy v hnusných hrách šermířských a ve štvanicích, je samozřejmo. Pravý křesťan nehledá zábavy v hlučných radovánkách a bídnych rozkoších, ale ve věrném plnění přikázání Božích ve chrámě, kde celá osada jako jedna rodina se schází a jedněmi ústy Bohu děkuje, Jeho chválí a oslavuje.

Křesťanství založilo nemocnice, chudobince, sirotčince.

Jak ohromnou a blahodárnou změnu v poměrech nemocných a opuštěných učinila církev! Křesťanství začalo jednati a budovati dle slov sv. Jana: „Synáckové moji, nemilujte slovem ani jazykem, ale skutkem a pravdou“ (J. I. 3., 15.), a dle slov sv. Jakuba: „Náboženství čisté a neposkrvněné u Boha jest toto: navštěvovati vdovy a sirotky v souženích jejich a neposkrvněného sebe zachovati od tohoto světa.“

Za tím účelem zabývala se církev od dob apoštolských péčí o utiskované, zvláště vdovy a sirotky, a po všechna století zakládala sirotčince, chudobince, nalezince, opatrovny, hospice různé a jiné domy a ústavy lásky, charity křesťanské, a v nich často úplně bezplatně s největšími oběťmi ubohým všech druhů sloužila.

Nemenší péči věnovala církev povždy nemocným. Pokud nebylo možno stavěti zvláštní domy pro nemajetné nemocné, brali je křesťané do vlastních domů, aneb navštěvujíce je v příbytcích, donášeli jim nejen útěchu, ale i léky a jinou pomoc.

Křesťané neštítali se nešťastníků i nejhoršími nemocemi stížených, nýbrž ve službách těchto často obětovali i život svůj.

Když na př. v 3. st. vypukl v Alexandrii mor, navštěvovali a obsluhovali kněží i nekněží nemocné, odnášeli mrtvé na vlastních ramenou a s vřelými slzami je pochovávali, zatím co pohané své nemocné na ulice vyhazovali, a bez ochrany tu nechávali na pospas žvlům nepovolaným.

Církev katolícká ve službách chudých a ubohých.

A jako tehdy, i podnes pečují pravi křesťané o chudé nemocné. Tato křesťanská láska k ubohým nemocným shromáždila mnohé křesťany obého pohlaví v četné řady a tovaryšstva církevní, která zasvětila se obsluze a obětavé lásce chorých a ubohých. O tom svědčí tak četně rozšířené řady Milosrdných bratří, sester Milosrdných — Vincencianů, sester Šedivých — sv. Kříže a jiných, jež dosud v celém světě konají pravé divy milosrdenství.

Vzpomeňme na ostrov Moluku, kde jsou vyvázeni malomocní, kde kněží a sestry předem jisté smrti vstříc hledíce — až do posledního dechu těmto ubožákům slouží, je ošetřují a na věčnost připravují. —

Kdo chce psátí dějiny dobročinnosti a milosrdenství, musí i kdyby nechtěl psátí vlastně dějiny církve katolické, začínaje samým jejím Božským zakladatelem, jenž bez počtu nemocných všech neduhů uzdravil.

Povšechna úvaha. O marnosti bojů proti církvi.

Z tohoto běžného a povšechného nástínu z dějin života církve jsme se přesvědčili, že zásady, které přineslo a rozšířilo náboženství Kristovo, vyvolaly ohromné změny v životě lidstva.

Člověka poučilo křesťanství o Bohu Stvořiteli, jeho Vykupiteli a Posvětiteli, naučilo ho znáti jeho původ a cíl pozemského života, ukázalo mu jak by vhodným způsobem měl Bohu sloužiti, přineslo mu pravou svobodu ducha i těla. Posvětilo život rodinný, pěstovalo vědy i umění, rozšířilo spořádaný mrav a pravou vzdělanost, vyvolalo v život nesčetný počet dobročinných ústavů a spolků.

Přesvědčili jsme se, že přineslo na místě bludů a pověr pohanských blaživou a jistou pravdu, místo svévole a panovačnosti svatý zákon Boží, místo nenávisti, pomstychtivosti, lakoty, pýchy — lásku, smířlivost, štědrost, pokoru; místo surovosti, požitkářství a zhýralosti — šlechtnost, sebezápor a čistotu, a že tak vložilo v srdce jednotlivců i celých národů ctnosti, které činí jednotlivce i celé národy spořádanými, poctivými, spokojenými a šťastnými.

Křesťanství může ukázati každé chvíle plným právem na nesčetná dobrodíní která lidstvu ve všech jeho vztazích a potřebách prokázalo a dodnes prokazuje. Když přišli žáci Jana Křtitele a ptali se ho: Ty-li jsi ten, který přijíti má, nebo jiného čekati máme? Odvětil jim Ježíš: Jděte a zvěstujte Janovi, co jste slyšeli a viděli: slepí vidí, chromí chodí, malomocní se očišťují, hluchí slyší, mrtví vstávají a chudým zvěstuje se evangelium.

To byl zajisté očividný důkaz, že Pán Ježíš byl slíbený Vykupitel, o němž prorok Isaiáš předpověděl, že mnohé zázraky bude konati.

Podobně může i církev Kristova poukázati na díla dobrodíní a požehnání svá, která po čas svého trvání vykonala a dosud ve všech krajích světa koná!

Vůbec křesťanství získalo si nesmrtelných zásluh o lidskou společnost ve všech směrech.

Jen pravdě dal svědectví Montesquica, když napsal: „Podivuhodno: Náboženství křesťanské, které zdá se míti za cíl jen blaženost života po smrti, je základem našeho štěstí již v tomto životě.“

„Dejte nám — di sv. Augustin — takové manžely, manželky, rodiče, děti, pány, služebníky, krále, soudce, vojáky, občany, jaké žádá křesťanství a nikdo se neodvází tvrditi, že křesťanství neprospívá dobru obecnému.

I pověstný upírač božství Pana Ježíše, franc filosof Renan, byv překonán pravdou, vyznává, že vše nejlepší co máme, děkujeme Ježíši Kristu, který se stal základem všeho lidstva, takže by se v trosky obrátilo, kdyby možné bylo tento základní kámen zničit.

A hle! — poslouchejme jen chvíli mluviti nepřátele vřy Kristovy a brzy se přesvědčíme, že hlásají tytéž zásady, třebaš v modernější tvářnosti, jaké se ozývaly v dobách temností a hrůzy pohanské.

Tak na př. Vogt, nevěřící přírodozpytec hlásal, že uznáváti jsoucnost Boží, nesmrtelnost duše, a zodpovědnost člověka za své činy — že vše to nesmysl.

Bůh je u takových nových pohanů pouhé jméno, duše jeho je bájka, nebe a peklo jsou výmysly podvodníků a blouznivců, ctnost, nepravost, povinnost jsou dobré pro hlupáky, ale bezvýznamné pro „vzdělance“. Tím ovšem také veškerá bohoslužba není nic než bezúčelná ceremonie.

Manželství křesťanské jest jim trnem v oku, protože žádá věrnost manželskou a že je nerozlučitelné! Ze všech proto sil pracují, aby sňatek prohlášen byl za smlouvu občanskou a ta byla rozlučitelná. Na omluvu své prostopášnosti velebí a omlouvají cizoložství a nečistotu v románech a divadelních kusech, šíří theorii o volné lásce, která má za následek neslýchaný počet konkubinátů a dětí nemanželských.

Ač se mnohdy ženám koří, jako pohané klaněli se bůžkům, ač oslavují krásu žen ve svých básních a románech, činí tak jen proto, by tím spíše je svedli, a učinili z nich otrokyně svých žádostí.

A co pěkného děti mohou očekávati od nových těchto pohanů?

V kruzích nevěreckých slavený Haeckel prorokuje, že prý se zase lidská vzdělanost pomocí moderní filosofie tak „povznese“, že se budou děti bídné a churavé po příkladu Spartanů a Indiánů hned po narození zabíjeti, místo aby se ke škodě společnosti na živu nechávaly. Büchner jmenuje tento náhled jedině pravým a vhodným — aby takové dítky byly utráceny.

A vezmeme-li nějaké nevěrecké noviny, v každých téměř najdeme i inseráty, v nichž se odporučují prostředky, jak možno dítko zahubiti, dříve než přijde na svět. A co inserátů, které k prostopášnostem přímo vybízejí. A kolik sebevražd oznamují každodenně jako věci zcela lhostejné. A což teprvé jaké všemožné zábavy vymýšlejí takoví moderní pohané — o tom stydno zde mluviti.

A tito morálně sešli lidé vyhlašují pak zásady křesťanské za směšné, zpétečnické, přežitě, překonané.

Kdo má trochu životní zkušenosti, přišel k pevnému přesvědčení, že jen ti vyhlašují křesťanství za překonané stanovisko, kdož nemají tolik mravní síly, aby se vyšinuli ke slunným jeho výšinám, že jen ti by je nejraději vhodili mezi staré železo, kdo sami jedem vášní jsou otráveni, že jen ti odzvoňují církvi umíráčkem, kdož jsouce duševně mrtvi, stali se necitelní pro její milosti a požehnání.

Těmto hanitelům křesťanství dovolujeme si předložiti aspoň tyto otázky: Které země a národy jste vy a vám podobní scivilisovali? Jaké ctnosti vštípili jste svým přívržencům? Kde jsou mezi vámi mučeníci, kteří za své protináboženské zásady obětovali svůj majetek a krev? Čím chcete povznéstí chudé, potěšiti sklíčené, přispěti umírajícím?

Tu umlkají vaše výmluvné fráse, a rty vaše významně mlčí. Bez rady stojíte u lože nemocného a umírajícího.

Za to křesťanství může vítězně na velkolepé výsledky své blahodárné činnosti poukázati, křesťanství, které neopustí člověka nikdy, které je stálým jeho průvodcem, moudrým rádcem ve všech pochybnostech života.

Šťasten proto jednotlivce, který bojuje pozemský svůj boj pod slavným praporem Kristovým, pod nímž šťastně a bezpečně dostane se přes bouře a vlnobití pozemského života do přístavu klidu věčného.

Šťasten národ, který viru Kristovu jako nejdražší klenot chová a jako pokladu vzácného si ho ostříhá, a zásadami křesťanskými nejen v životě soukromém ale i veřejném se spravuje, neboť ten blahobytu a klidu neztratí!

Je proto upřímný návrat k zásadám křesťanským svrchovaně nutný — nemá-li se hrůza revoluce francouzské nebo ruské se všemi ohavnostmi znovu opakovati.

Vraťme se ke Kristu a jeho církvi.

„Poměry časové dávají nám výstrahu, abychom se ohlíželi po záchranných prostředcích a hledali je tam, kde je jistě možno nalézt — totiž po nápravě smýšlení a jednání křesťanského v životě jednotlivce, jakož i na všem zřízení a jednání společnosti — obce i státu.“ — Tak napsal sv. Otec Lev XIII. v encyklice o povinnostech katol. křesťanů.

Podobně vyjádřili se biskupové v společném shromáždění roku 1891 v pastýřském listě, kde čteme:

„Byly doby, kdy svět křesťanským duchem byl prodehnut a Kristus ovládal národy. Učení Kristovo proniklo lidskou společností ve všech vztazích jejích. Jako viditelný svět osvětován jest paprsky slunce, tak proniklo křesťanské učení lidskou společností ve všech jejích poměrech. Zákonodárství jakož i zařízení veřejného života mělo ráz křesťanského života a spočívalo na jeho základech. Křesťanské náboženství bylo základem vyučování ve vyšších i nižších školách. Rodina posvěcená svátostí byla vychovatelkou šťastného pokolení! Zkrátka: Lidská společnost se rodila, žila, umírala ve stínu kříže. Ovšem, že ani v tomto křesťanském světě neutichly zcela lidské vášně, aby velké zhouby nenatropily. Ale v celku žili spokojeně a šťastně.“

A dnes? Zázračnou onu budovu křesťanského mravu a vzdělání, na které tolik národů, králů a knížat, světců a učenců pracovalo, chtějí úplně zbourati. Na tom bořivém díle pracuje jich tisíce nejen v novinách a učebních stolicích, ale i v radnicích a shromážděních lidu. A co se osmělují národům nabídnouti za křesťanství? Pozemské blaho označují jako poslední a nejvyšší cíl bytí a jako jedině oprávněný cíl všeho lidského snažení. To však neznamená nic jiného, než rozpoutati nízké vášně, lidstvo opět uvrhnouti v ony propasti otroctví, v němž před tisíci léty vězelo.

Následkem toho pořád hrozněji se staví křesťanský a nekřesťanský světový názor proti sobě a zápasí spolu na život i na smrt za budoucnost národů. V boji tomto všechny dosavadní základy, na nichž spočívá pořádek a kázeň, se staví v pochybnost. I nejpevnější pilíře občanského pořádku, majetek, manželství, rodina, podřízení úřadům, od mnohých pakatelně se zavrhují, základy mravů a náboženství, pravdy se neměníci, Bůh, nesmrtelnost duše, život věčný jako zastaralé předsudky se vyličují.

Hrozící toto srácení základů všeho lidského pořádku a blaha může jediná moc zachrániti, a to Církev Kristova, od Boha k tomu ustanovená.

Všecky pokusy, jinou cestou vrátiti lidstvu mír a pokoj, uspokojiti rozeštvané nespokojené davy, urovnati v dobrém rozhárané poměry dnešní lidské společnosti, jsou a zůstanou vždy jen marnými pokusy.

Kdyby nejučenější právníci z celého světa se sešli a po dlouhých učených úradách a debatách sepsali celé zákonníky, v nichž by každý krok občana vymezen byl nějakým paragrafem, při tom však se nepostarali, aby se smýšlení občanů vrátilo k zásadám křesťanským, malý užitek by přinesly jejich učené a důmyslné paragrafy, jak již z přítomné doby jsme se přesvědčiti mohli.

Smýšlení je zdrojem jednání. Má-li proto zameziti se špatné, zločinné jednání, musí se napřed odstraniti špatné a zločinné smýšlení. Ale smýšlení nedá se regulovati nějakým paragrafem světského zákoníka. Zde platí stará věta: „**De internis non judicat praetor**“ „o myšlenkách nesoudí soudce“. Myšlenky před soudem světským jsou volné. Změnu smýšlení může přivesti nejúčinněji moc jiná, která ve jménu Božím zvěstuje a ukládá povinnost a zákon Boží — a to je církev Kristova.

Má-li však smýšlení lidské k lepšímu se obrátiti a tak blaho jednotlivců i celku býti zachováno, musí duch zásad křesťanských vanouti nejen v doškových chatách venkovanů a v obydlích dělníků, nýbrž i v domech bohatých měšťanů a v palácích velmožů. Ba nutné musí vniknouti i do všech kanceláří, ať již z nich vycházejí rozkazy pro jednotlivé závody, obce, okresy, nebo pro celé země. Konečně duch křesťanský musí vanouti i ve sborech zákonodárných, v nichž se rozhoduje o zájmech národů a říše.

Víra Kristova musí se státi zase kvasem, který by pronikal společnost lidskou ve všech jejích záhybech a vztazích, a to nejen soukromých, ale i veřejných, nejen rodiných, ale i státních.

Tuto myšlenku tlumočiti, k tomu blahodárnému cíli úsilovně pracovati je svatou povinností všech katolíků.

Snaží-li se nepřátelé víry Kristovy ve svých schůzích, v novinách i soukromých rozmluvách šířiti mezi lidem zhoubný jed bezbožství, není naší svatou povinností podobně v novinách, veřejných schůzích i soukromých rozmluvách šířiti blahodárné zásady křesťanské, které jsou léčivým balsámem na četné neduhy dnešní společnosti?

Proviníme-li se, vnikne-li zloděj do našeho domu, je-li hanba, skládati nečinně ruce v klín, když nepřítel vpadne v otčinu a pustoší utěšené nivy — jak daleko hanby hodnějším by bylo skládati lhostejně ruce v klín a neúčastniti se dle sil velikého kulturního a náboženského boje, který vede v našich dnech pravda se lží, víra Kristova s moderním pohanstvím, jak nečestným by bylo, zbaběle vzdalovati se boje, na jehož výsledku závisí blaho a mír lidstva.

Nejúčinnějším prostředkem v tomto boji je a zůstane vážiti si nade všechny statky víry Kristovy, víru tuto neohroženě vyznávat i a dle víry vždy, všude přesně a neuprosně život svůj zařizovati a spravovati. Za všech okolností věrní zůstaňme církvi katolické, jediné pravé církvi Kristově, jež i v bojích nejtěžších přemogućena a zvrácena nebyla a nebude tím více přemogućena v boji nynějším, kdy po celém již známém světě rozšířena. Čím více církev Kristova bude haněna a pronásledována, tím upřímněji k ní lněme a ji hajme a **Ten, jenž přemohl svět, pomůže i nám k brzkému slavnému vítězství, které přivedí zase časy klidu a pokoje.**

Obsah :

	Strana
Předmluva	2
A. Rozšíření církve od dob apoštolských:	
a) V Evropě	3
b) V Asii	5
c) V Africe	5
d) V Americe	6
e) V Australii	6
Missijní ústavy a družiny	6
B. Boje proti církvi Kristově a vítězství její:	
Pronásledování církve od Židů	8
Zkáza Jeruzalema	8
Pronásledování církve od pohanů	9
Svoboda křesťanství	10
Kacířstva	10
Sněmy církevní	10
Otcové církevní a poustevníci	11
Rozkol v církvi	11
Vystoupení Mohamedovo	12
Boje s Turky	12
Křížácké výpravy	12
Ovoce výprav křížových	13
Papežové v Avignoně a zlořády v církvi	13
Vystoupení reformátorů v církvi.	
Jan Viklef	16
Mistr Jan Hus	18
Náboženské bouře husitské v Čechách	19
Jednota českých bratří	20
Martin Luther	22
Zwingli a Calvin, reformátoři ve Švýcarsku	24
Jindřich VIII. v Anglii	24
Sněm tridentský	25
Bartolomějská noc	25
Inkvizice církevní a španělská	26
Galileo Galilei	27
Bílá Hora	28
	63

Koniáš prý spálil naše české knihy	30
Revoluce francouzská	31
Boje zednářské proti církvi v 19. století	35

Církev zakladatelka a nositelka pravé osvěty a kultury.

a) Církev zakladatelka škol a šířitelka osvěty	38
b) Církev šířitelkou umění	41

Církev na poli socialním:

1. Pověra, modloslužba, otroctví a zábavy pohanského světa .	43
2. Postavení ženy a dětí pohanů	44
3. Sešlí, nemocní u pohanů	45
4. Krevní msta a hry pohanů	45
5. Zábavy pohanů	45

Křesťanství odstranilo pověry a báje náboženské.

Křesťanství osvobodilo otroky .	47
Křesťanství vzdalo čest práci tělesné a chudobě	49
Péče církve o ochranu živností a řemesel. Živnostenské cechy .	51
Péče církve o ochranu lidu pracujícího .	54
Křesťanství povzneslo ženu, posvětilo a utužilo sňatek manželský .	56
Křesťanství přineslo mír a útěchu .	57
Křesťanství založilo nemocnice, chudobince, sirotčince	57
Povšechna úvaha. O marnosti bojů proti církvi	59
Vraťme se ke Kristu a jeho církvi	61

Týž vydal následující spisy:

1. Valašské koledy o Ježíškovi à 80 h
(již jen několik výtisků).
*
 2. Kytička královně Máje à 20 h.
*
 3. „Mému Miláčku“ sbírka básní euch. à 2 Kč.
*
 4. Valašské obžinky à 1 Kč.
*
 5. Naši Miláčkové, životy svatých patronů. II. vvd.
v ozdobné vazbě à 10 Kč.
*
 6. Ježíš Kristus a Jeho Apoštolové,
elegančně brožováno.
*
 7. Církev Kristova, elegančně brožováno.
*
 8. Život Panny Marie a sv. Josefa,
s uměleckými obrazy, chystá se do tisku.
-

Všechny lze obdržeti

u farního úřadu ve Vidči

u Rožnova pod Radhoštěm. = Platí se šekem.

